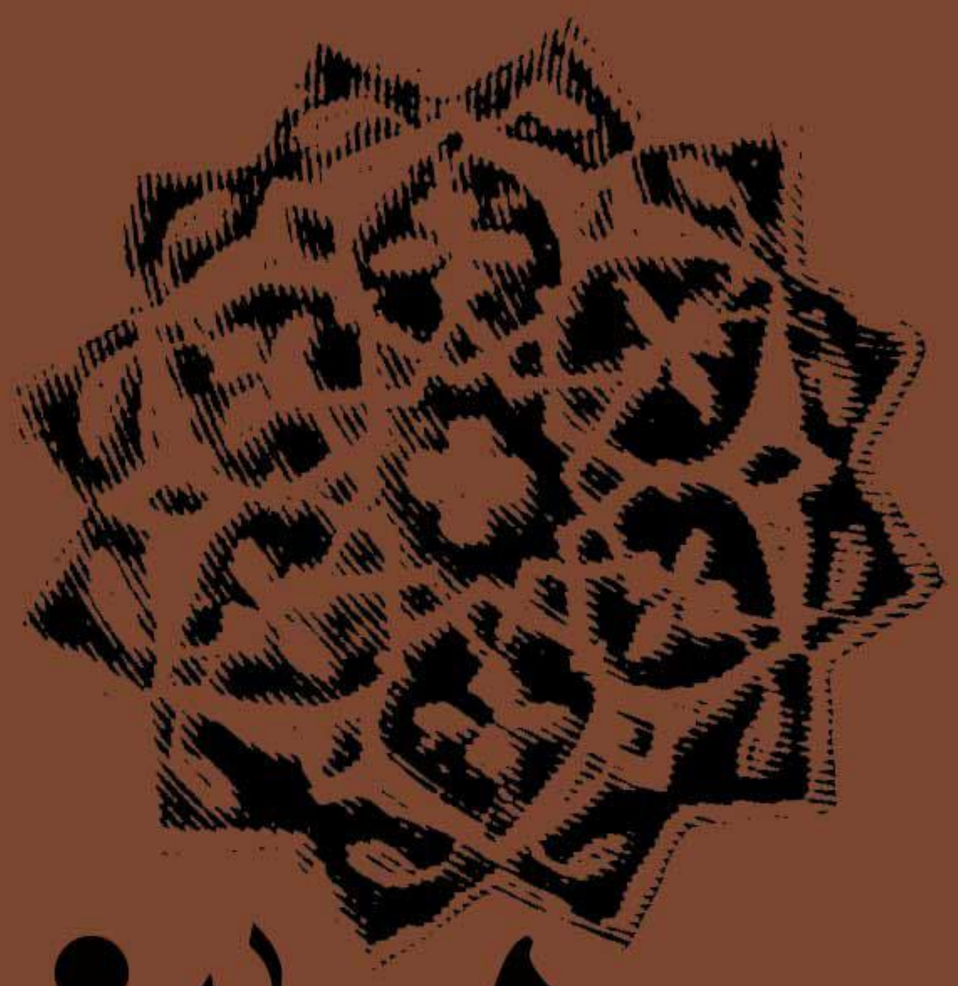
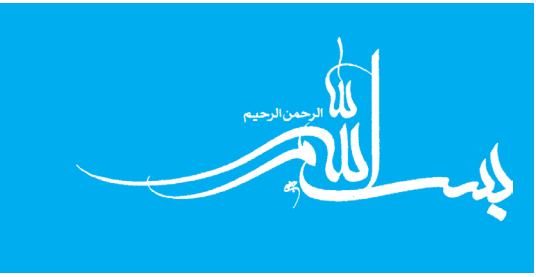

مسجد طراز اسلامی

از منظر امام خمینی (ره)
و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

بسم الله
الرحمن الرحيم

مسجد طراز اسلامی
از منظر امام خمینی قدس سره
و مقام معظم رهبری دام ظله

عنوان کتاب: مسجد طراز اسلامی از منظر امام خمینی ﷺ و مقام معظم رهبری ﷺ
تهیه: دفتر مطالعات و پژوهش های مرکز رسیدگی به امورمساجد
گردآوری و تنظیم: محمدحسن جعفرزاده
ویراستار: مهدیه اکبریان مهر
طراح جلد: محمدجواد زهادت
صفحه‌آرایی: سیدمهدی حسینی
نوبت چاپ: دوم، اسفندماه ۹۳
ناشر: دفترمطالعات و پژوهش های مرکز رسیدگی به امورمساجد
نشانی: قم، ۴۵متری آیت‌الله صدوقی ﷺ، ۲۰ متری حضرت ابوالفضل ﷺ، پلاک ۱۰۳
کد پستی: ۳۷۱۳۱۶۳۴۳۱
تلفن: ۳۶ – ۳۲۹۲۳۸۳۵ – ۰۲۵
دورنگار: ۳۲۹۲۳۸۳۷ – ۰۲۵
شمارگان: ۳۰۰۰نسخه
چاپ: اسراء
نشانی اینترنتی: www.masjed.ir
مراکز پخش:
۱. قم، ۴۵ متری آیت الله صدوقی ﷺ، ۲۰ متری حضرت ابوالفضل ﷺ، پلاک۱۰۳
۲. تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان سعدی شمالی، کوچه صفامنش
مجتمع محراب مرکز رسیدگی به امورمساجد/ تلفن: ۴-۶۶۳۴۶۹۴۱-۰۲۱

فهرست

مقدمه **۱۱**

فصل اول: اهمیّت و جایگاه مسجد **۱۵**

۱. منزلت مسجد در صدر اسلام **۱۷**

۱-۱. مسجد، یکی از زیباترین ابتکارات اسلام در جامعه سازی ۱۷

۱-۲. مساجد، مرکزی برای کارهای بزرگ ۱۸

۲. تأثیر متقابل مسجد و انقلاب اسلامی **۱۹**

۲-۱. وضعیت مساجد در قبل از انقلاب ۱۹

۲-۱-۱. تلاش برای به انزوا کشیدن مساجد ۱۹

۲-۱-۲. تلاش برای تبدیل مساجد به ابزاری در خدمت استعمار ۲۰

۲-۲. نقش مساجد در پیروزی انقلاب ۲۱

۲-۲-۱. شروع انقلاب از مساجد ۲۱

۲-۲-۲. اقبال مردم به مساجد، زمینه ساز پیروزی ۲۲

۲-۳. جایگاه مسجد در تداوم انقلاب ۲۲

۲-۳-۱. برکات عظیم مساجد برای حرکت انقلاب ۲۲

۲-۳-۲. مساجد، پایگاه حرکت مردم در جهت دین ۲۴
۲-۴. نقش انقلاب در ارتقا جایگاه مسجد ۲۵
۲-۴-۱. آبادانی مساجد، هدف انقلاب ۲۵
۲-۴-۲. رشد کمی و کیفی حضور مردم در مساجد ۲۶
۳. جایگاه مسجد در جهان اسلام ۲۸
۳-۱. مساجد، کانون بیداری اسلامی ۲۹
۳-۲. مساجد، محور اقدامات و مباحث سیاسی امت اسلامی ۳۲
۴. دشمنان و مسجد طراز اسلامی ۳۳
۴-۱. ترس و کینه دشمنان از مساجد ۳۳
۴-۲. تلاش برای نابودی مساجد جهان اسلام ۳۴

فصل دوم: چیستی مسجد طراز اسلامی ۳۷
۱. ماهیّت ۳۹
۱-۱. مسجد، مظهر آمیختگی دنیا و آخرت ۳۹
۱-۲. مسجد، جایگاه عبادت و پایگاه سیاست ۳۹
۱-۳. مسجد، پایگاه نشاط، معنویت و اخلاق ۴۰
۱-۴. مسجد، سنگر اسلام و انقلاب ۴۱
۱-۵. مسجد، پایگاه معرفت و روشنگری ۴۲
۲. شاخص‌ها ۴۳
۲-۱. آباد و پررونق ۴۳
۲-۱-۱. ملاک، آبادی مساجد ۴۳
۲-۱-۲. مساجد، روزبه روز گرمتر و سرشار از نمازگزار ۴۴

۲-۲. مرکز و کانون شهر و روستا ۴۶
۲-۳. دارای آرایه های ظاهری و معنوی ۴۶
۲-۳-۱. نمایش پاکیزگی و زیبایی در مساجد ۴۶
۲-۳-۲. مساجد، لبریز از نشاط و معنویت ۴۸
۲-۴. مایه برکت و به دور از زحمت ۴۹
۲-۵. دارای روابط مستحکم با مردم ۵۰
۲-۵-۱. برقراری ارتباط با همه اقشار ۵۰
۲-۵-۲. افطاری در ماه رمضان، بستری برای ارتباط ۵۱
۲-۶. مکانی جذاب برای جوانان ۵۲
۳. آثار و کارکردهای مسجد ۵۳
۳-۱. کارکرد عبادی ۵۳
۳-۲. کارکرد سیاسی اجتماعی ۵۴
۳-۲-۱. مسجد، مرکز و کانون سیاست ۵۴
۳-۲-۲. مسجد، محل رتق و فتق امور مردم ۵۶
۳-۳. کارکرد تبلیغی ۵۸
۳-۴. کارکرد آموزشی تربیتی ۵۹
۳-۵. کارکرد مبارزاتی و نظامی ۶۱

فصل سوم: چگونگی مسجد طراز اسلامی ۶۳
۱. آسیب شناسی ۶۵
۱-۱. آفات ۶۵
۱-۱-۱. کمبود و نارسایی مساجد ۶۵

۱-۱-۲. کم توجهی در اداره مساجد ۶۶
۱-۱-۳. کم رونق بودن حضور در مساجد ۶۷
۱-۱-۴. زرق و برق و اشرافی گری در ظاهر مساجد ۶۸
۱-۱-۵. افراط و تفریط در استفاده از کارکردهای مساجد ۶۸
۱-۲. موانع ۷۱
۱-۲-۱. توطئه ی مسجد خالی ۷۱
۱-۲-۲. توطئه مسجد ضرار ۷۲
۲. تکلیف‌شناسی ۷۳
۲-۱. مردم و جوانان ۷۳
۲-۱-۱. رونق بخشی به مساجد با نماز جماعت های باشکوه ۷۳
۲-۱-۲. حضور پررنگ در ایام مذهبی و انقلابی ۷۴
۲-۱-۳. اقامه مجالس دعا و عزاداری در مساجد ۷۶
۲-۲. مسئولین و نهادهای نظام ۷۷
۲-۲-۱. لزوم اهتمام مسئولین به مساجد ۷۷
۲-۲-۲. سهولت دسترسی به مسجد در محل اجتماع مردم ۷۸
۲-۳. متولیان و امام مسجد ۷۹
۲-۳-۱. حفظ و فعال کردن مساجد ۷۹
۳-۲-۲. برنامه ریزی برای اداره بهتر و پیشرفت مساجد ۸۰
۳-۲-۳. اهتمام به ابعاد تبلیغی، آموزشی و فرهنگی - هنری ۸۱
۲-۴. نیروی مقاومت بسیج ۸۲
۲-۵. حوزه های علمیه و روحانیون ۸۳
۲-۶. دانشگاه و دانشگاهیان ۸۵

فصل چهارم: امام جماعت طراز اسلامی ۸۷
۱. منزلت و جایگاه ۸۹
۱-۱. اهمیت پیش نماز و پیش نمازی ۸۹
۱-۲. نقش تاثیرگذار ائمه جماعت ۹۰
۱-۳. لزوم توجه مردم به ائمه جماعت ۹۱
۲. آسیب‌ها و چالش‌ها ۹۲
۲-۱. آفات ۹۲
۱-۲-۱. کوتاهی و ضعف در وظایف اصلی ۹۲
۱-۲-۲. تضعیف انقلاب و نظام اسلامی ۹۵
۲-۲. توطئه‌ها ۹۷
۳. شاخص‌ها و ویژگی‌ها ۹۸
۳-۱. الگو و سرمشق ۹۸
۳-۲. مربی دلسوز ۱۰۰
۳-۳. پرتلاش و پرکار ۱۰۱
۳-۴. مردمی و جوان‌گرا ۱۰۲
۳-۵. بصیر و انقلابی ۱۰۵
۳-۶. معرفت بخش و بصیرت دهنده ۱۱۱
۳-۷. وحدت آفرین ۱۱۴

مقدمه

مسـجد از مهم‌تریـن نهادهای جامعه اسـلامی با کارکردی جامـع و چندمنظوره به شـمار می آید و همواره در طول تاریخ اسـلام نقش بنیادین و محوری در شـکل گیری تمدن اسـلامی و پیشـرفت جامعه ایفا نموده است. در صدر اسلام اولین اقدام پیامبر ﷺ برای پایه گذاری بنای حکومت اسـلامی در مدینه، احداث مسـجد بود و در ادامه راه تا دوران معصومین ﷺ مکانی برای عبادت، تجمعات سیاسـی، فرهنگی و بهترین جایگاه علم آموزی و فراگیری قرآن و معارف و احکام اسـلام و گره گشـایی از مشـکلات مردم بوده است. لذا مسجد علاوه بر آثار عبادی و پرورش معنوی اهل ایمان، با گسترهٔ نقش هـا، فعالیت‌هـا و برنامه‌هـا، در امور اجتماعی و امور تربیتی نیـز نقش مهمی را عهده دار است.

جایـگاه مسـجد در گـذر زمـان فراز و فرودهایی داشـته اسـت که بالاتریـن میزان اثربخشـی مسـجد در جامعه را می توان در نهضت های دینی و سیاسـی تاریخ اسـلام مشـاهده نمود. در دوران معاصر نیز این روند ادامه یافت و با پیروزی انقلاب اسـلامی جایگاه و گسـترهٔ تأثیر مسـجد به اوج خود رسـید و به عنوان پایگاه اصلی انقلاب نقش

آفرینی کرد. مسجد نقطه شروع قیام و خروش مردم و مرکز راهبری و اتاق فکر مبارزان بود و با سخنرانی و روشنگری و ابلاغ پیام ها و سازماندهی مردمی در مساجد، سرنگونی رژیم طاغوت تحقق یافت.

در مقابل به برکت انقلاب اسلامی، مساجد نیز جایگاه اصلی خود را بازیافتند و فعالیت و نقش آنها در مسیر صحیح توسعه یافت. که البته این مهم با هدایت رهبران و نظریه پردازان انقلاب اسلامی و تبیین ویژگی های مسجد طراز اسلامی بر مبنای آیات مبارک قرآن کریم و روایات ائمه معصومین علیهم‌السلام در طول سالیان پر برکت انقلاب اسلامی صورت گرفت.

پر واضح است که دستیابی به تمدن نوین اسلامی و اعتلاء معنوی و مادی جامعه بر اساس آموزه های اسلام ناب، به جز از مسیر مسجد و با تکیه بر کارکردها و ظرفیت های عظیم آن میسور نخواهد بود.

بنابراین لازم است با مرور مبانی فکری و عقیدتی و تبیین افق و کارکردها و ترمیم نگاه متولیان و فعالان حوزهٔ دین و فرهنگ به سمت تحقق مسجد طراز اسلامی حرکت کنیم و حداکثر توان و ظرفیت را برای تعمیق و گسترش فرهنگ مسجد محوری در سبک زندگی اسلامی به کار گیریم.

لذا بر آن شدیم تا با گردآوری و إحصاء دقیق مواضع و فرمایشات معمار کبیر انقلاب، امام خمینی رحمه‌الله و رهبر حکیم و فرزانه، حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای دام‌ظله، خاستگاه، ابعاد، لوازم و افق مسجد طراز اسلامی را به تصویر بکشیم.

امید است این فرمایشات چراغ راهی باشد برای بانیان و خادمان خانه های خدا و منشوری برای عمران و آبادی مادی و معنوی آنها.

لازم است از تلاش های خالصانهٔ پژوهشگر ارجمند، جناب آقای محمدحسن جعفرزاده و همکاران گرانقدر در دفتر مطالعات و پژوهش های مرکز رسیدگی به امور مساجد قدردانی نماییم.

جعلنا الله من عامری مساجدالله

مرکز رسیدگی به امور مساجد

معاونت فرهنگی ـ اجتماعی

دفتر مطالعات پژوهش ها و ارتباطات حوزوی

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

فصل اول
اهمیّت و جایگاه مسجد

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

۱. منزلت مسجد در صدر اسلام

۱-۱. مسجد، یکی از زیباترین ابتکارات اسلام در جامعه سازی

پدید آوردن هویتی به نام مسجد، در شمار پرمغزترین ابتکارهای اسلام در آغاز تشکیل جامعه اسلامی است؛

پدید آوردن هویتی به نام مسجد، نخست در قبا و سپس در مدینه، در شمار زیباترین و پرمغزترین ابتکارهای اسلام در آغاز تشکیل جامعهٔ اسلامی است.[۱]

ارتش اسلام هر جا رفته است، اول مسجد درست کردند و برای آباد کردن مساجد کوشش می کردند؛

ارتش اسلام هر جا رفته است و سردارهای اسلام هر جا پا گذاشتند، همان جایی که پا گذاشتند اول مسجد درست کردند. وقتی به قاهره رسیدند اول خط کشیدند برای مسجد و همه جا این طور بود؛ مسجد مطرح بود، معبد مطرح بود و ارتش اسلام برای آباد کردن مساجد و محراب‌ها کوشش می کردند.[۲]

---

۱ . بیانات در دیدار اعضا دفاتر نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها ۱۳۸۹/۰۴/۲۰.

۲ . صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص:۵۰۷.

۱-۲. مساجد، مرکزی برای کارهای بزرگ

پیغمبر همه کارهای بزرگ دنیا را در مساجد انجام می‌دادند؛

پیغمبر اسلام با آن وضعی که آن وقت داشت و بنده‌هایی که همه خاضع او شده بودند، توی مجلس وقتی می‌نشست نمی‌فهمید کسی که کدام‌یک از آنها پیامبر است. عرب می‌گفت کدام پیغمبر است؟ آن با اسم پیغمبر می‌گفت این. وضعش این طور بود که مجلسش مسجد بود. در مسجد بود و همه کارهای بزرگ دنیا را هم مساجد انجام می‌دادند.[۱]

مسجد در صدر اسلام، مرکز همه تصمیم‌گیری‌های مهم و کارهای بزرگ بود؛

در صدر اسلام...، در زمان نبی مکرم اسلام ﷺ و همچنین در زمان حکومت با برکت امیرالمؤمنین ﷺ مسجد مرکز همهٔ تصمیم‌گیری‌های مهم و کارهای بزرگ بود. نمی‌خواهیم از لحاظ وضع زمان، مسجد امروز را به مسجد کوفهٔ زمان امیرالمؤمنین تشبیه کنیم؛ زیرا اقتضاهای هر زمان متفاوت است. به طور کلی مسجد به عنوان یک پایگاه دین، عبودیت و معرفت، می تواند برای جوامع اسلامی منشأ و سرآغاز حرکات بزرگ و برکات ماندگار باشد.[۲]

مسجد در صدر اسلام ابزاری در دست کسانی بود که می‌خواستند کشور را اداره کنند؛

در صدر اسلام، مسجد و نماز جمعه یک ابزاری بود در دست کسانی که می‌خواستند فعالیت در امور کشوری بکنند. از مسجد همه این مسائل بیرون می‌رفت، شکل می‌گرفت.[۳]

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۲۳۳.
۲. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۳۷.

۲. تأثیر متقابل مسجد و انقلاب اسلامی

۲-۱. وضعیت مساجد در قبل از انقلاب

۲-۱-۱. تلاش برای به انزوا کشیدن مساجد

غایت آمال رضا خان این بود که مسجدی‌ها دست از کار بردارند و میدان را برای جولان آنها خالی کنند؛

آن روز که رضا خان تعرّض به عمّامه‌ها می کرد من به یکی از ائمهٔ جماعت گفتم اگر شما را نظمیّه بردند و عمّامه را برداشتند و موقع مسجد بود با همان لباس مبدل بروید مسجد. آنها غایت آمالشان این است که مسجدی‌ها دست از کار خود بردارند و متدیّنین میدان را برای جولان آنها خالی کنند.[۱]

رژیم پهلوی می خواهد مساجد را به کناره گیری، انزوا و تسلیم وادارد

[رژیم پهلوی می خواهد] مساجد... و شئون روحانیّت را تحت نظارت سازمان ضداسلامی اوقاف قرار داده [تا] به کناره‌گیری، انزوا و تسلیم سنگرهای اسلام به مخالفین و عمّال اجانب وادارند.[۲]

قبل از انقلاب، روحانی جرأت نداشت در گوشه مسجد علیه امریکا یک کلمه حرف بزند؛

یک روحانی جرأت نداشت در گوشهٔ فلان مسجد علیه امریکا یک کلمه حرف بزند؛ اگر حرف می‌زد، او را به زندان می بردند؛ البته روحانیون جرأت می کردند، می گفتند و دنبالش را هم می کشیدند؛ اما اختناق تا این حد بود آن روز، همین روحانیّت، همین دین، همین ملّت مسلمان، همین جوانان مؤمن، توانستند آن بلای تاریخی را بر سر

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱، ص: ۳۰.
۲. صحیفهٔ امام، ج۲، ص: ۴۸۳.

شما امریکایی‌ها درآورند و این کشور با این عظمت را از چنگ شما بیرون بکشند.[۱]

۲-۱-۲. تلاش برای تبدیل مساجد به ابزاری در خدمت استعمار

عمّال استعمار با تظاهر به مسلمانی، کمر به نابودی اسلام بسته‌اند و می‌خواهند مساجد را قبضه کنند؛

مبارزه با علم و فرهنگ با شدت هر چه بیشتر ادامه دارد و می‌خواهند ملّت بدبخت را به دستور استعمارگران عقب مانده نگه دارند. با ادعای اسلام و تظاهر به مسلمانی کمر به نابودی اسلام بسته و احکام مقدسه قرآن را یکی پس از دیگری محو و نابود می‌کنند. علمای اعلام و محصّلین علوم اسلامی در تحت فشار عمّال استعمار دست و پا می‌زنند. مدارس علوم دینیه، مساجد و محافل اسلامی را می‌خواهند قبضه کنند و این برنامه را مقداری عملی کرده‌اند.[۲]

می‌خواهند مساجد را تحت نظارت سازمان ضد اسلامی اوقاف قرار دهد تا مجری اغراض استعمار سازند؛

در راه اجرای این نقشه‌های استعماری خطرناک دست به کار شده‌اند که مساجد، تکایا، مدارس و دیگر مراکز اسلامی و شئون روحانیّت را تحت نظارت سازمان ضداسلامی اوقاف قرار داده علما، وعاظ و ائمهٔ جماعت را مجری اغراض نامشروع دستگاه جبّار و عمّال کثیف استعمار سازند.[۳]

در مشروطیت، همان گرایش ضد کلیسائی در غرب به عنوان ضد مسجد و ضد دین بروز پیدا کرد؛

---

۱. خطبه‌های نماز جمعهٔ تهران ۱۳۷۸/۰۹/۲۶.
۲. صحیفهٔ امام، ج۲، ص: ۳۲۴.
۳. صحیفهٔ امام، ج۲، ص: ۴۸۳.

شـما وقتـی کـه وارد مقولهٔ آزادی در مشـروطیت می‌شـوید ـ که یـک مقولهٔ خیلی پرجنجـال و شـلوغی هـم هسـت ـ می‌بینید همـان گرایش ضد کلیسـائی در غرب که شـاخصهٔ مهم آزادی بود، در اینجا هم به عنوان ضد مسـجد و ضد روحانیّت و ضد دین بروز پیدا می‌کند.[۱]

۲-۲. نقش مساجد در پیروزی انقلاب

۲-۲-۱. شروع انقلاب از مساجد

مساجد نهضت را درست کرده است؛

قدرت اسـلام اسـت که از حلقوم روحانیّت بیرون می‌آید. اینها را نشـکنید. خدایا، تو می‌دانـی که من برای اینکه معمّم هسـتم از روحانیّت طرفـداری نمی‌کنم. برای اینکه می‌دانم این قشـرند، این قشـرند که می‌توانند ملّت را نجات بدهند؛ این قشرند که مردم آنها را می‌خواهند. این مسـاجد اسـت که این بسـاط را درست کرد. این مساجد است که نهضت را درست کرد.[۲]

انقلاب از خانهٔ مذهب یعنی مسجد شروع شد؛

انقلاب از خانهٔ مذهب ـ یعنی مسـجد و مدرسـهٔ دینی ـ آغاز شـد؛[۳] انقلاب از اینجا شروع شد: از مسجد و دین و تقوا.[۴] انقلاب از مساجد شروع شد.[۵]

مساجد از جمله عواملی است که در پیروزی انقلاب نقش تعیین کننده داشت؛

شـعائر اسـلامی و مساجد و نمازهای جمعه و عزاداری‌ها، از جمله عواملی است که در

---

۱. در چهارمین نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع آزادی ۱۳۹۱/۰۸/۲۴.
۲. صحیفهٔ امام، ج۸، ص: ۶۰.
۳. خطبه‌های نماز جمعهٔ تهران ۱۳۶۸/۱۱/۲۰.
۴. بیانات در دیدار روحانیان و مبلغان اعزامی به مناسبت فرارسیدن ماه مبارک رمضان ۱۳۷۲/۱۱/۱۷.
۵. سـخنرانی در دیـدار بـا جمعـی از روحانیـون، ائمـهٔ جماعـات و وعّاظ نقاط مختلف کشـور در آسـتانهٔ ماه مبارک رمضـان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

پیروزی انقلاب و تداوم آن، نقش تعیین کننده‌ای داشته است.[۱]

۲-۲-۲. اقبال مردم به مساجد، زمینه ساز پیروزی

بسیج عمومی در نهضت که منجر به پیروزی شد، از سنگرهای الهیِ مساجد انجام می‌شد؛

ملّت مبارز رمز پیروزی را یافته است، و با هوشیاری دریافته که بسیج عمومی از سنگرهای الهیِ مساجد و منابر و محافل دینی گردید.[۲]

اقبال مردم به مساجد و تبدیل آن به مرکزی برای آگاهی و افشای اسرار طاغوت، یکی از علل پیروزی است؛

یکی از علل پیروزی این انقلاب مبارک در ایران اسلامی ـ و یا لااقل سهولت این پیروزی ـ این بود که مردم به مساجد اقبال پیدا کردند؛ جوانان مساجد را پر کردند و علمای اعلام، مساجد را به عنوان مرکزی برای تعلیم، تربیت، روشنگری افکار و اذهان، مورد استفاده قرار دادند و مسجد، مرکزی برای حرکت، آگاهی، نهضت و افشای اسرار زمامداران فاسد و خودفروختهٔ رژیم طاغوت شد. در دورهٔ مشروطیّت هم همین‌طور بوده است؛ در دورهٔ ملّی شدن صنعت نفت هم تا حدودی همین‌طور بود؛ در زمان انقلاب هم که این مسئله، به حدّ اعلی رسید.[۳]

۲-۳. جایگاه مسجد در تداوم انقلاب

۲-۳-۱. برکات عظیم مساجد برای حرکت انقلاب

مساجد از جمله عواملی است که در تداوم انقلاب نقش تعیین کننده داشته است؛

---

۱. پیام به ملّت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
۲. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۲۶.
۳. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

شعائر اسلامی و مساجد و نمازهای جمعه و عزاداری‌ها، از جمله عواملی است که در پیروزی انقلاب و تداوم آن، نقش تعیین کننده‌ای داشته است.[۱]

هیچ یک نباید خود را از برکات عظیمی که مسجد طراز اسلامی به نظام و مردم هدیه می کند، محروم سازیم؛

هیچ یک از ما نباید... خود را از برکات عظیمی که مسجد طراز اسلامی به کشور و نظام و مردم هدیه می کند، محروم سازیم.[۲]

مساجد را آباد کنید؛ زیرا به حرکت انقلابی و بزرگ شما برکت خواهد داد؛

علاوه بر نماز جمعه، مردم نمازهای دیگر را هم در مساجد اجتماع کنند و بخوانند. مساجد را آباد کنید. اینها به حرکت انقلابی و بزرگ شما برکت خواهد داد.[۳]

اگر مسجد قوی باشد، ترس از فانتوم‌ها نداشته باشید؛ آن روز باید ترس داشته باشید که به مساجد پشت کنید؛

اگر این مسجد و مرکز ستاد اسلام قوی باشد ترس از فانتوم‌ها نداشته باشید. ترس از امریکا و شوروی و اینها نداشته باشید. آن روز باید ترس داشته باشید که شما پشت بکنید به اسلام. پشت کنید به مساجد.[۴]

اگر مسجد، کیفیّت شایسته بیابد، هزینه‌های بسیاری از دوش مردم و مسئولان برداشته خواهد شد؛

اگر مسجد، کیفیت شایستهٔ خود را بیابد، هزینه‌های مادی و معنوی بسیاری از دوش

---

۱ . پیام به ملّت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
۲ . پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۳ . خطبه‌های نماز جمعه ی تهران ۱۳۶۹/۱۱/۱۹.
۴ . صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۲۱.

جامعه و مردم و مسئولان برداشته خواهد شد.[۱]

۲-۳-۲. مساجد، پایگاه حرکت مردم در جهت دین

امروز جوان‌های فراوانی در مساجد کشور تلاش دینی می‌کنند و از معنویت آن الهام می‌گیرند؛

وقتی روزهای اعتکاف ماه رجب فرا رسید، مسجد دانشگاه تهران جزو شلوغ‌ترین مراکز اعتکاف[شد]...من خبر دارم که در رشت هم مساجد و مجامعی وجود دارد که قبلهٔ امید جوانان است؛ به آن‌جا می‌روند و استفادهٔ معنوی می‌برند.[۲]

امروز جوان‌های فراوانی در این کشور هستند که بدون اینکه من و شما بدانیم و از آن‌ها خواسته باشیم، بدون اینکه یک ریال کمک مالی به آن‌ها بکنیم و یا یک آفرین به آنها بگوییم، در گوشه و کنار، در مساجد، در پایگاه‌های مقاومت، در مجموعهٔ دانشگاه‌های کشور، در دانشگاه‌های تهران، در بخش‌های مختلف کارگری و غیره تلاش دینی می‌کنند و از همان معنویتی که وجود دارد، الهام می‌گیرند.[۳]

در همهٔ مراحل تاریخ پُرافتخار انقلاب، مساجد پایگاه دین‌داری و حرکت مردم در جهت دین بوده است؛

مسئلهٔ مهمی که به نظرم می‌رسد عرض بکنم، مسئلهٔ پایگاه‌های اسلامی یعنی مساجد و مجالس تبلیغ است. در همهٔ مراحلِ این تاریخ پُرافتخار [انقلاب اسلامی]، مساجد همیشه پایگاه دین‌داری و حرکت مردم در جهت دین بوده است.[۴]

---

۱. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۲. بیانات در دیدار جوانان و فرهنگیان در مصلّای رشت ۱۳۸۰/۰۲/۱۲.
۳. بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۷۹/۱۱/۲۷.
۴. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

به خاطر لطف خداوند، در ماه رمضان دست‌های جوانان ما در مساجد به سوی آسمان بلند می‌شود؛

اگر می‌بینید در ماه رمضان دست‌های جوانان ما در مساجد به سوی آسمان بلند می‌شود و صدای «العفو» آنها فضای جامعه را پُر می‌کند، بدانید که نظر لطف خدا روی این ملّت است؛ جذب الهی است؛ کششی است که خدای متعال ایجاد کرده است؛ چون می‌خواهد رحمت خود را بفرستد.[۱]

۲-۴. نقش انقلاب در ارتقا جایگاه مسجد

۲-۴-۱. آبادانی مساجد، هدف انقلاب

ما برای خدا انقلاب کردیم؛ انقلاب کردیم تا مسجد درست کنیم؛

ما انقلاب کردیم مسجد درست کنیم. ما برای خدا انقلاب کردیم. شما، ملّت ما انقلاب کرده است و از زبان ملّت است که «جمهوری اسلامی». جمهوری اسلامی باید همه چیزش اسلامی باشد.[۲]

هر چه قدرت اسلام و احکام الهی بیشتر باشد، مساجد آن آبادتر است؛

هر چه قدرت اسلام پیش مردم زیادتر باشد، مسجدها بهتر می‌شود و منبرها بهتر. یعنی اجتماع مسجد برای خداست و هر چه قدرت الهی،...قدرت احکام الهی در یک منطقه‌ای بیشتر باشد، مساجد آبادتر است.[۳]

از اوّل انقلاب تا امروز، مساجد بهتر و مسجدسازی بیشتر شده است؛

از اوّل انقلاب تا امروز، مردم در جهات دینی خیلی پیشرفت کرده‌اند. هر پدیده‌ای را

---

۱. بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۴/۰۸/۰۸.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۱۴.
۳. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۴۷۸.

نگاه کنید، می‌بینید که این‌طور است. مساجد بهتر شده است؛ ماه رمضان‌ها و مجالس روضه‌خوانی بهتر شده است؛ شوق مردم به عتبات مقدّسه و صدقات جاریه بیشتر شده است؛ وجوهات بریّه و کمک به کارهای نیک، مسجدسازی، مدرسه‌سازی و ظواهر دینی بهتر شده است.[۱]

۲-۴-۲. رشد کمی و کیفی حضور مردم در مساجد

به برکت انقلاب در این سال‌های اخیر، حضور در مساجد زیاد شده و کیفیت پیدا کرده است؛

گرد آمدن بیش از پیش مردم و به ویژه جوانان در بسیاری از مساجد، ... نشانه‌ها و شاخص‌هایی هست که هرگاه و هرجا دیده می‌شوند می‌توان گفت: حق نماز، گزارده شده است.[۲] بحمدالله به برکت انقلاب در این سال‌های اخیر، این معنا زیاد شده و کیفیّت پیدا کرده است. همه شنیدید که امسال در ایام اعتکاف در ماه مبارک رجب، در بسیاری از مساجد سراسر کشور، جوانان ما، زنان و مردان از قشرها و سنین مختلف، رفتند و در مسجد ماندند؛ سه روز روزه گرفتند و با خدا مأنوس شدند. بعد از آن هم با گریه و اشک و آه، مسجد را وداع گفتند و بیرون آمدند، تا برای سال آینده آماده شوند.[۳]

مساجد با حضور نسل جوان پاک‌نهاد و روحانیون، کانون آمیختگی دنیا و آخرتند؛

دل‌های ما برای مسجد می‌تپد و از شوق و احساس مسئولیت، لبریز می‌گردد. امروز در میان مساجد ما کم نیستند آنهایی که می‌توانند نمایی از این تصویر زیبا و شوق انگیز [یعنی مظهر آمیختگی دنیا و آخرت] را به نمایش درآورند. حضور نسل جوان پاک‌نهاد

---

۱. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

۲. پیام به مناسبت گردهمایی سالیانهٔ نماز در شیراز ۱۳۷۳/۰۶/۱۰.

۳. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

ما و حضور روحانیون و معلمان آگاه و دلسوز، مسجدهایی را به درستی، کانون ذکر و عبادت و اندیشه و معرفت‌ساخته و یادهای عزیز و گرانبها را در دل‌های ما برانگیخته است.[۱]

قبل از انقلاب مردم در مساجد اعتکاف نمی کردند؛ اما امروز مساجد سر تا سر کشور مملو از معتکفین است؛

هیچ‌وقت در این کشور در طول سال‌های گذشته، از دوران جوانی و نوجوانی ما، به یاد نداریم که در ماه رمضان، در مساجد کشور یا در مسجد گوهرشاد مشهد، مردم بیایند اعتکاف بکنند. در ایام البیض سه روزِ متعارف ماه رجب یا ماه شعبان، ما تعداد معدودی در قم دیده بودیم که اعتکاف می کردند؛ آن هم غالباً طلبه‌ها. در غیر آن معمول نبود. امروز در ایام اعتکاف، دانشگاه‌ها و مساجد و سرتاسر کشور و مساجد جامع، مملو از معتکفین است؛ علاوهٔ بر آن، در دههٔ آخر ماه رمضان، جمعیّت عظیمی مشغول اعتکاف بودند. چه کسانی؟ پیرمردها؟ پیرزن‌ها؟ نه، همین جوان‌ها، جوان‌ترین‌ها.[۲]

چند سالی است که در ایّام اعتکاف در خیلی از شهرها مساجد عمده پُر از معتکف می‌شود؛

سنّت اعتکاف در میان مردم ما نبود؛ اما چند سال است که در ایّام اعتکاف، در خیلی از شهرها مساجد عمده پُر از معتکفانی می‌شود که اغلب جوانند.[۳] در روزهای آخرِ ماه مبارک رمضان، در برخی از مساجد کشور، هزاران نفر اعتکاف کردند؛ شب و روز را به ذکر و عبادت گذراندند و هزاران ختم قرآن انجام گرفت.[۴]

---

۱ . پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۲ . بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مردم گرمسار ۱۳۸۵/۰۸/۲۱.
۳ – بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۷۸/۱۲/۱۱.
۴ . خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۵/۰۸/۰۲.

جوانان ما در شب‌های قدر از همهٔ انواع سلایق گوناگون مردم به مساجد می‌روند؛

در مساجد تهران و شهرستان‌ها و در همهٔ عبادتگاه‌های کشور، جوانان ما در شب‌های قدر از همهٔ انواع سلایق گوناگون مردم، با هر هیئت و قیافه و ریختی، با هر احساس و گرایشی، این شب‌ها دل خودشان را برداشتند و به مساجد آمدند و با خدای خود راز و نیاز کردند. این صفای جوانی، این نورانیّت دل‌های جوان، این میل به قرب الهی و توجه و تکلّم با خدای متعال در میان جوانان ما، یک نعمت بسیار بزرگ است و بحمد الله این نعمت هست و روز به روز هم بیشتر شده است.[۱]

در ساعت تحویل عید، بیشتر مردم در مراکز دینی و در مساجد مشغول توجه و دعا و ذکرند؛

شما در ساعت تحویل اگر ملاحظه کنید، می‌بینید بیشتر مردم در مراکز دینی، در بارگاه‌ها، در زیارتگاه‌ها و مشاهد مشرفه و در مساجد مشغول توجه و دعا و ذکرند. معنای این حرکت عظیم این است که ملّت ایران از این آئین و از این سنّت هم برای دین بهره‌برداری می‌کند.[۲]

۳. جایگاه مسجد در جهان اسلام

امروز حفظ مساجد از سوی مسلمانان، جزء اموری است که حفظ اسلام به آن وابسته است؛

من امروز باید بگویم که تکلیف است برای مسلمان‌ها. حفظ مساجد امروز جزء اموری است که اسلام به او بسته است.[۳]

---

۱. خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۵/۰۸/۰۲.
۲. بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۰/۰۱/۰۱.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۹.

در سال‌های اخیر میزان گرایش به مسجد و شعائر اسلام در کشورهای اسلامی افزایش یافته است؛

نظرسنجی‌های مکرر آمریکائی‌ها در مصر و اکثر کشورهای اسلامی، واقعیت را به آنها گفته است. از ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۸ میزان گرایش به مسجد و شعائر اسلامی ... در ملّت‌ها از مصر و اردن تا ترکیه و مالزی و ... افزایش یافته ... است.[۱]

۳-۱. مساجد، کانون بیداری اسلامی

مسجد، در نقاط مختلف عالم، منشأ آثار بزرگ و نهضت‌ها و حرکت‌های اسلامی بزرگی شده است؛

مسجد، نه فقط در زمان ما و نه فقط در کشور عزیز اسلامی ما، بلکه در نقاط مختلف عالم و در طول تاریخ، منشأ آثار بزرگ و نهضت‌ها و حرکت‌های اسلامی بزرگی شده است.[۲]

امروز به برکت انقلاب اسلامی، مساجد کشورهای اسلامی، جایگاه جوانان و کانون جنبش‌ها است؛

در جاهایی که امروز میلیون‌ها مسلمان توانسته‌اند سهم و حقّی در حکومت‌ها به دست بیاورند، تا قبل از انقلاب اسلامی، کسی جرأت نمی‌کرد دم از اسلام بزند. در این کشورهای اسلامی که امروز ائمهٔ جمعه و جماعاتشان، تشکیلات به وجود می‌آورند و مسجدها رونق پیدا می‌کنند و کانون تحرک می‌شوند، تا دیروز مسجدها متعلّق به یک مشت پیرمرد از کار افتاده بود. امروز آن مسجدها، جای جوانان و کانون جنبش‌هاست. این را شما کردید. این را حرکت شما و قائد عظیم الشأنتان ـ آن مرد الهی ـ بود که

---

۱. خطبه نماز جمعه درباره بیداری اسلامی ملت‌های منطقه، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴.

۲. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

انجام داد.[۱]

قیام مردم کشورهای مسلمان شمال آفریقا مثل الجزایر، از مساجد شروع شد؛

قیام مردم کشورهای شمال آفریقا که مسلمان هستند ـ مثل الجزایر و دیگر کشورهایی که سال‌ها در زیر سلطهٔ نظامی استعمار فرانسوی‌ها بودند ـ از مساجد شروع شد، که به پیروزی هم رسید و کشورها استقلال پیدا کردند.[۲]

انقلاب الجزایر، انقلاب مساجد و علمای دین بود؛

انقلاب الجزایر، انقلاب اسلامی، انقلاب مساجد و انقلاب علمای دین بود؛ انقلاب، از مساجد، از مدارس دینی و از حوزه‌های علمیه شروع شد.[۳]

نهضت فلسطین و بسی نهضت‌های دیگر، امروزه از مساجد نیرو و توان می‌گیرد؛

ملّت‌های مسلمان اکنون در همه جای عالم، با بهره‌گیری از تجربهٔ ملّت ایران، به مساجد و شعائر دینی اهتمام خاصی نشان می‌دهند. نهضت فلسطین و بسی نهضت‌های دیگر، امروزه از مساجد و نمازهای جمعه و جماعت، نیرو و توان می‌گیرد.[۴]

در داخل سرزمین‌های غصب‌شدهٔ فلسطین مبارزات مردم، با شعارهای اسلامی و با مرکزیّت مساجد، عرصه را بر صهیونیست‌ها تنگ کرده است.[۵]

---

۱. در دیدار با خانواده‌های شهدای هفتم تیر و مکهٔ مکرمه، اقشار مختلف مردم همدان، گناباد، رامیان و شرق تهران، مسئولان و کارکنان قوهٔ قضاییه و سازمان تبلیغات اسلامی ۱۳۶۹/۰۴/۰۶.

۲. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار شرکت کنندگان در همایش آسیب شناسی انقلاب ۱۳۷۷/۱۲/۱۵.

۴. پیام به ملّت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.

۵. پیام به حجاج بیت‌الله الحرام ۱۳۷۲/۰۲/۲۸.

بر ائمهٔ جماعت مساجد در همه ممالک اسلامی فرض است که مردم را بیدار کنند؛

همهٔ ما و همهٔ شما و همهٔ نسل‌های آتیه، آنها باید چشم و گوششان را باز کنند که دوباره هی شیطان‌ها نیایند تزریق کنند که آقا، علما را چه به سیاست، علما را چه به دخالت در امور مملکتی، این یک نقشهٔ شیطانی است که الآن هم مشغول پیاده کردن آن هستند و مشغول تبلیغاتش هستند و بناءً علیه، بر شما ائمهٔ جمعه و جماعت و بر همهٔ ائمهٔ جمعه‌ها و جماعت‌ها در همهٔ قُطرهای[1] اسلامی، در همه ممالک اسلامی این مطلب لازم است بلکه فرض است که مردم را بیدار کنید و به مردم بفهمانید این معنا را که این نغمه‌ای که در همهٔ ممالک اسلامی بلند است که علما نباید دخالت در سیاست بکنند، این یک نقشه‌ای است مالِ ابرقدرت‌ها. مجری‌اش اینها هستند که در داخل کشورها هستند. به حرف اینها گوش ندهید. و بخوانید به گوش ملّت که ملّت بفهمد این معنا را که این نغمه، نغمه‌ای است که می‌خواهند علما را از سیاست کنار بزنند، و آن بکنند که در زمان‌های سابق بر ما گذشته است. بیدار باشیم و همه توجه به این معنا داشته باشیم، و نسل‌های آینده هم توجه به این معنا داشته باشند که راهشان را یک وقت، این راهی که الآن مسلمین خودشان این راه را پیدا کرده‌اند، این راه را گم نکنند آنها.[2]

انقلاب در کشورهای مسلمان شمال آفریقا، روزی رو به شکست رفت که رابطه خود را با مساجد قطع کردند؛

انقلاب در این کشورها [ی مسلمان شمال آفریقا]...، آن روزی رو به شکست رفت و دوباره ملّت‌ها استقلال خودشان را از دست دادند که رابطهٔ خود را با مساجد و با دین

---

۱. نواحی، سرزمین‌ها.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۴۳۴.

و ایمان مساجد قطع کردند.[۱]

۳-۲. مساجد، محور اقدامات و مباحث سیاسی امت اسلامی

با محوریت مساجد، فضا و محیط امن و آرام در کشورهای بحرانی ایجاد خواهد شد؛

لازم است با دخالت افراد دلسوز و متدیّن و همکاری و همفکری علماء و روحانیون و سایر نخبگان و با محوریّت مساجد جلوی هرگونه هرج و مرج و قتل و تجاوز و غارت اموال عمومی و خصوصی گرفته شود و فضای امن و محیط آرام برای کلیهٔ شهروندان به‌وجود آید تا ملّت عراق بتواند در سایهٔ وحدت و یکپارچگی، توانائی و آگاهی خود را به نمایش بگذارد و تمدّن اصیل اسلامی و فرهنگ ملی و جایگاه والای آن ملّت قدرتمند و شجاع را بازیابد و موجبات رضای خداوند سبحان فراهم گردد.[۲]

حجاج با حضور در نمازهای جماعت مسجدالحرام، مسجدالنّبی و مساجد دیگر وحدت را نشان دهند؛

این‌طور نباشد که در اعمال حج، بر اثر یک اختلاف فتوای کوچک و کم‌اهمیّت، برادران از هم جدا شوند و هر کس به گونه‌ای عمل کند. اینجا باید همه چیز حاکی از وحدت و اتّحاد باشد. امام رضوان الله علیه توصیه کردند، امر کردند، که در نمازهای جماعت شرکت کنید. بنده هم عرض می‌کنم: در نمازهای جماعت در مسجدالحرام، در مسجدالنّبی و نیز در مساجد دیگری که مقتضی است و متعلّق به برادران اهل آن مناطق است، شرکت کنید. وحدت را نشان دهید.[۳]

---

۱. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

۲. پیام به مردم رنج کشیده ی عراق ۱۳۸۲/۰۱/۲۴.

۳. پیام به مناسبت پیروزی ملّت مبارز و مسلمان افغانستان ۱۳۷۱/۰۲/۱۲.

مسلمان‌ها روز قدس در محافل و مساجد فریاد بزنند؛

امیدوارم که مسلمان‌ها روز قدس را بزرگ بشمارند و در همهٔ ممالک اسلامی، در روز قدس، در روز جمعه آخر ماه مبارک، تظاهر کنند، مجالس داشته باشند، محافل داشته باشند، مسجد داشته باشند، در مساجد فریاد بزنند. وقتی یک میلیارد جمعیّت فریاد کرد، اسرائیل نمی‌تواند، از همان فریادش می‌ترسد.[۱]

مسلمان‌ها مساجد را پر کنند و در آنجا مسائل روز را بگویند و فریاد کنند؛

الآن ماه مبارک رمضان جلو است، ماه بسیار شریف شعبان هم درش واقع هستیم، این مساجد را باید مسلمان‌ها پر کنند از جمعیت، این سنگرهای اسلامی را پر کنند از جمعیت‌ها و در آنجا مسائل روز را بگویند و فریاد کنند. الآن ما احتیاج به «الله اکبر» داریم.[۲]

۴. دشمنان و مسجد طراز اسلامی

۴-۱. ترس و کینه دشمنان از مساجد

دشمنان اسلام در نقاط مختلف جهان، به مساجد با بغض و کینه ای عمیق می نگرند؛

در نقاط مختلف جهان، دشمنان اسلام به مساجد...با بغض و کینه‌ای عمیق می‌نگرند و تا آن جا که بتوانند، با وجود و حضور و فعالیت آنها ستیزه می کنند. هم اکنون مسجدالاقصی، قبلهٔ دوم مسلمین ـ که بحمدالله پایگاه بیداری و مبارزه نیز شده است ـ مورد جسارت صهیونیست‌های پلید قرار گرفته، و در فرانسه و هند نیز مسجد در معرض اهانت و تخریب واقع شده است.[۳]

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۸۰.

۲. صحیفهٔ امام، ج۸، ص: ۵۰۸.

۳. پیام به گردهمایی سراسری فرماندهان بسیج، به مناسبت سالروز انتشار پیام رهبر فقید انقلاب برای تشکیل بسیج مستضعفان و گرامیداشت هفتهٔ بسیج ۱۳۶۸/۰۹/۰۲.

مخالفان و ایادی دشمنان از مسجد می ترسند؛

اینها از مساجد می ترسند. اینها بیخ گوش شما می گویند که این آخوند، که از او کاری نمی آید، مسجد می روید چه کنید؟ خودمان می رویم فلان جا نماز می خوانیم. نماز نمی خواهند بخوانند، می خواهند نماز را بشکنند. نماز می خوانند؛ با این نمازهایی که در مسجدها می روند و نمی گذارند که مسلمان ها نماز درست خودشان را بخوانند؟ با این نمازها می خواهند نماز را بشکنند.[۱]

دشمن از مساجد پر از معتکفان می لرزد، زیرا یکی از ابعاد عظمت انقلاب اسلامی است؛

قشرهای مختلف مردم، چگونه مظاهر مذهب را، دین را و تعبد را بزرگ می شمارند! اینها را دشمن هم دید. دشمن هم اعتکاف دانشجویان در مسجد دانشگاه را دید؛ مساجد پر از معتکفان را که اکثر آنها جوانان بودند، دید. دشمن از اینها می لرزد. همهٔ اینها ابعاد مختلف عظمت این انقلاب، عظمت آن پیام و عظمت آن امام است.[۲]

۴-۲. تلاش برای نابودی مساجد جهان اسلام

صهیونیست ها می خواهند قضیّه فلسطین و قدس شریف و مسئله مسجدالاقصی به دست فراموشی سپرده شود؛

نگذارید قضیّه ی فلسطین و قدس شریف و مسئله ی مسجدالاقصی به دست فراموشی سپرده بشود؛ آنها این را میخواهند. آنها میخواهند دنیای اسلام از قضیّه ی فلسطین غفلت کند... در غفلت دنیای اسلام، در غفلت آحاد مردم و ملّتهای مسلمان، رژیم صهیونیستی به دنبال تصرّف قدس شریف است، به دنبال تصرّف

---

۱. صحیفهٔ امام، ج ۱۱، ص: ۵۰۲.
۲. بیانات در دیدار کارگران و معلمان در آستانهٔ روز کارگر و روز معلم ۱۳۷۷/۰۲/۰۹.

مسجدالاقصی است.[۱]

تکفیری ها به عنوان عامل دشمنان اسلام، مساجد اهل سنت را هم به نفع رژیم صهیونیستی منفجر می کنند؛

امروز شما می‌بینید «تکفیر»، یک عاملی برای دشمنان اسلام و دشمنان امّت اسلامی است؛ نه فقط شیعه، [بلکه] اهل سنّت را هم تکفیر میکنند؛ اهل سنّت را هم، مسجدشان را، نمازشان را منفجر میکنند به نفع رژیم صهیونیستی، برای اینکه مردم را و مسلمانها را به هم مشغول کنند تا غافل بشوند از مسئله‌ی مهمّ فلسطین و از حضور دشمن در دل دنیای اسلام غفلت کنند؛ هدف، اینها است.[۲] جریان تکفیر توانست حرکت بیداری اسلامی را منحرف کند...خطّ مقدّم مبارزات در این منطقه مرزهای فلسطین اشغالی بود. جریان تکفیر آمد این خطّ مقدّم را تبدیل کرد به خیابانهای بغداد و مسجد جامع سوریّه و دمشق و خیابانهای پاکستان و شهرهای مختلف سوریّه، و اینها شد خطّ مقدّم مبارزه!... جریان تکفیر جهت این مبارزه را تغییر داد و آورد داخل خانه، داخل شهرهای ما، داخل ممالک اسلامی. در داخل مسجد جامع دمشق انفجار به‌وجود می‌آورند... در مسجد دمشق یک عالم بزرگ مسلمان را به قتل میرسانَد.[۳]

دستهایی در کار است که شیعیان را به تعرض به مساجد اهل سنت وادار کند؛

از هرگونه عملی که به تعارض و دشمنی برادران مسلمان می‌انجامد جداً پرهیز کنند. یقیناً دست‌هایی در کار است که شیعیان را به تعرض به مساجد و مکان‌های مورد احترام اهل سنت وادار کند. هرگونه اقدامی در این جهت کمک به مقاصد دشمنان

---

۱. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در «کنگره‌ی جهانی جریانهای افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام» ۱۳۹۳/۰۹/۰۴.

۲. بیانات در دیدار مسئولان و دست‌اندرکاران حج، ۱۳۹۳/۰۶/۱۶.

۳. بیانات در دیدار شرکت کنندگان در «کنگره‌ی جهانی جریانهای افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام» ۱۳۹۳/۰۹/۰۴.

اسلام و دشمنان ملّت‌های مسلمان و شرعاً حرام است.[1]

دشمنان اسلام یک عده را علیه مساجد تحریک می‌کنند تا زندگی را بر مسلمانان تلخ نمایند؛

ماجرای مسجد بابری، یکی از آن مسایلی است که اگرچه موضوع آن، یک مسجد است و شاید به نظر بعضی کوچک بیاید؛ اما کوچک نیست. این، نشان‌دهندهٔ آن است که دشمنان اسلام، تا این جا ایستاده‌اند که یک عده را علیه مقدّسات اسلام تحریک کنند و زندگی را بر مسلمانان تلخ نمایند... بی‌شک، حرکت هندوهای متعصب، ناشی از تحریکات دشمنان است. همه دیده‌اند که این مسجد، سال‌های متمادی در آنجا بود و بتخانه‌ای هم در کنارش وجود داشت. آنها مشغول کار خودشان بودند؛ اینها هم مشغول کار خودشان. دشمنان اسلام هستند که این تحریکات را درست می‌کنند و ماجرایی مثل ماجرای مسجد بابری را مسئلهٔ روز مسلمانان می‌کنند. البته مسلمین هند در این مسئله محق هستند و همه باید بدانند که مسلمین دنیا در این مسئله، پشت سر مسلمانان هند هستند، حق را به آنها می‌دهند و از آنها دفاع و حمایت می‌کنند.[2]

زمانی که کمونیست‌ها برآذربایجان مسلّط شدند، هیچ نشانه‌ای از مساجد و دیگر آثار اسلامی باقی نگذاشتند ؛

آن زمان که کمونیست‌ها بر منطقهٔ آذربایجان شوروی سابق مسلّط شدند، همهٔ آثار اسلامی را از آنجا محو کردند. مثلاً مساجد را به انبار تبدیل کردند، سالن‌های دینی و حسینیه‌ها را به چیزهای دیگری تبدیل کردند و هیچ نشانه‌ای از اسلام و دین و تشیّع باقی نگذاشتند.[3]

---

۱. پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت هتک حرمت حرم مطهر حضرات عسکریین علیهما السلام ۱۳۸۴/۱۲/۰۳.

۲. سخنرانی در دیدار با شرکت‌کنندگان در اولین کنفرانس اسلامی فلسطین ۱۳۶۹/۰۹/۱۳.

۳. بیانات در اجتماع بزرگ مردم در صحن امام خمینی قدس سره مشهد مقدّس رضوی ۱۳۷۶/۰۱/۰۱.

فصل دوم

چیستی مسجد طراز اسلامی

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

۱. ماهیّت

۱-۱. مسجد، مظهر آمیختگی دنیا و آخرت

مسجد، مظهر آمیختگی دنیا و آخرت است؛

مسجد، مظهر آمیختگی دنیا و آخرت... در دیدگاه و اندیشهٔ مکتب اسلام است.[۱]

مسجد، ارتباط زمین و آسمان و جایی که انسان خود را به منبع لایزال فیض و قدرت الهی وصل می کند؛

مسجد ... ارتباط زمین و آسمان است. جایی است که انسان خود را به منبع لایزال فیض و قدرت وصل می کند. انسان در مسجد، خود را به خدا متصل می کند.[۲]

۱-۲. مسجد، جایگاه عبادت و پایگاه سیاست

مسجد، مظهر پیوستگی فرد و جامعه است؛

---

۱. بیانات در دیدار اعضا دفاتر نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها ۱۳۸۹/۰۴/۲۰.

۲. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدّس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

مسجد، مظهر ... پیوستگی فرد و جامعه در دیدگاه و اندیشهٔ مکتب اسلام است.[۱]

مسجد، مظهری از درهم آمیختگی ذِکر و نماز و نیایش با سامان زندگی اجتماعی است؛

ذِکر و نماز و نیایش آنگاه که با سامان زندگی اجتماعی درهم می‌آمیزد معجزهٔ اسلام را در آرایش منظومهٔ احکام عبادی آن آشکار می‌سازد. مسجد، مظهری از این درهم آمیختگی است.[۲]

جایگاه عبادت و پایگاه سیاست، تصویر مسجد اسلامی و نماد فاصلهٔ آن با عبادتگاه های ادیان دیگر است

جایگاه عبادت و پایگاه سیاست، دوگانه‌های به هم پیوسته‌ای است که تصویر مسجد اسلامی و فاصلهٔ آن با عبادتگاه‌های رایج ادیان دیگر را نمایان می‌سازد.[۳]

خلوت انس با خدا و جلوت حشر با مردم، دوگانه‌های بهم پیوستهٔ مسجد اسلامی است؛

خانهٔ خدا و خانهٔ مردم؛ خلوت انس با خدا و جلوت حشر با مردم، کانون ذکر و معراج معنوی و عرصهٔ علم و جهاد و تدبیر دنیوی.[۴]

۱-۳. مسجد، پایگاه نشاط، معنویت و اخلاق

روح مسجد، کالبد زندگی را پرنشاط و پرانگیزه می‌سازد؛

مسجد را با این نگاه باید نگریست. روح مسجد، کالبد زندگی را پرنشاط و پرانگیزه

---

۱. بیانات در دیدار اعضا دفاتر نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها ۱۳۸۹/۰۴/۲۰.
۲. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۳. بیانات در دیدار اعضا دفاتر نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها ۱۳۸۹/۰۴/۲۰.
۴. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.

می‌سازد.[۱]

در مسجد شور عبادت خالص با نشاط زندگی پاک و خردمندانه، در هم می‌آمیزد؛

در مسجد اسلامی، شور و بهجت عبادت خالص با نشاط زندگی پاک و خردمندانه و سالم، در هم می‌آمیزد و فرد و جامعه را به طراز اسلامی آن نزدیک می‌کند.[۲]

مساجد مراکزی هستند که به مردم معنویت می‌بخشند؛

مساجد ... مراکزی هستند که به مردم معنویت می‌بخشد.[۳]

مساجد پایگاههای معنویت، تزکیه و هدایت است؛

مساجد...پایگاه‌های معنویت و تزکیه و هدایت...است.[۴]

مساجد اصلی‌ترین پایگاه دین، معنویت و اخلاق است؛

مساجد ... اصلی‌ترین پایگاه دین و معنویت و اخلاق است.[۵]

مسجد مهبط رحمت و هدایت الهی است؛

مسجد ... مهبط رحمت و هدایت الهی ... است.[۶]

۱-۴. مسجد، سنگر اسلام و انقلاب

مساجد سنگرهای اسلام و محراب و محل حرب است؛

---

۱. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۲. بیانات در دیدار اعضا دفاتر نمایندگی رهبری در دانشگاه‌ها ۱۳۸۹/۰۴/۲۰.
۳. بیانات در دیدار مسئولین اجرائی استان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۸.
۴. پیام به مناسبت اولین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۹/۰۳/۱۰.
۵. حکم انتصاب آیت‌الله مهدوی کنی به سمت مسئول مرکز رسیدگی به امور مساجد /۱۳۶۸/۰۷.
۶. پیام به اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۱/۰۶/۱۶.

این مساجد سنگرهای اسلام است. محراب محل حرب است. اینها سنگرند برای اسلام.[۱]

«محراب» به آن می‌گویند؛ یعنی، آنجایی که حرب از آن شروع می‌شود؛ محل حرب.[۲]

مسجد مرکز ستاد اسلام است؛

مسجد... مرکز ستاد اسلام است.[۳]

مساجد، دژهای محکم اسلام است؛

مساجد... دژهای محکم اسلام است.[۴]

مساجد، پایگاه‌های انقلاب و اسلام هستند؛

مساجد...پایگاه‌های انقلاب و اسلام [هستند].[۵]

مساجد سنگرهای اسلام در مقابل شیاطین است؛

مساجد و محافل دینیه ... سنگرهای اسلام در مقابل شیاطین است.[۶]

۱-۵. مسجد، پایگاه معرفت و روشنگری

مساجد، مراکز بسط حقیقت و فقه اسلام است؛

مراکزی که مراکز بسط حقیقت اسلام است، بسط فقه اسلام است و آن مساجد

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۱۴.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۳۹۳.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۹.
۴. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۲۳۸.
۵. حکم انتصاب آیت‌الله مهدوی کنی به سمت مسئول مرکز رسیدگی به امور مساجد ۱۳۶۸/۰۷/۱۷.
۶. صحیفهٔ امام، ج۲، ص: ۴۵۱.

است.[۱]

مسجد، کانون ذکر و عبادت و اندیشه و معرفت است؛

مسجد ... کانون ذکر و عبادت و اندیشه و معرفت ... است.[۲]

مساجد پایگاه معرفت و روشن‌بینی و روشنگری و استقامت ملی است؛

مساجد ... پایگاه معرفت و روشن‌بینی و روشنگری و استقامت ملی به حساب [می‌آید].[۳]

مساجد پایگاه حریّت، جایگاه رابطه با خدا و مرکز آگاهی از شیطنت‌های شیاطین زر و زور است؛

مساجد ... پایگاه حریّت انسان و جایگاه رابطهٔ او با خدا و مرکزی برای کسب آگاهی از شیطنت‌های شیاطین زر و زور است.[۴]

۲. شاخص‌ها

۲-۱. آباد و پررونق

۲-۱-۱. ملاک، آبادی مساجد

مساجد باید آباد باشد و همهٔ نشانه‌های توجه به اقامه نماز در شهر اسلامی دیده شود؛

ما بارها، مکرر به آقایان ائمهٔ جمعه، ائمهٔ جماعت و روحانیون محترم در شهرستان‌ها، در تهران توصیه کردیم که مساجد باید آباد باشد؛ صدای اذان باید از مساجد بلند شود.

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۵.

۲. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

۳. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

۴. پیام به گردهمایی سراسری فرماندهان بسیج، به مناسبت سالروز انتشار پیام رهبر فقید انقلاب برای تشکیل بسیج مستضعفان و گرامیداشت هفتهٔ بسیج ۱۳۶۸/۰۹/۰۲.

باید همهٔ نشانه‌های توجه به نماز و اقامهٔ نماز را در شهر اسلامی ـ به‌خصوص در شهرهایی مثل تهران و شهرهای بزرگ کشور ـ ببینند، باید احساس کنند؛ هم مردم خودمان، هم کسانی که وارد این شهرها می‌شوند.[۱]

آبادی مساجد و افزایش نمازهای جماعت ... به معنای بروز برکات نماز در سطح همکاری و همدلی اجتماعی است.[۲]

آباد کردن مسجد ملاک است چون تأثیر بسزایی دارد؛

طبق بینش ما، یادگارهای اسلامی عزیزند. می‌شد اسلام به مردم بگوید بروید در زمین صافی بایستید و نماز بخوانید و عبادت کنید؛ در صورتی که به عمارت مسجد دستور داده است؛ «انما یعمر مساجد الله»[۳]. آباد کردن مسجد ملاک است و تجسّم و تجسّد خارجی این کار مورد نظر اسلام می باشد؛ چون تأثیر بسزایی دارد.[۴]

بنای مسجد و حضور روحانی شایسته در آن امر مهمی است؛

نخستین مطلب مهم، بنای مسجد و حضور روحانی شایسته در آن است. هم‌اکنون با وجود ده‌ها هزار مسجد در کشور، جای هزاران مسجد دیگر در روستاها، شهرها، شهرک‌ها و مجتمع‌های مسکونی خالی است.[۵]

۲-۱-۲. مساجد، روزبه روز گرمتر و سرشار از نمازگزار

مساجد روز به روز گرمتر و پررونق تر شود؛

---

۱. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در هفدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۷/۰۸/۲۹.
۲. پیام به مناسبت گردهمایی سالیانهٔ نماز در شیراز ۱۳۷۳/۰۶/۱۰.
۳. سوره توبه، آیه ۱۸.
۴. سخنرانی در مراسم بیعت گروه کثیری از جانبازان و نیروهای جهادی احداث ساختمان مرقد مطهر رهبر کبیر انقلاب اسلامی، به همراه وزیر راه و ترابری، مسئولان بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی، و مسئول حرم مطهر حضرت امام خمینی رحمه‌الله (۱۳۶۸/۰۴/۲).
۵. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

مساجد به عنوان پایگاه‌های معنویت و تزکیه و هدایت، روزبه روز گرم‌تر و پررونق‌تر شود.[۱]

مساجد در وقت نماز، سرشار از انسان‌های ذاکر و ساجد و راکع باشد؛

مسجدها در وقت نماز، سرشار و مالامال از انسان‌های ذاکر و ساجد و راکع باشد.[۲]

اگر اینجا قبة‌الإسلام است، وقت اذان حتّی در سحرها باید در مساجد از طریق بلندگو اذان گفته شود؛

چرا باید در این شهر با این عظمت، با این همه هیاهوهای گوناگون از اطراف و اکناف، نغمهٔ اذان در همه جای شهر شنیده نشود؟! اذان، علامت مسلمانی است. چه کسی گفته باید در پشت بام مساجد یا در مساجد بزرگ و عمده، حتّی در سحرها ظهر و شب که جای خود را دارد از طریق بلندگو اذان نگویند؟ وقت اذان که می‌شود، باید تهران یکسره صدای اذان باشد. مگر اینجا قبهٔ الإسلام نیست؟ مگر ما این حرف را نمی‌گوییم؟[۳]

نماز صبح در مساجد اقامه شود؛

نماز صبح در مساجد اقامه شود.[۴]

---

۱. پیام به مناسبت اولین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۹/۰۳/۱۰.

۲. سخنرانی در دیدار با خانواده‌های معظم شهدا و جانبازان شهرهای خوی، بندر گناوه و استان‌های مازندران و آذربایجان غربی، گروه‌هایی از دانشجویان، جمعی از مهاجران جنگ تحمیلی، کشاورزان و مسئولان هیأت‌های هفت نفرهٔ واگذاری زمین ۱۳۶۹/۰۳/۰۲.

۳. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

۴. پیام به مناسبت گردهمایی سالانه‌ی نماز در شهر زنجان ۱۳۷۵/۰۶/۳۱.

۲-۲. مرکز و کانون شهر و روستا

هر جا سامان زندگی است، باید مسجد مرکز و کانون اصلی باشد؛

در هر جا سامان زندگی است، مسجد، مرکز و کانون اصلی است.[۱]

در شهرها و شهرک‌های در حال ساخت، مسجد جامع به عنوان نخستین بنا و مرکز حقیقی شهر ساخته شود؛

در شهرها و شهرک‌هایی که تازه ساخته می شود، مسجد جامع، نخستین بنا و مرکز حقیقی شهر قرار گرفته و ساخته شود.[۲]

در بنای شهر و روستا باید مسجد را همچون قطب و محور بنا نهاد؛

در بنای شهر و روستا، در مدرسه و دانشگاه، در مراکز جمعیّتی از بازارهای کسب و کار تا فرودگاه‌ها و جادّه‌ها و پایانه‌های سفری و تا آسایشگاه‌ها و بیمارستان‌ها و بوستان‌ها و گردشگاه‌ها، در همه و همه باید مسجد را همچون قطب و محور بنا نهاد.[۳]

۲-۳. دارای آرایه‌های ظاهری و معنوی

۲-۳-۱. نمایش پاکیزگی و زیبایی در مساجد

عمران مساجد و پرداختن به آرایه‌های معنوی و ظاهری آن، وظیفه‌ی همگان است؛

عمران مساجد و پرداختن به آرایه‌های معنوی و ظاهری آن، وظیفهٔ همگان است و هر کسی به اندازهٔ توان و همّت باید در آن سهیم گردد. مردم، شهرداری‌ها و دستگاه‌های دولتی هر یک در آن باید سهمی ایفاء کنند و روحانی دانا و مسئولیت‌پذیر و پرهیزگار می‌تواند و می‌باید محور این منظومهٔ تلاش مقدس باشد.[۴]

---

۱. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۲. پیام به مناسبت گردهمایی سالانه ی نماز در شهر زنجان ۱۳۷۵/۰۶/۳۱.
۳. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۴. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

تنظیف و تطهیر و پاک‌سازی و غبارروبی و عطرافشان مساجد، جزو کارهای خوب است؛

سنت احیای مساجد، عطر افشانی و تنظیف مساجد،[۱] مسئله‌ی تنظیف و تطهیر و پاک‌سازی و غبارروبی و عطرافشان مساجد ـ کارهایی که این روزها انجام می‌گیرد ـ همه جزو کارهای خوبی است که بحمدالله انجام هم می‌گیرد و خوب است که انجام دهید.[۲]

مسجد باید پاکیزه، زیبا و آرام‌بخش باشد؛

مسجد در همه جا باید پاکیزه، زیبا و آرام‌بخش باشد.[۳]

مساجد، به شکل شایسته غبار روبی شود و خدمت به مسجد، کاری مردمی و همگانی شمرده شود.[۴]

مساجد پاکیزه و مرتب و رغبت‌انگیز باشد؛

مساجد و نمازخانه‌ها، پاکیزه و مرتب و رغبت‌انگیز باشد. نماز در وقت فضیلت و به جماعت گزارده شود.[۵]

ساختمان مساجد به اقتضای نیاز و تناسبِ با محیط و استفاده عملی، شکل‌های مهندسی مناسب پیدا کند؛

ساختمان‌های قدیمی ما در هر نقطه‌یی به تناسب نیاز آن نقطه ساخته شده، با توجه

---

۱ . بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۷/۰۹/۲۳.

۲ . بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

۳ . پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.

۴ . پیام به مناسبت گردهمایی سالانه ی نماز در شهر زنجان ۱۳۷۵/۰۶/۳۱.

۵ . پیام به اولین اجلاس سالیانه‌ی اقامه‌ی نماز در مشهد مقدس ۱۳۷۰/۰۷/۱۵.

به جهات اسلامی ساخته شده. ساختمانی که در شمال کشور یا در جنوب می‌بینید، با ساختمانی که در منطقه‌ی شرق کشور ـ مثلاً خراسان ـ می‌بینید، باهم متفاوت است؛ هرکدام یک شکل و حالتی دارد. حتی مساجد و ساختمانهای قدیمیِ بزرگشان هم همین تفاوت‌ها را باهم دارند. به اقتضای نیاز و تناسبِ با محیط و استفادهٔ عملی و کاربرد، شکل‌های مهندسی تغییر پیدا می‌کرده. خوب فکر می‌کردند، خوب عمل می‌کردند.[۱]

۳-۲-۲. مساجد، لبریز از نشاط و معنویت

مسجد را همچون دل‌های جوان، پاکیزه و پیراسته، و لبریز از شور و انگیزه و نشاط کنید؛

سفارش اینجانب آن است که مسجد را نیز همچون دل‌های جوان، پاکیزه و پیراسته، و لبریز از شور و انگیزه و نشاط کنید.[۲]

مسجد کانونی باشد که مشکات نماز در آن بدرخشد و نور معرفت و محبّت و انس و صفا از آن ساطع شود؛

مسجد نیز باید کانونی باشد که مشکات نماز در آن بدرخشد و نور معرفت و محبت و انس و صفا از آن ساطع شود. امامان جماعت، هیئت‌های امناء، خادمان موظّف و متبرع، هر یک باید بخشی از این کار بزرگ و اثرگذار را بر دوش خود حس کنند.[۳]

به برکت نماز، فضای مسجد نورانی و عطرآگین می‌گردد و آموزش دین و سیاست بیشتر بر دل می‌نشیند؛

به برکت نماز، فضای مسجد نورانی و عطرآگین می‌گردد و سخن حق و آموزش دین و

---

۱. بیانات در دیدار جمعی از مهندسان و محققان فنی و صنعتی کشور ۱۳۸۳/۱۲/۰۵.
۲. پیام رهبر انقلاب به هجدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۸/۰۸/۱۲.
۳. پیام رهبر انقلاب به هجدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۸/۰۸/۱۲.

اخلاق و سیاست در آن بیش از هر جای دیگر بر دل و جان می‌نشیند و به زندگی فرد و جامعه، سمت و سوی خدایی می‌دهد.[۱]

۲-۴. مایه برکت و به دور از زحمت

مسجد در هر محل، مأمن و مایه خیر و برکت باشد و وسیله زحمت و آزار مجاوران نگردد؛

مسجد باید در هر منطقه و محل؛ مأمن و مایهٔ خیر و برکت باشد و به طریق اولی، وسیلهٔ زحمت و آزار مجاوران نگردد.[۲]

در سحرها، برای اذان صبح، از بلندگو استفاده نشود؛ البته با حنجره اشکالی ندارد؛

اذان، چیز خیلی خوبی است؛ «حی علی الصلوة»، «حی علی الفلاح»، «الله اکبر». چرا در جامعه اذان نیست؟ اذان با توجه، به دل‌ها امید می دهد. بانگ اذان، دل‌های افسرده را روشن می کند. البته در سحرها، برای اذان صبح، از بلندگو استفاده نکنند؛ با حنجره اشکالی ندارد. هرچند وقت بیداری است، اما بلندگو ممکن است اسباب زحمت بشود.[۳]

در هنگام سحر، همه مساجد با بلندگو اذان نگویند؛

چندی پیش، من راجع به اذان سفارش کردم و البته گفتم که صبح‌ها با بلندگو در همه جا اذان نگویند، تا مردم از خواب بیدار نشوند. مثل این که بعضی از مؤمنین، این قسمت دومش را بیشتر از قسمت اول گوش کردند! آنچه که مقصود ما بود، این بود که در سحرها، هر جایی یک بلندگو صدا نکند؛ ولی معنایش این نبود که به هنگام سحر،

---

۱. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۲. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۳. سخنرانی در دیدار با خانواده های معظم شهدا و جانبازان شهرهای خوی، بندر گناوه و استانهای مازندران و آذربایجان غربی، گروههایی از دانشجویان، جمعی از مهاجران جنگ تحمیلی، کشاورزان و مسئولان هیئت‌های هفت نفرهٔ واگذاری زمین ۱۳۶۹/۰۳/۰۲.

صدای اذان در شهری مثل تهران به گوش نرسد! نه، در جایی مثل تهران، اقلاً در چند مسجد از مساجد مهم، خوب است که با بلندگو اذان پخش بشود؛ حتّی اذان صبح. در شهرهای کوچک هم به فراخور وسعت آن شهر، می‌بایست اذان صبح در چندجا پخش بشود. اما در ظهر و شب اذان بگویند؛ هم اذان بلندگو، هم جلوی مساجد، هم داخل مساجد و هم در خیابان‌ها، تا مردم به اذان گفتن عادت کنند.[۱]

تنها بانگ اذان، با صوت خوش و دلنواز طنین افکن شود؛

تنها صدایی که باید از مسجد در فضا طنین بیافکند بانگ اذان با صوت خوش و دلنواز است.[۲]

۲-۵. دارای روابط مستحکم با مردم

۲-۵-۱. برقراری ارتباط با همه اقشار

مسجد رابطه خود را با نخبگان علمی، اجتماعی، هنری و ورزشی و با غمدیدگان برقرار و مستحکم کند؛

مسجد باید رابطهٔ خود را...با کسانی که به موفقیت‌های علمی و اجتماعی و هنری و ورزشی دست می‌یابند، با صاحب همّتانی که کمک به دیگران را وجههٔ همّت می‌سازند، با غمدیدگانی که غمگساری می‌جویند، برقرار و مستحکم کند.[۳]

دانش آموزان برجسته و ممتاز در هر محل، در مسجد و در برابر چشم مردم تشویق شوند؛

چه نیکوست که دانش آموزان برجسته و ممتاز در هر محل، در مسجد و در برابر

---

۱. خطبه‌های نماز جمعه ی تهران ۱۳۶۹/۱۱/۱۹.
۲. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۳. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

چشم مردم و از سوی امام جماعت، تشویق شوند.[۱]

مسجد رابطه خود را با جوانانی که ازدواج می کنند و نوزادانی که متولد می شوند، برقرار و مستحکم کند؛

مسجد باید رابطهٔ خود را با جوانانی که ازدواج می کنند ... و حتی با نوزادانی که متولّد می‌شوند، برقرار و مستحکم کند.[۲]

۲-۵-۲. افطاری در ماه رمضان، بستری برای ارتباط

مساجد در ماه رمضان، افطاری بدهند تا ارتباطات معنوی با مردم زنده شود؛

الآن در بعضی از کشورهای اسلامی سنّت خوبی وجود دارد که در تمام ماه رمضان، اغلب مساجد افطاری می‌دهند؛ یعنی هر کس برود و وارد مسجد بشود، پذیرایی می‌شود ... در زمان رژیم گذشته، این ارتباطات معنوی، کم و یا منجمد شده بود؛ که البته متأسفانه بقایایش همچنان باقی است. ما بایستی در دوران اسلامی، این ارتباطات را زنده کنیم.[۳]

افطاری دادن‌های ساده و بی‌پیرایه در مساجد، سنّتی بسیار خوب برای نزدیکی با فقرا و مستمندان است؛

یک سنّت خوب هم امسال بیش از سال‌های دیگر دیده شد، که خوب است مورد توجه قرار بگیرد و آن، افطاری دادن‌های ساده و بی‌پیرایه در مساجد و در خیابان‌ها بود در بیشتر شهرهای کشور –که بسیار کار شایسته‌ای است– در مقابل افطاری‌های مسرفانه‌ای که شنیده شد، دانسته شد که بعضی‌ها به بهانهٔ افطار، حرکات و عمل

---

۱. همان.
۲. همان.
۳. بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی و مسئولان کمیته‌ی امداد امام خمینی رحمه‌الله، به مناسبت سالگرد تأسیس این نهاد ۱۳۷۰/۱۲/۱۲.

مسـرفانه انجام می‌دهند و به جای اینکه در ماه رمضان وسـیله‌ای بشوند برای نزدیکی روحی به فقرا و مسـتمندان، با این عمل، با این حرکت، خود را در لذّات جسـمانی غرق می‌کنند.[۴]

۲-۶. مکانی جذاب برای جوانان

نباید فقط پیرمردها و از کار افتاده‌ها به مسـاجد بروند؛ مسـاجد باید از جوان‌ها مجتمع شود؛

آقایان هم باید تبلیغ کنند که این مجالس بهتر بشـود و مجالس جماعت اسـت که مردم در هر روز مجتمع بشوند در مساجد، نه همان مجتمع بشوند، بگذارند این پیرمردها و از کار افتاده‌ها بروند. نه، مساجد باید مجتمع بشود از جوان‌ها.[۵]

زمزمه محبّت متولّیان، مدیران و امنای مساجد، دل‌های پاک جوانان را مجذوب و مشتاق کند؛

زمزمـهٔ محبّـت متولّیـان و مدیـران و امنای مسـاجد، باید دل‌های پـاک جوانان را مجذوب و مشتاق کند.[۶]

برای مسجد، جاذبه درست کنید تا بچه ها، جوانان و زن و مرد، مجذوب مسجد شوند؛

بـرای مسـجد، جاذبـه درسـت کنید تا بچه هـا، جوانان و زن و مـرد محله، مجذوب مسجد ... شوند.[۷]

---

۴ . خطبه‌های نماز عید فطر دانشگاه تهران، ۱۳۸۲/۸/۱۵.
۵ . صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۳۲۵.
۶ . پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۷ . بیانات در دیدار فرماندهان «بسیج» سراسر کشور ۱۳۷۱/۰۸/۲۷.

۳. آثار و کارکردهای مسجد

۳-۱. کارکرد عبادی

برای کیفیت یافتن نماز، آن را در مسجد و به جماعت برگزار کنید؛

کیفیت یافتن نماز بدین معنی است که نماز، با حال و حضور ادا شود؛ نمازگزار به نماز با چشمِ «میعاد ملاقات با خدا» بنگرد و در آن، با خدای خود سخن بگوید و خود را در حضور او ببیند؛ نماز را تا می‌تواند در مسجد و تا می‌تواند به جماعت بگزارد.[۱]

نمازِ در مسجد و با جماعت مؤمنان، بارِشِ رحمت الهی را انبوه‌تر و دل‌نشین‌تر می‌سازد؛

نماز در مسجد و با جماعت مؤمنان، همگانی نشستن بر گِردِ سفره‌ی میهمانی خداوند است، و این خود، بارِشِ رحمت الهی را انبوه‌تر و دل‌نشین‌تر می‌سازد.[۲]

مسجد فقط برای نماز نیست؛ در مسجد انواع عبادات از جمله تفکر وجود دارد؛

مسجد فقط برای نماز نیست؛ در مسجد انواع عبادات هست. از جملهٔ آن عبادات، تفکر است که «تفکرساعة خیرمن عبادة سنة». یا در بعضی از روایات است که «من عبادة اربعین سنة»، یا «سبعین سنة» – البته فکر کردن درست – افراد مسجد برو، این فکر را به وسیلهٔ شنیدن سخنان عالم دین و فقیه به دست می‌آورند.[۳]

در مساجد، تلاوت و انس با قرآن و انس با ادعیه وارده از اهل بیت علیهم‌السلام را مغتنم بشمرید؛

---

۱. پیام به بیست و دومین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۲/۶/۱۳.
۲. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۳. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

در مساجد، تلاوت قرآن، انس با قرآن، انس با ادعیهٔ وارده از اهل بیت علیهم‌السلام – که گنجینهٔ معارف اسلامی است – را مغتنم بشمرید.[۱]

۳-۲. کارکرد سیاسی اجتماعی

۳-۲-۱. مسجد، مرکز و کانون سیاست

مسجد مرکز اجتماع سیاسی و تبلیغ احکام سیاسی اسلام است؛

مسجد مرکز تبلیغ است. در صدر اسلام از همین مسجدها جیْش‌ها، ارتش‌ها، راه می‌افتاده، مرکز تبلیغ احکام سیاسی اسلام بوده مسجد. هر وقت یک گرفتاری پیدا می‌شد، صدا می‌کردند که «الصَّلاةُ بالجَماعَة»، اجتماع می‌کردند؛ آن گرفتاری را طرح می‌کردند، این صحبت‌ها را می‌کردند. مسجد، مرکز اجتماع سیاسی است.[۲]

در مسجد پیغمبر، مسائل سیاسی اجتماعی بیشتر از مسائل عبادیِ نماز و روزه بود؛

مسجد النّبی، مرکز سیاست اسلامی بوده است و ثقل قدرت اسلامی.[۳] مسجد الحرام و مساجد در زمان رسول اکرم مرکز جنگ‌ها و مرکز سیاست‌ها و مرکز امور اجتماعی و سیاسی بوده. این طور نبوده است که در مسجد پیغمبر صلی‌الله‌علیه‌وآله همان مسائل عبادی نماز و روزه باشد؛ مسائل سیاسی‌اش بیشتر بوده. هر وقت می‌خواستند به جنگ بفرستند اشخاص را و بسیج کنند مردم را برای جنگ‌ها، از مسجد شروع می‌کردند این امور را.[۴]

---

۱. خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹.
۲. صحیفهٔ امام، ج ۱۰، ص: ۱۷.
۳. صحیفهٔ امام، ج ۱۶، ص: ۳۸۸.
۴. صحیفهٔ امام، ج ۱۸، ص: ۵۲.

مسجد در صدر اسلام مرکز سیاست بود و از آنجا مسائل سیاسی طرح ریزی می‌شد؛

مسجد مسلمین در زمان رسول خدا ﷺ و در زمان خلفایی که بودند ـ هر جور بودند ـ مسجد مرکز سیاست اسلام بوده است.[۱]

چیزهایی که مسلمین، اجتماع مسلمین بر آن احتیاج دارند، خبری نیست. نماز جمعه‌ها را همان طوری که در صدر اسلام، مساجد، محافل و نمازها جنبه سیاسی داشته است، از مسجد راه می‌انداختند لشکر را به جنگی که باید بکنند و به آنجایی که باید بفرستند. از مسجد مسائل سیاسی طرح‌ریزی می‌شد ـ از مسجد ـ مسجد محل این بود که مسائل سیاسی در آن طرح بشود.[۲]

امیدواریم این محتوا دوباره برگردد که مسجد ابزار طرح کارهای مهم و اجرای مسائل سیاسی بود؛

همان طوری که در صدر اسلام، امام جمعه و مسجد، این دو ابزار در دست مسلمان‌ها بوده است و هر وقت می‌خواستند جنگ بروند از مسجد تجهیز می‌کردند، هر وقت می‌خواستند یک کار مهمی بکنند در مسجد طرح می‌کردند و اعلام می‌کردند که نماز جمعه است، نماز جماعت است، بیایید، برای کاری می‌رفتند آنجا، نمازشان را هم می‌خواندند و مسائل سیاسیشان را [هم] می‌گفتند و اجرا می‌کردند، ارتش می‌فرستادند و همه این کارها را آنجا می‌کردند و ما امیدواریم که این محتوا برگردد، و این فکر ناشی از اشتباه یا خطا یا احیاناً عمد، این فکر خطا برگردد که «آخوند را به سیاست چه! آخوند را به امور مسلمین چه!».[۳]

تدبیر شود تا مساجد مرکز سیاست باشد؛

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۲، ص: ۳۲.
۲ . صحیفهٔ امام، ج۱۸، ص: ۴۲۵.
۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۴۰.

مساجد، باید مرکز [سیاست باشد] همان طوری [که] صدر اسلام مرکز سیاست بوده مساجد. مساجد مثل اینها نبوده است که فقط مرکز چه باشد. خطبه نماز جمعه خطبه سیاسی بوده همیشه. مساجد مرکز بسیج قشون بوده؛ مرکز تبلیغات اسلام بوده است. اینها ان شاء الله تدبیر می‌شود.[۱]

این از برکات مساجد است که هرگاه حرکت و بسیج سیاسی مردم مطرح می‌شود، مساجد کانونند؛

امروز ... در هنگامی که حرکت و بسیج مردم مطرح می‌شود چه سیاسی و چه نظامی باز مساجد کانونند؛ این برکت مساجد است.[۲]

۳-۲-۲. مسجد، محل رتق و فتق امور مردم

اینکه اهل یک بلد در مساجد مجتمع شوند و مشکلات خود را حل کنند، یک امر اجتماعی-سیاسی است؛

این جماعات در تمام کشورهای مسلمین، و در هر شهر و ده و روستا، این‌ها یک امور اجتماعی – سیاسی است که اهل یک بلد در مساجد مجتمع بشوند و مشکلات خودشان را نسبت به آن بلد حل بکنند.[۳]

امیدواریم حالا هم مساجد ما برگردد به آن وقتی که، محلّ حل و عقد امور بود؛

امیدواریم حالا هم مساجد ما برگردد به آن وقتی که مسجد، محلّ حل و عقد امور باشد، و مسجد محل نقشه‌های جنگ باشد، همه چیز باشد. و مسجدی‌ها باشند که بتوانند کارها را بخوبی انجام بدهند.[۴]

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۸، ص: ۲۰۰.
۲. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۴/ ۱۲/ ۱۳۷۰.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۲۷۵.
۴. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۲۳۳.

مسجد پایگاهی برای رتق و فتق امور مسلمین است؛

مسجد ... به عنوان پایگاهی برای رتق و فتق امور مسلمین ... در صدر اسلام بوده است.[۱]

در مسجد، مردم مجتمع می‌شوند و همه اموری که اسلام را به پیش می‌برد مطرح می‌شود؛

سیّد مظلومان یک وسیله‌ای فراهم کرد برای ملّت که بدون اینکه زحمت باشد برای ملت، مردم مجتمعند. اسلام مساجد را سنگر قرار داد و وسیله شد از باب اینکه از همین مساجد، از همین جمعیّت‌ها، از همین جمعات، از همین جمعه‌ها و جماعات، همه اموری که اسلام را به پیش می‌برد.[۲]

مساجد، توجه مردم و هماهنگی بین آنها را ایجاد می‌کند؛

همین مساجد و همین روضه‌ها و همین روضه‌های هفتگی، همین‌ها توجه مردم را و همان هماهنگی را ایجاد می‌کند. اگر دولت‌های دیگر بخواهند هماهنگی بین تمام قشرها پیدا کنند میسور نیست برایشان. با صدها میلیارد تومان هم برایشان میسور نیست.[۳]

مسلمین روزی چند مرتبه در مساجد اجتماع می‌کنند تا از احوال خود و مستضعفین مطلع شوند؛

اسلام دین سیاست است، دینی است که در احکام او، در مواقف او، سیاست به وضوح دیده می‌شود. در هر روز اجتماعات در تمام مساجد کشورهای اسلامی، از

---

۱. پیام به حجاج بیت الله الحرام ۱۳۶۸/۰۴/۱۴.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۵۵.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۱، ص: ۱۰۰.

شهرستان‌ها گرفته است تا دهات و قُرا و قصبات، روزی چند مرتبه اجتماع برای جماعت، و برای اینکه مسلمین در هر بلدی، در هر قصبه‌ای، از احوال خودشان مطلع بشوند؛ از حال مستضعفین اطلاع پیدا بکنند.[۱]

مساجد بهترین سنگرها و مناسب‌ترین میدان تشکل و بیان مصالح مسلمین می‌باشند؛

مساجد بهترین سنگرها و جمعه و جماعات مناسب‌ترین میدان تشکل و بیان مصالح مسلمین می‌باشند.[۲]

۳-۳. کارکرد تبلیغی

پایگاه عظیم تبلیغ مسجد را مغتنم بشمارید؛

شما این رسانهٔ تبلیغی خودتان را مغتنم بشمارید... این منبر تبلیغ و این پایگاه عظیم تبلیغ مسجد و حسینیه و زیر خیمهٔ امام حسین علیه‌السلام را قدر بدانید. این چیز بسیار نافذ و مؤثر و مبارکی است.[۳]

مساجد را محلی برای تبلیغ اسلام و حرکت اسلامیه قرار دهید؛

شما که از اهالی مسجد و از علمای مساجد هستید، باید پیروی از پیغمبر اسلام و اصحاب آن سرور کنید و مساجد را برای تبلیغ اسلام و حرکت اسلامیه و برای قطع ایادی شرک و کفر و تأیید مستضعفین در مقابل مستکبرین قرار بدهید.[۴]

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۳۳۳.
۲. صحیفهٔ امام، ج ۲۰، ص: ۳۳۸.
۳. بیانات در دیدار علما و روحانیون و مبلغان در آستانهٔ ماه محرم الحرام ۱۳۷۸/۰۱/۲۳.
۴. صحیفهٔ امام، ج۷، ص: ۶۵ نقش اسلام در پیروزی مسلمان‌ها- رهنمودهایی به هیئت نمایندگی عربستان.

در سخنرانی‌های مساجد بارها معارف نماز همچون مسائل آن بازگو شود؛

در سخنرانی‌های دینی در مساجد و غیره بارها و بارها معارف نماز نیز همچون مسائل آن بازگو شود. نشانهٔ دیگر آن است که در همهٔ جای‌ها و ساختمان‌های عمومی و دولتی، نمازخانه‌ای در خور دیده شود و نماز گزاردن در همه جا برای همه، کاری در دسترس به شمار آید.[۱]

تبلیغ سنّتی ما در مسجد بدیل ندارد؛

تبلیغ سنّتی ما ـ که مسجد و منبر و سخنرانی روبه روست ـ بدیل ندارد؛ این را باید حفظ کنیم. این که شما بنشینید با یک نفر رو به رو صحبت کنید؛ نگاه شما به او بیفتد، نگاه او به شما بیفتد و نفس گرم شما به او برسد، این چیز خیلی خوبی است؛ این را باید حفظ کنیم.[۲]

۳-۴. کارکرد آموزشی تربیتی

مساجد باید مرکز تربیت‌های صحیح اسلامی باشد؛

این مساجد باید مرکز تربیت صحیح باشد، و مساجد بحمد الله اکثراً این طوری است. اشخاصی که در مسجد می‌روند باید تربیت بشوند به تربیت‌های اسلامی. مساجد را خالی نگذارید.[۳]

مسجد، مدرسه و دانشگاه است؛ مرکز تفکر و تأمل و تصفیه روح است؛

مسجد، هم مدرسه است، هم دانشگاه، هم مرکز تفکر و تأمل، هم مرکز تصفیهٔ روح، هم مرکز خلوص و مرکز اتصال بنده به خداست.[۴]

---

۱. پیام به مناسبت گردهمایی سالیانهٔ نماز در شیراز ۱۳۷۳/۰۶/۱۰.
۲. بیانات در دیدار علما و روحانیون کرمان ۱۳۸۴/۰۲/۱۱.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۵۰۰.
۴. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.

مساجد، مَدرَسِ تفسیر و حدیث و منبرِ معارف اجتماعی و سیاسی و کانون موعظه و پرورش اخلاق باشد؛

مساجد باید مَدرَسِ تفسیر و حدیث و منبرِ معارف اجتماعی و سیاسی و کانون موعظه و پرورش اخلاق باشد.[۱]

در ماه مبارک، تربیت و تعلیم به تمام معنا و در همه بُعدهایش در مساجد باشد؛

باید در ماه مبارک تربیت و تعلیم به تمام معنا در همه بُعدهایش در مساجد باشد؛ در محافل دیگر باشد. مساجد را خالی نگذارید.[۲]

تشکیل کلاس سوادآموزی در مساجد و بدون چشم‌داشت، علم و سواد را به مردم یاد دادن، یک جهاد است؛

برادران و خواهران نهضت سوادآموزی بدانند که در حال جهادند. به شهرها و روستاهای دورافتاده رفتن و درِ خانه‌ها را زدن و در مساجد کلاس تشکیل دادن و بدون چشم‌داشتِ احسنت و تشکری، علم و سواد را که ارزنده‌ترین هدیه‌هاست به مردم دادن، یک جهاد است.[۳]

در مساجد باید مردم را انذار کنیم؛ باید آگاهی‌بخشی به مردم داد و روح معنویت را در میان آنها بیدار کرد؛

ما در مساجد و منابر، در مجالس قرآن و در همهٔ اجتماعات دینی که مردم دارند، باید مردم را انذار کنیم. بحمدالله حرکت آگاهی‌بخشی سیاسی و اجتماعی و دید وسیع

---

۱. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

۲. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۵۰۱.

۳. سخنرانی در دیدار با مسئولان دفاتر نهضت سوادآموزی، رئیس و جمعی از مسئولان ادارات شهربانی، جمعی از ناظران و اعضای هیئت نظارت شورای نگهبان و هیئت اجرایی در انتخابات مجلس خبرگان و مسئولان وزارت کشور، به همراه گروهی از مردم استان لرستان و شهرهای آبادان، لاهیجان و شوشتر ۱۳۶۹/۰۷/۰۴.

سیاسی به مردم دادن، از پیش از انقلاب شروع شد؛ امروز هم هست و ادامه دارد و ادامه خواهد داشت. در کنار این آگاهی‌بخشی، باید روح معنویت را در مردم بیدار کرد. برای این کار، ماه رمضان بهترین فرصت است.[۱]

۳-۵. کارکرد مبارزاتی و نظامی

مسجدها در صدر اسلام محلی بود که در آن روحیه مبارزه ایجاد می‌شد و ارتش برای جنگ راه می‌افتاد؛

از مسجد می‌رفتند به میدان، به میدان جنگ‌ها. در جمعه‌ها که خطابه می‌خواندند، یا غیر جمعه که می‌رفت آن سردارشان منبر و صحبت می‌کرد، از آنجا راهشان می‌انداخت برای اینکه بروند مبارزه کنند. و یک همچنین روحیه، که از مسجد تحقق پیدا می‌کند.[۲]

مسجدها محلی بوده است که از همان مسجد ارتش راه می‌افتاد برای جنگ با کفار و با قلدرها؛ از همان توی مسجد. آنجا خطبه خوانده می‌شد، دعوت می‌شدند مردم به اینکه فلان ـ مثلاً ـ آدم متعدی در فلان جا قیام کرده بر ضد مسلمین یا مال مردم را چپاول می‌کند، قلدری می‌کند، انحرافات دارد، و از همان مسجد راه می‌افتادند و می‌رفتند طرف دشمن.[۳]

مسجد در صدر اسلام همیشه مرکز جنبش و حرکت‌های اسلامی بوده است؛

از مسجد نهضت می‌شد.[۴] مسجد در اسلام و در صدر اسلام همیشه مرکز جنبش و حرکت‌های اسلامی بوده؛ از مسجد تبلیغات اسلامی شروع می‌شده است و از مسجد

---

۱. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور، در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۶۹/۱۲/۲۲.

۲. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۸۹.

۳. صحیفهٔ امام، ج۴، ص: ۴۴۷.

۴. صحیفهٔ امام، ج۷، ص: ۶۵ نقش اسلام در پیروزی مسلمانها- رهنمودهایی به هیئت نمایندگی عربستان.

حرکت قوای اسلامی برای سرکوبی کفار و وارد کردن آنها در [زیر] بیرق اسلام بوده است. همیشه در صدر اسلام مسجد مرکز حرکات و مرکز جنبش‌ها بوده است.[1]

هرگاه حرکت و بسیج نظامی مردم مطرح می‌شود، مساجد کانونند؛

امروز ... در هنگامی که حرکت و بسیج مردم مطرح می‌شود چه سیاسی و چه نظامی باز مساجد کانونند؛ این برکت مساجد است.[2]

دفتر مطالعات پژوهش‌ها و ارتباطات حوزوی

---

۱. همان.

۲. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

فصل سوم
چگونگی مسجد طراز اسلامی

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

۱. آسیب شناسی

۱-۱. آفات

۱-۱-۱. کمبود و نارسایی مساجد

کمبود مسجد در شهر و روستا، نپرداختن به پاکیزگی و نپرداختن به رابطه با مأمومین، نقاط ضعف است؛

کمبود مسجد در شهر و شهرک و روستا؛ نبود جایگاه نماز در مراکز اجتماعات همچون ورزشگاه و بوستان و ایستگاه و مانند آن؛ مراعات نشدن وقت نماز در وسایل مسافرتهای دور دست؛ نپرداختن شایسته به نماز در کتاب‌های درسی؛ نپرداختن به پاکیزگی و بهداشت در مساجد؛ نپرداختن امام جماعت به تماس و رابطه با مأمومین؛ و هر کمبود دیگری از این قبیل‌ها، نقاط ضعفی است که باید همتّ‌های بلند بر زدودن آن برانگیخته شود و نشانهٔ ایمان صاحبان تمکّن یعنی اقامهٔ نماز، در جامعهٔ اسلامی ما روز بروز نمایان‌تر گردد.[۱]

---

۱. پیام به بیست و دومین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۲/۶/۱۳.

نباید از خطری که از کمبود مسجد یا ضعف و نارسایی مساجد، جامعه را تهدید می‌کند، غافل بمانیم؛

هیچ‌یک از ما نباید و نمی‌توانیم خطری را که از کمبود مسجد یا ضعف و نارسایی مساجد، جامعه و جوانان و خانواده‌ها و نسل‌های آینده را تهدید می‌کند، غافل بمانیم.[۱]

۱-۱-۲. کم توجهی در اداره مساجد

عدّه‌ای خیال نکنند حالا که پیروز شدیم، دیگر مسجد می‌خواهیم چه کنیم؛ قیام ما برای اداره مسجد بود؛

اینهایی که هی صحبت این را می‌کنند که حالا ما انقلاب کردیم برویم سراغ کارهای دیگر، خیر؛ انقلاب از مساجد پیدا می‌شود. از مساجد این طور امور تحقّق پیدا می‌کند.[۲]

این مساجد بود که این پیروزی را برای ملّت ما درست کرد. این مراکز حسّاسی است که ملّت باید به آن توجه داشته باشند. این طور نباشد که خیال کنند که حالا دیگر ما پیروز شدیم دیگر مسجد می‌خواهیم چه کنیم. پیروزی ما برای اداره مسجد است. ما اگر نماز نباشد و آداب اسلامی نباشد، چه داعی داریم که بیاییم خودمان را به مهلکه بیندازیم و وارد این امور بشویم؟ ما برای اسلام این کارها را می‌کنیم و شما، شما ملّت برای اسلام قیام کردید، و برای اسلام این همه زحمت کشیدید و دارید می‌کشید.[۳]

قدر مساجد را بدانیم و مورد بی‌اعتنایی قرار ندهیم؛

قدر مساجد را بدانیم؛ قدر جلسات مذهبی را بدانیم. و مسجد مورد بی‌اعتنایی قرار نگیرد.[۴]

---

۱. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۵۰۱.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۵.
۴. دیدار با روحانیون ۱۳۸۵/۰۸/۱۷.

اداره مساجد با افت کیفی و کمّی نسبت به قبل از انقلاب مقتضای حق و مصلحت نیست؛

در دوره‌های پیش از انقلاب، عالمی به مسجد می‌رفت، نمازی می‌خواند و مسئله‌ای می‌گفت؛ در ایام مخصوص هم یک منبری دعوت می‌شد و سخنرانی می‌کرد. اگر امروز که روز حاکمیت اسلام و ارزش‌های اسلامی است. مساجد به همان شکل، بلکه در مواردی با افت کیفی و کمی اداره بشود، آیا این مقتضای حق و مصلحت است؟ آیا این پیشرفت است؟ پس «من استوی یوماه فهو مغبون»[1] یعنی چه؟[2]

۱-۱-۳. کم رونق بودن حضور در مساجد

چرا وقت ظهر بازار را رها نمی‌کنید و به مسجد نمی‌روید؛

مسجدها را آباد کنید. من در مکّه که مشرف بودم یک روز می‌خواستم یک کتابی بخرم که برای آن کتاب‌فروش هم فایده داشت، ایستاده بودم، اذان گفتند، یک‌دفعه رها کرد و گفت که: «سنّه حنفیّه» دیگر با من حرف نزد، رفت سراغ نماز. در مدینه بازار را که من دیدم بسته بود. یعنی باز بود لکن هیچ کس نبود. می‌رفتند سراغ نماز. چرا شما نمی‌روید سراغ نماز؟ چرا ظهر که می‌شود بازار را رها نمی‌کنید و بروید سراغ نماز؟ اگر بروید سراغ نماز، احیاء کنید این سنّت سیاسی اسلام را، همان طوری که در روز جمعه حالا بحمد الله می‌روید، روز غیر جمعه هم بروید مساجد را پر کنید.[3]

چرا برای نماز صبح، چندان مسجدی باز نیست و نماز جماعتی برقرار نمی‌شود؟!

چرا بنده باید بشنوم که در تهران با این عظمت، برای نماز صبح در اول اذان، چندان

---

۱. بحار، ج۷۲، ص۱۷۳.
۲. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۴/ ۱۲/ ۱۳۷۰.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۹.

مسجدی باز نیست و چندان نماز جماعتی برقرار نمی‌شود؟!... چرا باید در این شهر با این عظمت، با این همه هیاهوهای گوناگون از اطراف و اکناف، نغمه‌ی اذان در همه جای شهر شنیده نشود؟! اذان، علامت مسلمانی است.[۱]

۱-۱-۴. زرق و برق و اشرافی گری در ظاهر مساجد

پیامبر اسلام ﷺ نیازی به مساجد اشرافی و مناره‌های تزئیناتی ندارد؛

پیامبر اسلام ﷺ نیازی به مساجد اشرافی و مناره‌های تزئیناتی ندارد. پیامبر اسلام ﷺ دنبال مجد و عظمت پیروان خود بوده است که متأسفانه با سیاست‌های غلط حاکمان دست نشانده به خاک مذلّت نشسته‌اند.[۲]

شدیداً از زرق و برق ساختمان‌های مساجد اسلام امریکایی جلوگیری شود؛

سادگی مصلّا باید یادآور سادگی محل عبادت مسلمانان صدر اسلام باشد و شدیداً از زرق و برق ساختمان‌های مساجد اسلام امریکایی جلوگیری شود. خداوند تمامی دست‌اندرکاران برپا کننده مساجد الله را تأیید فرماید.[۳]

۱-۱-۵. افراط و تفریط در استفاده از کارکردهای مساجد

حفظ قداست مساجد و تقویت هماهنگ جنبه‌های مختلف آن، نیازمند دور ماندن از مناقشات داخلی است؛

شک نیست که حفظ قداست مساجد و تقویت هماهنگ جنبه‌های معنوی و انقلابی

---

۱. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

۲. صحیفهٔ امام، ج۲۱، ص: ۸۰.

۳. صحیفهٔ امام، ج۲۱، ص: ۱۸۹.

و تعلیمـی و تبلیغـی آن، نیازمند سـلامت و امنیّت محیـط آن و دور ماندن از منازعات و مناقشات داخلی در آن است.[۱]

خطاسـت کسـی خیال کند در مسـجد فقط چند رکعت نماز می‌خوانند و بیرون می‌آیند؛

اگر کسی خیال کند که در مسجد، فقط چند رکعت نماز می‌خوانند و بیرون می‌آیند و این چه تأثیری دارد، خطاست. این‌طور نیست.[۲]

این طور نباشـد که اگر امام جماعتی بخواهد در مورد اجتماع مسـلمین صحبت کند مورد طعن واقع شود؛

ان‌شاءالله، امیدوارم که موفق به این امر بشوید و مساجدمان برگردد به حال مساجد صدر اول، که این طور نباشـد که توی مسـجد اگر یک امام جماعتی، جمعه‌ای بخواهد یک کلمه‌ای بگوید که مربوط به اجتماع مسـلمین اسـت، مورد طعن واقع بشـود: «این چرا این طور کرده اسـت؟» بیایند و او را طعنش بدهند. این جور نباشـد دیگر. طعن به آن [کسـی] وارد بشـود که در امور مسلمین دخالت نمی‌کند، کناره‌گیری می‌کند، عزلت می‌کند. شـما ببینید قضیه عزلت در اسـلام اصلاً نبوده، اسـاس نداشـته این عزلت ـ و نمی‌دانـم ـ امـور کناره‌گیری و رفتـن کنار، و اصلاً کار به هیچ کار نداشـتن، این در یک طوایفی بوده است غیر مسلمین، اما آمده است در مسلمین؛ یک وقت رسیده به آن جایی که «آقا خیلی آدم خوبی اسـت، اصلاً توجه ندارد به اینکه فلان چیز چه جور می‌شـود!» توجه نداشتن خودش جزء مدیحه بود![۳]

---

۱ . حکم انتصاب آیت الله مهدوی کنی به سمت مسئول مرکز رسیدگی به امور مساجد ۱۳۶۸/۰۷/۱۷.
۲ . بیانـات در دیـدار علمـا، طـلاب و اقشـار مختلـف مـردم شـهر مقـدس قم به مناسـبت سـالروز ۱۹ دی مـاه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.
۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۴۱.

اگر مسجدی مسجد ضِرار شد و نتوانستیم آن را اصلاح کنیم، خرابش می کنیم؛

اگر مسجدی شد که این مسجد دعوتش دعوت فاسد شد، پیغمبر اکرم ﷺ خراب کرد «مسجد ضِرار» را، مسجدی که درست کرده بودند در مقابل پیغمبر ﷺ، و تبلیغات می کردند بر ضد اخلاق و بر ضد امثال ذلک؛ پیغمبر داد خرابش کردند. اگر مسجدی باشد که مسجد ضِرار باشد، مسجدی باشد که نتوانیم آن مسجد را اصلاحش کنیم، مسجدش [را] هم خراب می کنیم.[۱] حاکم می تواند مساجد را در موقع لزوم تعطیل کند؛ و مسجدی که ضِرار باشد، در صورتی که رفع بدون تخریب نشود، خراب کند.[۲]

این خسارت است که برخی در مساجد فلسفه تدریس می کنند؛ مرکز فلسفه باید حوزه علمیّه باشد؛

مرکز فلسفه هم باید حوزهٔ علمیّه باشد. یکی از بزرگترین خسارت‌هایی که ما کردیم، این بوده که مرکز فلسفهٔ اسلامی از حوزهٔ علمیه به مناطق مختلف منتقل شده است. بعضی از آقایانِ اساتید فلسفه، ماه رمضان پیش من بودند؛ می گفتند برخی از آقایانی که اصلاً اهلیّت ندارند، در مساجد فلسفه تدریس می کنند و ناقص و سطحی و به عمق نرسیده و جویده جویده مطالبی را دست افراد می دهند. این‌ها خسارت است؛ ما نباید بگذاریم این کار ادامه پیدا کند.[۳]

پول گرفتن مسجد از مردم عیب ندارد، منتها مراقبت شود که به یک دستگاه پول‌سازی تبدیل نشود؛

من شنیده‌ام؛ بعضی از این مساجد کأنّه از این شوق و ذوق مردم [برای اعتکاف] استفاده می کنند، یک پول‌های زیادی از این کسانی که می‌روند می گیرند؛ این‌جور هم

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۴، ص: ۳۴.
۲ . صحیفهٔ امام، ج ۲۰، ص: ۴۵۲.
۳ . بیانات در دیدار گروهی از فضلای حوزهٔ علمیهٔ قم ۲۹/ ۱۰/ ۱۳۸۲.

نباید باشد. پول گرفتن از آنها عیب ندارد، بهتر همین است ـ کاری که مردم کمک مالی بکنند و اشتراک مالی پیدا کنند، اصلاً برکت پیدا می‌کند. از خصوصیّات پول مردم و کمک مردم، برکت داشتن است ـ منتها مراقبت کنند که این به یک دستگاه پول‌سازی و مانند اینها تبدیل نشود.[۱]

پخش صداهای آزاردهنده به‌ویژه در شب، کاری ناروا است؛

پخش صداهای آزاردهنده به‌ویژه در شب و هنگام آسایش مردم [از مناره‌های مسجد]، کاری ناروا و در مواردی خلاف شرع است.[۲]

۱-۲. موانع

۱-۲-۱. توطئه‌ی مسجد خالی

این یک توطئه است که می‌خواهند مسجدها را کم کم خالی کنند؛

این یک توطئه است که می‌خواهند مسجدها را کم کم خالی کنند.[۳]

دشمنان تلاش می‌کنند مسجدها را خالی کنند و بعد از خالی کردن این سنگرها، حمله کنند؛

اینها از مسجد می‌ترسند ... امروز از همهٔ روزها برای ما ـ یعنی، «امروز» مقصود این وقت است، این عصر است ـ از همه وقت برای ما حسّاس‌تر است؛ برای اینکه همه چیز درست شده است و شیطان‌ها از اطراف می‌خواهند حالا که همه چیز درست شده و مأیوس شدند، نگذارند اجرا بشود کارها؛ باز تهیه ببینند، ولو ده سال دیگر، و لو برای ده سال دیگر تهیه ببینند؛ برای اینکه، مسجدها را هی کم کم خالی کنند ... خالی

---

۱. ۱۵/۰۲/۱۳۹۳. بیانات در دیدار اعضای ستاد مرکزی اعتکاف و اعضای سوّمین جشنوارهٔ سراسری علمی فرهنگی اعتکاف.

۲. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

۳. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۵.

کنند این سنگرها را و بعد از خالی کردن این سنگرها، حمله کنند.[۱]

دشمنان می‌خواهند روحانی مسجد را کنار بزنند تا مساجد خالی شود؛

شیطان‌ها از اطراف می‌خواهند ... آخوند [ها] مسجد را کنار بگذارند و یک کسی [را] که وضو ندارد و به هیچ چیز هم معلوم نیست اعتقاد داشته باشد، بیاورند آنجا پهلوی آخوند و نگذارند این نمازش را بخواند و خالی کنند این سنگرها را.[۲]

آنهایی که می‌خواهند نقشه بکشند و شما را دور کنند از مساجد، دشمن‌های شما هستند؛

آنهایی که می‌خواهند نقشه بکشند و شما را دور کنند از مساجد، دور کنند از مراکز تعلیم و تربیت، آنها دشمن‌های شما هستند.[۳]

۱-۲-۲. توطئه مسجد ضرار

در صدر اسلام دشمنان از طریق مسجد سازی قصد ضربه به حکومت اسلامی را داشتند؛

در زمان آن بزرگواران، ایادی دشمنان خارجی در داخل بودند و حتّی به صورت مسجد سازی (مسجد ضرار)، قصد ضربه به حکومت اسلامی را داشتند: «و ارصادالمن حارب الله و رسوله».[۴] آنها منتظر بودند که دشمن خارجی بیاید و به او کمک برسانند و حکومت پیامبر را از بین ببرند.[۵]

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۳۹۳.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۳۹۳.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۵۰۰.
۴. سوره توبه، آیه ۱۰۷.
۵. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان نواحی، پایگاه‌ها و گردان‌های بسیج سراسر کشور به مناسبت هفته بسیج ۱۳۷۴/۰۹/۰۸.

می‌خواهند مساجد، این سنگرهای اسلامی و محل تهییجِ قیام بر ضد ظلم را از دست شما بگیرند؛

مسجد یک سنگر اسلامی است و محراب محل جنگ است، حرب است. این را می‌خواهند از دست شما بگیرند ... مسجد یک محلی بود که مردم را به نهضت و به قیام بر ضد ظلم تهییج می‌کرد. اینها می‌خواهند این سنگر را بگیرند.[۱]

دشمنان به منظور ضربه زدن به وحدت اسلامی، برای ساختن مسجد ضرار پول خرج می‌کنند؛

امروز در دنیا، برای ساختن مسجد ضرار، پول خرج می شود. برای ساختن دستگاه‌ها و ایجاد پایگاه‌هایی به مقصود و منظور ضربه زدن به وحدت اسلامی و ایجاد درگیری و اختلاف بین فرق اسلامی، پول خرج می‌شود. اشخاصی مثل شیطان هستند که همان گونه که او به پروردگار عالم عرض کرد: «لاغوینّهم اجمعین»[۲] و وجود خود را وقف اغوا و اضلال بندگان خدا کرد، این‌ها هم وجود خود را برای ایجاد اختلاف، وقف کرده‌اند. متأسفانه در همه و یا اغلب کشورهای اسلامی، کسانی با تکیه به سیاست‌های امریکا، همین کار را می کنند.[۳]

۲. تکلیف شناسی

۲-۱. مردم و جوانان

۲-۱-۱. رونق بخشی به مساجد با نماز جماعت های باشکوه

ملّت، مساجد را حفظ نمایند؛

ملّت مبارز ... مساجد ... این سنگرهای اسلامی را حفظ نمایند.[۴]

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۳۶۲.
۲. سوره ص، آیه ۸۲.
۳. سخنرانی در دیدار با میهمانان خارجی مراسم اولین سالگرد ارتحال امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۹/۰۳/۱۶.
۴. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۲۶.

مردم، مساجد را با حضور در نمازهای جماعت رونق بخشند؛

مردم، مساجد را با حضور در نمازهای جماعت که بهترین شیوهٔ نماز گزاردن است، رونق بخشند.[۱] سزاوار است که ملّت عزیز ایران، نقش این شعائر را همواره به یاد داشته باشد.[۲]

حضور در مساجد و نماز جماعت را به جوانان توصیه می‌کنم؛

من به جوانان توصیه می‌کنم نماز جماعت را، حضور در مساجد...را... جدی بگیرید.[۳]

جوان‌ها این دل‌های نرم را، این دل‌های نورانی را مغتنم بشمرند. در سنین بالا کمتر پیش می‌آید، برای جوان‌ها بیشتر پیش می آید. این دل‌ها را حفظ کنید. نماز اول وقت، حضور در مساجد، تلاوت قرآن، انس با قرآن، انس با ادعیهٔ وارده از اهل بیت علیهم‌السلام –که گنجینهٔ معارف اسلامی است – را مغتنم بشمرید.[۴]

۲-۱-۲. حضور پررنگ در ایام مذهبی و انقلابی

ملّت شریف در ماه مبارک رمضان اجتماعات خود را در مساجد هر چه بیشتر و باشکوه‌تر برپا کنند؛

مساجد را پر بکنند از جمعیّت‌ها.[۵] در این موقع حساس سرنوشت‌ساز، که با ماه مبارک رمضان نیز مصادف است، باید اجتماعات در مساجد و محافل مذهبی هر چه بیشتر و باشکوه‌تر برپا شود، و اهل منبر و خطبای محترم به روشنگری و سازندگی هر چه بیشتر قیام و اقدام نمایند، و توطئهٔ خیانتکاران و وابستگان به اجانب را خنثی نمایند،

---

۱. پیام به اجلاس نماز ۱۳۷۱/۰۶/۱۶.
۲. پیام به ملّت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
۳. بیانات در اولین روز ورود به ساری ۱۳۷۴/۰۷/۲۲.
۴ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹.
۵. صحیفهٔ امام، ج۸، ص: ۳۶۱.

و نهضت اسلامی عظیم را حفظ نموده و به پیش ببرند؛ و ملّت شریف با اجتماعات خود قطع طمع اجانب و مفتخوار را بنمایند.[۱]

جوان‌هایی که شب‌های قدر در مساجد گرد هم آمدند، این رابطه را حفظ کنند؛

آن جوان‌هایی که شب‌های قدر در مساجد، حسینیه‌ها و حرم‌های مطهر گرد هم آمدند، گریه کردند، دعا خواندند، قرآن سر گرفتند، احیاء گرفتند و دل‌هایشان را با نور محبت الهی نورانی کردند، این رابطه را حفظ کنند، که از آن بهره‌مند خواهند شد. إن‌شاءالله در طول زمان، در سال‌های دیگر، روز به روز این رابطه بیشتر خواهد شد؛ انسان از این راه هست که به کمال مطلوب و غایت خلقت خود دست خواهد یافت. موفقیت در همهٔ میدان‌های زندگی هم به همین وابسته است.[۲]

انسان چقدر لذت می‌برد که می‌بیند به ابتکار مردم، افطارهای بی‌نام و نشان در مساجد داده می‌شود؛

این افطاری‌هایی که در شهرهای مختلف انسان می‌شنود که افراد خیّر در مساجد، در معابر عمومی جمع می‌شوند، افطاری فراهم می‌کنند، مردم افطار می‌کنند، کارهای بسیار خوبی است؛ مایهٔ صفا و صمیمیت و نزدیکی و در واقع حقّ ماه رمضان را ادا کردن است، که یکی از حقوق ماه رمضان، همین نیکی به برادران، همراهی با نزدیکان، با برادران مسلمان و کمک به یکدیگر است.[۳]

انسان چقدر لذت می‌برد که می‌بیند در شب ولادت امام مجتبی علیه‌السلام در نیمهٔ ماه رمضان، بالای سر یک نانوائی تابلو زده‌اند که امشب به عشق امام حسن علیه‌السلام نان از این نانوائی صلواتی است؛ هر که می‌خواهد بیاید نان ببرد. این انفاق‌هایی که در افطارها –

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۲۶.
۲. خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۵/۰۸/۰۲.
۳. خطبه‌های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان ۱۴۲۹، ۱۳۸۷/۰۶/۳۰.

افطارهای بی‌نام و نشان، افطارهای در مساجد – به‌وسیلهٔ همین گونه کارهای ابتکاری مردم ما دادند، این یک درس ... است، یک تمرین ... است. بر خود سخت بگیریم، به دیگران انفاق کنیم.[۱]

مساجد را در دهه فجر فعال کنید؛

رابعاً، مساجد را در این دهه [فجر] فعال کنید. آقایانی از روحانیّت مبارز هم در اینجا هستند، که می‌توانید از آن‌ها کمک بگیرید. البته هر سال مراسمی هست؛ اما تأمین کنندهٔ آن مقصودی که در ذهن خود آقایان بوده و ما هم به همان مقصود نظر داریم، نبوده و یا کمتر بوده است. بعضی از مساجد، خوب بوده و بعضی هم خوب نبوده است. مساجد عمدهٔ شهرها تهران و بقیهٔ شهرستان‌ها باید فعال بشوند. سخنرانی و دعوت از مسئولان را کنار بگذارید. سخنرانی کوتاه باشد. یک نفر که بیاید، ده دقیقه یا بیست دقیقه صحبت بکند، بس است.[۲]

۲-۱-۳. اقامه مجالس دعا و عزاداری در مساجد

جوانان حضور در مساجد و اقامهٔ مجالس دعا و تضرع را جدی بگیرند؛

من به جوانان توصیه می‌کنم ... حضور در مساجد، اقامهٔ مجالس دعا و تضرع و فهمیدن مفاهیم این دعاها را ـ که بفهمید با خدا چه می‌گویید و چه صحبت می‌کنید ـ جدی بگیرید.[۳]

قدر مساجد را بدانید و آنها را هر چه بیشتر گرم و مجهز نگه دارید؛

---

۱. خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱.
۲. بیانات در دیدار با اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی و مسئولان ستاد برگزاری دههٔ فجر ۱۳۶۹/۱۰/۱۱.
۳. بیانات در اولین روز ورود به ساری ۱۳۷۴/۰۷/۲۲.

باید قدر مساجد را دانست. باید در مساجد حضور پیدا کرد.[۱] مساجد و محافل دینیه را ... هر چه بیشتر گرم و مجهز نگه دارید.[۲]

همهٔ مردم، به‌خصوص جوانان را به پر کردن مساجد و گرم نگهداشتن مراسم عزاداری توصیه می‌کنم؛

این جانب همهٔ مردم ـ به‌خصوص جوانان ـ را به پر کردن مساجد و حضور در نمازهای جمعه و جماعت و گرم‌نگه‌داشتن مراسم عزاداری سالار شهیدان حسین بن علی علیه‌السلام توصیه می‌کنم.[۳]

۲-۲. مسئولین و نهادهای نظام

۲-۲-۱. لزوم اهتمام مسئولین به مساجد

از چیزهایی که حتماً باید مورد توجه قرار گیرد و مسئولین به آن توجه کنند، پرداختن به مساجد است؛

یکی از چیزهایی که حتماً بایستی مورد توجه قرار بگیرد و مسئولین محترم به آن توجه کنند، پرداختن به مساجد است ... مساجد ... مراکزی هستند که به مردم معنویت می‌بخشد.[۴]

باید به مساجد خیلی اهتمام شود؛

به مساجد باید خیلی اهتمام بشود.[۵]

---

۱. بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه ۱۳۷۵/۱۰/۱۹.
۲. صحیفهٔ امام، ج۲، ص: ۴۵۱.
۳. پیام به ملّت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
۴. بیانات در دیدار مسئولین اجرائی استان کرمانشاه، ۲۸/۰۷/۱۳۹۰.
۵. بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی نمایندگان ولی فقیه در دانشگاه‌های کشور و مسئولان دفاتر نمایندگی ۱۳۶۹/۰۷/۰۸.

حمایت از فیلمهایی که صفوف جماعت و آنها که از کار دست کشیده و به مسجد می‌روند را نشان می دهند؛

نمایش نماز جماعت مهجوری با جمع معدودی آن هم از فرسودگان بی‌نشاط، ترویج نماز جماعت نیست، همچنان که پخش صدای اذان از رسانه‌های صوت و تصویر، کافی نیست. جوان‌های ما هزاران صف جماعت پر شور و حال در سراسر کشور تشکیل می‌دهند، مردم زیادی از آنان که فیلم‌های سینمایی در گزارش واقعیت‌های زندگی آنان ساخته می شود، اهل نماز و نیاز و تهجّدند، حنجره‌های بسیاری از روی ایمان و تعبّد در هنگام اذان، صدا به این سرود معنوی بلند می کنند، گروه‌های انبوهی در هنگام نماز از کار روزانه دست کشیده به مسجد رو می آورند، اینها می‌تواند در ساخت‌های هنری، چهرهٔ زیبا و ترغیب کنندهٔ این فریضهٔ نجات‌بخش را به همه نشان دهد.[۱]

۲-۲-۲. سهولت دسترسی به مسجد در محل اجتماع مردم

مسجدسازی و مسجدپردازی، در ردیف اوّل اعتبارات فوق برنامه مدیران آموزش و پرورش و علوم قرار گیرد؛

به مدیران آموزش و پرورش و علوم یادآوری می کنم که سهم مسجدسازی و مسجدپردازی باید در اعتبارات فعالیت‌های فوق برنامه، در ردیف اوّل و بیش از سهم دیگر بخش‌های این سرفصل باشد.[۲]

دسترسی آسان به مسجد، نیاز ضروری مؤمنان و جوانان و نوجوانان ما است؛

دسترسی آسان به مسجد، نیاز ضروری مؤمنان و جوانان و نوجوانان ما است.[۳]

---

۱. پیام به اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۰/۰۶/۱۵.
۲. پیام به اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۰/۰۶/۱۵.
۳. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

در همهٔ بناهای عمومی و جای‌هایی که مردم در آن گرد می آیند مسجد بنا شود؛

در همـهٔ بناهـای عمومـی و جای هایی که همواره به طبع حـال، مردمی در آن گرد مـی آیند مانند فرودگاه‌ها و ایسـتگاه‌های قطار و بندرهـا و عزیمت‌گاه‌های خودروهای همگانی و ادارات دولتی و بوسـتان‌های شـهری و مانند اینها نمازخانه‌ها یا مسـاجدی بنا کنند.[۱]

در جاده‌های بیابانی مسجد به قدر کافی ساخته شود؛

در میان جاده‌های بیابانی، مسجد به قدر کافی ساخته شود.[۲]

در شـهرهای سـر راه، در بیست و چهار ساعت، مسـجد باز و آماده وجود داشته باشد؛

در شـهرهای سـر راه در همهٔ بیسـت و چهار ساعت، مسـجد باز و آماده وجود داشته باشد.[۳]

۲-۳. متولیان و امام مسجد

۲-۳-۱. حفظ و فعال کردن مساجد

علما و ائمهٔ جماعات با آن سنگرهایی که دارند، مردم را در سنگر حفظ کنند؛

علما و ائمهٔ جمعه و جماعات با آن سنگرهایی که دارند، مردم را در سنگر حفظ کنند ... خداوند، همه شما را حفظ کند و در این سنگرها محکم پابرجا نگه دارد و مجالس را، مجالس عزا را، دسته‌جات را به طور کامل و شایسته ان شاء الله، حفظ کنیم.[۴]

---

۱. پیام به اجلاس نماز ۱۳۷۱/۰۶/۱۶.
۲. پیام به مناسبت گردهمایی سالانهٔ نماز در شهر زنجان ۱۳۷۵/۰۶/۳۱.
۳. پیام به مناسبت گردهمایی سالانهٔ نماز در شهر زنجان ۱۳۷۵/۰۶/۳۱.
۴. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۶۱.

ائمهٔ جماعات، مساجد را محکم نگه دارند و فعّال‌تر کنند؛

ائمهٔ جماعت باید این مساجد را محکم نگه دارند.[۱] ائمهٔ محترم جماعات، مساجد را از همیشه فعّال‌تر کنند.[۲]

۳-۲-۲. برنامه ریزی برای اداره بهتر و پیشرفت مساجد

باید از سوی علما و مسئولان روحانی، نظمی برای مساجد به وجود آید؛ تا خوب اداره شوند؛

مساجد و حسینیه‌ها و مجالس عزاداری را بایستی خوب اداره کرد. باید از سوی خود علما و مسئولان روحانی، نظمی برای این مراکز به وجود آید.[۳]

روحانیون و ائمهٔ جماعات برای مساجد برنامه‌ریزی کنند؛

ما باید برای مساجد برنامه‌ریزی کنیم. غیر از خود علما و روحانیون و ائمهٔ جماعات، چه کسی باید برنامه‌ریزی کند؟[۴]

برای تحوّل بخشیدن و پیشرفت دادن به مساجد باید برنامه ریزی کرد

ما با مساجد و مجالس تبلیغ چه کرده‌ایم و چه می‌خواهیم بکنیم؟ این سؤالی است که ما باید از خودمان بکنیم ... مساجد که فقط در و دیوار نیست. این سؤال واجبی است که ما باید از خودمان بکنیم، و اگر نکنیم، دیگران از ما سؤال می‌کنند که شما برای تحوّل بخشیدن و پیشرفت دادن به مساجد چه کارهایی می‌خواهید بکنید و چه

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۲.

۲. پیام به اجلاس نماز ۱۳۷۶/۰۷/۰۷.

۳. سخنرانی در دیدار با اعضای جامعهٔ روحانیت مبارز و مجمع روحانیون مبارز تهران، علما و ائمهٔ جماعت و جامعهٔ وعاظ تهران و اعضای شورای هماهنگی سازمان تبلیغات اسلامی، در آستانهٔ ماه محرم ۱۳۶۸/۰۵/۱۱.

۴. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

برنامه‌هایی در پیش دارید.[۱]

مسئولین مساجد مراقب باشند برنامه‌های جنبی جوری نباشد که با خلوت معتکفین منافات پیدا کند؛

اگرچه که اجتماع هزاران نفر در جاهای مختلف یک فرصت خوبی است و شنیده‌ایم بعضی از مسئولین مساجد، در این فرصت‌ها برنامه‌های جمعی می‌گذارند که مثلاً افراد، بیشتر استفاده بکنند؛ لکن من می‌خواهم عرض بکنم این برنامه‌های جنبی مراکز اعتکاف، جوری نباشد که با خلوت هر کدام از معتکفین منافات پیدا کند.[۲]

۳-۲-۳. اهتمام به ابعاد تبلیغی، آموزشی و فرهنگی-هنری

اگر امام جماعت مصلحت دانست می‌تواند از وسایل تبلیغاتی جدید استفاده کند؛

من نمی‌گویم حتماً بیاییم در مساجد از وسایل و دستگاه‌های تبلیغاتیِ جدید مثل فیلم و این‌طور چیزها استفاده کنیم حالا اگر در موردی امام جماعتی مصلحت دانست، بحث دیگری است اما من عرض می‌کنم که همان شیوهٔ گذشته را هم می‌توان با محتوای بهتر ادامه داد؛ این کار را باید بکنیم.[۳]

در هر محل، میان مسجد و مراکز آموزشی همکاری و پیوند تعریف شده و شایسته‌ای برقرار گردد؛

میان مسجد و مراکز آموزشی در هر محل، همکاری و پیوند تعریف شده و

---

۱. سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۳۷۰/۱۲/۱۴.

۲. دیدار اقشار مختلف مردم به مناسبت میلاد حضرت علی ﷺ ۱۳۸۷/۰۴/۲۶.

۳. همان.

شایسته‌ای برقرار گردد.[۱]

روحانی مسجد با همکاری بسیج، کانون‌های فرهنگی-هنری مساجد را مؤثر کنند؛

من سفارش می‌کنم که کانون‌های فرهنگی ـ هنری مساجد را فراموش نکنید؛ البته با همکاری بسیج ... روحانی مسجد ...با همکاری بسیج، این کانون‌های فرهنگی ـ هنری مساجد را مؤثر کنید، برایش کار کنید. بنشینید فکر کنید، مطالعه کنید و سخنی که متناسب با نیاز آن جوانی است که آنجا حضور پیدا می‌کند، فراهم کنید. مطالعه کنید. کتاب‌هایی وجود دارد که می‌شود از این کتاب‌ها استفاده کرد. کتاب‌هایی هست؛ بروید بپرسید، تحقیق کنید از کسانی که اهلش هستند. خودتان را مجهز کنید، مسلّح به سلاح معرفت و استدلال کنید، بعد به این کانون‌های فرهنگی ـ هنری بروید و پذیرای جوان‌ها باشید.[۲]

۲-۴. نیروی مقاومت بسیج

مساجد را رها نکنید و مساجد را مسجد نگه دارید؛

مساجد را رها نکنید. نیروی مقاومت بسیج، بهترین جایی که دارد، همین مساجد است. منتها مساجد را مسجد نگه دارید.[۳]

نماز را به جماعت در مسجد بخوانید و در مراسم دینی مسجد و تبلیغات آن شرکت کنید؛

اول وقت، نماز را به جماعت، پشت سر پیش‌نماز هر مسجدی که در آن هستید،

---

۱. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۲. در دیدار علما و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹.
۳. بیانات در دیدار فرماندهان «بسیج» سراسر کشور ۱۳۷۱/۰۸/۲۷.

بخوانید. در مراسم دینی مسجد و تبلیغات آن شرکت کنید. در مراسم دعا و قرآن و مراسم مذهبی شرکت کنید.[۱]

با امام جماعت و عبادت کنندگان مسجد، صمیمی باشید و این صمیمیت را بیشتر کنید؛

با امام جماعت مسجد، با عبادت کنندگان مسجد و با مؤمنینی که در مسجدند، برادرانه صمیمی باشید ـ که بحمدالله هستید ـ و آن را حفظ کنید و بیشتر کنید.[۲]

شما و امام جماعت مشترکاً مسجد را حفظ کنید؛

شما و امام جماعت آن مسجد ـ هر کس که هست ـ مشترکاً مسجد را حفظ کنید.[۳]

حضور روحیه‌های بسیجی باید محیط مسجد را زنده، پرنشاط، آینده‌پو و لبریز از امید سازد؛

حضور جوانان و روحیه‌های بسیجی باید محیط مسجد را زنده و پرنشاط و آینده‌پو و لبریز از امید سازد.[۴]

۲-۵. حوزه‌های علمیه و روحانیون

حوزه‌های علمیه، روحانیان را برای مدیریت خردمندانه و مسئولانه و عاشقانه در مسجد آماده نمایند؛

مدیریت محتوایی و معنوی مسجد که بر دوش روحانی مسجد است باید خردمندانه و مسئولانه، و حتی عاشقانه باشد. حوزه‌های علمیه برای آماده‌سازی روحانیانی در این

---

۱. بیانات در دیدار فرماندهان «بسیج» سراسر کشور ۱۳۷۱/۰۸/۲۷.
۲. بیانات در دیدار فرماندهان «بسیج» سراسر کشور ۱۳۷۱/۰۸/۲۷.
۳. بیانات در دیدار فرماندهان «بسیج» سراسر کشور ۱۳۷۱/۰۸/۲۷.
۴. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.

طراز، وظیفه‌ای ذاتی و طبیعی دارند.[۱]

حوزه‌های علمیه و مراکز رسیدگی به امور مساجد در همه جا باید امامان جماعت را یاری دهند؛

امامان جماعت باید آماده‌سازی خویش برای طبابت معنوی را وظیفهٔ حتمی خود بدانند و مراکز رسیدگی به امور مساجد و حوزه‌های علمیه در همه جا ... [امامان جماعت] را یاری دهند.[۲]

علمای دینی و فضلا، امامت مسجد را وظیفه ای بزرگ بشمرند؛

علمای دینی و فضلا ... امامت در مسجد را نیز وظیفه‌ای بزرگ بشمرند.[۳]

علمای دینی و فضلا به عمران معنوی مساجدی که در آنها نماز جماعت اقامه نمی شود، بپردازند؛

علمای دینی و فضلایی که در بخش‌های گوناگون دولتی به خدماتی اشتغال دارند، شایسته است که به عمران معنوی مساجدی که در آنها نماز جماعت اقامه نمی شود، بپردازند.[۴]

فضلایی که در بخش‌های گوناگونِ دولتی مشغولند، امامت در مسجد را وظیفه‌ای بزرگ بشمرند؛

علمای دینی و فضلایی که در بخش‌های گوناگونِ دولتی به خدماتی اشتغال دارند،

---

۱ . پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۲ . پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۳ . پیام به اجلاس نماز ۱۳۷۷/۰۶/۱۸.
۴ . پیام به اجلاس نماز ۱۳۷۷/۰۶/۱۸.

... امامت در مسجد را نیز وظیفه‌ای بزرگ بشمرند.[۱]

فضلایی که برای فراگیری علم به قم رفته‌اند به شـهرهای خود بروند و مساجد را آباد کنند؛

[فضلایـی کـه بـرای فراگیری علم به قم رفتـه اند] بیایند هجرت کننـد، یا اگر هم به کلّی نمی‌آیند، در ایام خاص بیایند. سـالی دو ماه، سـه ماه، چهار ماه اینجا بیایند. بین مردم بروند، به روستاها بروند، به شهرها بروند، مساجد را آباد کنند. بنابراین مسئلهٔ علم، مسئلهٔ مهمی است.[۲]

۲-۶. دانشگاه و دانشگاهیان

در دانشگاه پرچم اسلام را بالا ببرید و مسجد بسازید؛

آقایان سـعی کنید در دانشـگاه پرچم اسـلام را بـالا ببرید؛ تبلیغـات مذهبی بکنید؛ مسـجد بسـازید؛ اجتماعاً نمـاز بخوانید؛ تظاهر بـه نماز خواندن بکنیـد. وحدت مذهبی لازم است.[۳]

من تکلیفم را باید ادا کنم و به شما دانشگاهی‌ها بگویم بروید مساجد را پر کنید؛

مـن تکلیفـم را باید ادا کنم، به شـما بگویم. شـما دانشـگاهی‌ها، شـما دانشـجوها، همه‌تان مساجد را بروید پر کنید. سنگر است اینجا. سنگرها را باید پر کرد.[۴]

منافات ندارد که دانشگاهی باشید و مسجد هم بروید؛

هم دانشگاه‌ها را حفظ کنید، هم مساجد را حفظ کنید، منافات با هم ندارد. دانشگاهی

---

۱. پیام به اجلاس نماز، ۱۳۷۷/۰۶/۱۸.
۲. بیانات در جمع روحانیون شیعه و اهل سنّت کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۰.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱، ص: ۲۶۷.
۴. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۳۹۳.

باشید، مسجد هم بروید. مساجد را هم تعمیر کنید.[1]

مسجدِ دانشگاه‌ها و مدارس، جایگاه امن و صفا باشد؛

در دانشگاه‌ها و دیگر مراکز انسانی انبوه، مسجد می‌تواند جایگاه امن و صفا باشد، و امام جماعت، غمگساری و راهنمایی و همدلی را در کنار اقامهٔ نماز، در آن مهبط رحمت و هدایت الهی به نمازگزاران هدیه کند.

مجامع دانشجویی و دانش‌آموزی در آن صورت، جذّاب‌ترین مرکز تجمع خود را مسجد دانشگاه و مدرسه خواهند یافت و پایگاه تقوا، پایگاه فعّالیت جوانان خواهد شد.[2]

دفتر مطالعات پژوهش‌ها و ارتباطات حوزوی

---

۱ .صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۵۰۱.

۲ . پیام به اجلاس سراسری نماز ۱۳۸۱/۰۶/۱۶.

فصل چهارم
امام جماعت طراز اسلامی

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

۱. منزلت و جایگاه

۱-۱. اهمیت پیش نماز و پیش نمازی

به سنّت پیش نمازی، خیلی معتقدم؛ کار خوب، مؤثر، پرفعالیت و پر تلاشی است؛

من به این سنّت پیش نمازی، خیلی معتقدم. شاید بعضی‌ها هم واقعاً قبول نداشته باشند؛ اما خود من چون مدّت‌ها پیش نماز بوده‌ام و پیش نمازی کرده‌ام، می دانم که پیش نمازی، چقدر کار خوب و مؤثر و پرفعالیت و پرتلاشی است. غالباً کسانی که پیش نمازی نکرده اند، نمی دانند پیش نمازی یعنی چه! بعضی‌ها هم که در مسجد نمازی خواندند و فوری بیرون دویدند و دنبال کار دیگری رفتند، آنها هم طعم پیش نمازی را نمی‌فهمند.[۱]

اگر خللی در موقعیت ائمهٔ جماعت وارد شود، اجانب چپاولگر به آمال خود خواهند رسید؛

کراراً سفارش علمای اعلام و ائمهٔ جماعت محترم و خطبای ارجمند و سایر

---

۱. بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی نمایندگان ولی فقیه در دانشگاه‌های کشور و مسئولان دفاتر نمایندگی ۱۳۶۹/۰۷/۰۸.

خدمتگزاران به شریعت مطهره را نموده‌ام. لازم است ملّت معظم بداند که اگر خدای نخواسته خللی در موقعیت این جماعت ـ که پاسداران اسلام و قرآن هستند ـ وارد شود، اجانب چپاولگر به آمال خود خواهند رسید و رشتهٔ امور از دست خواهد رفت. روشنگری این قشر محترم بود که ملّت را با روحیهٔ اسلامی به هیجان آورد. خدمت این طبقه را نباید فراموش کرد و اکنون نیز با کمک این طبقه است که در تمام کشور، اوضاع رو به آرامش است.[۱]

امروز اسلام به شما ائمهٔ جماعات که شاخص و اولی هستید، سپرده شده است؛

روحانیون در هر جا که هستند، چه ائمهٔ جمعه و چه ائمهٔ جماعات و چه کسان دیگری که مشغول شغل روحانی هستند، اسلام امروز به ملّت ما و به شما که شاخص هستید و اولی هستید سپرده شده است. ما امروز همه پاسدار اسلام هستیم.[۲]

امروز اسلام در دست ائمهٔ جماعت و دیگر روحانیون امانت است؛

روحانیون در سرتاسر کشور، چه جوان‌ها که در میدان‌ها می‌روند و فداکاری می‌کنند و چه آن‌هایی که در مدارس مشغول تحصیل علوم هستند و چه آنهایی که مشغول به تدریس هستند و چه آنهایی که ائمهٔ جمعه و جماعات هستند و چه آنهایی که در دادگاه‌ها و مقامات قضایی هستند و چه آنهایی که در کمیسیون‌ها و جاهای دیگر هستند، توجه کنند که اسلام در دست شما طایفهٔ بالخصوص امانت است.[۳]

۱-۲. نقش تاثیرگذار ائمه جماعت

روحانی پرهیزگار، خردمند، کارشناس و دلسوز در مسجد، روح و مایهٔ حیات

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۶، ص: ۲۶۴.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۴۳۵.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۴، ص: ۱۸۸.

مسجد است؛

روحانی پرهیزگار، خردمند، کارشناس و دلسوز در مسجد، همچون پزشک و پرستار در بیمارستان، روح و مایهٔ حیات مسجد است.[۱]

ائمهٔ جمعه و جماعت پدر ملّت هستند؛

ائمهٔ جمعه، ائمهٔ جماعت، روحانیون محترم، اینها باید توجه به این معنا داشته باشند که اینها پدر هستند از برای ملّت.[۲]

آنچه مردم را مجتمع می‌کند همین ائمهٔ جماعت و جمعه‌هاست؛

آنچه مردم را مجتمع می‌کند همین ائمهٔ جماعت و جمعه‌هاست. شما در کرمان و دیگران در سایر شهرها سعی کنید مسائل خودتان را مطرح کنید و با یکدیگر تفاهم داشته باشید، مردم هم که در صحنه حاضر و ناظرند، دیگر هیچ ترسی نیست.[۳]

مدیریت محتوایی و معنوی مسجد بر دوش روحانی مسجد است؛

مدیریت محتوایی و معنوی مسجد... بر دوش روحانی مسجد است.[۴]

۱-۳. لزوم توجه مردم به ائمه جماعت

ائمهٔ جماعت در مساجد را محترم و مهم بشمارید؛

امامت جماعت در مساجد را محترم بشمارید، مهم بشمارید. کسانی که شایستگی دارند، امامت مساجد خیلی مهم است.[۵]

---

۱. پیام به نوزدهمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۸۹/۰۷/۲۰.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۹، ص: ۲۵۰.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۶، ص: ۲۶۰.
۴. پیام به بیستمین اجلاس سراسری نماز، ۱۳۹۰/۰۷/۱۹.
۵. در دیدار علما و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹.

چشم و گوش و همه هوش مردم به امام جماعت توجه دارد؛

من در جوانی در یکی از شهرهای اینجا وقتی که رفتم دیدم که ـ محلات، محلات معروف رفتم دیدم که ـ مردم اینجا صالحند. فرق دارند با جاهای دیگر. خوبند مردمشان. کم در آنها پیدا می‌شود که منحرف باشد. بعد که توجه پیدا کردم دیدم که عالم آنجا ـ آن وقتی که من بودم ـ عالم آنجا عالم خوب، علمای آنجا علمایی بودند که خیلی خوب بودند. مردم چشمشان و گوششان و همه هوششان توجه دارد به اینکه این آقا! این امام جماعت، این چه‌جور است.[1]

۲. آسیب‌ها و چالش‌ها

۲-۱. آفات

۲-۱-۱. کوتاهی و ضعف در وظایف اصلی

متأسفانه حضور روحانی در مسجد و انجام وظیفهٔ پیش‌نمازی مسجد ضعیف شده است؛

ما باید صبح‌ها و ظهرها و شب‌ها برویم و با مردم نماز بخوانیم؛ این اوّلی‌ترین و ضروری‌ترین کار ما در مساجد است ...اینکه ظهر بشود، از ظهر یک ساعت هم بگذرد، کسی در خیابان راه برود، اما احساس نکند که ظهر شده است، آیا این قضیه با آن ادعا می‌سازد؟! اگر ما مساجد را گرم نگه نداریم، در مساجد حضور نداشته باشیم و در حدّ توان و امکانِ یک روحانی و پیش‌نماز به مسجد نرسیم، چطور می‌توانیم توقع کنیم که به هنگام اذان ظهر مردم دکّان‌هاشان را ببندند و بیایند پشت سرِ ما نماز بخوانند؟! ما باید آنجا باشیم تا زمینه برای آمدن مردم فراهم بشود. البته آمدن مردم هم تبلیغات و گفتن می‌خواهد؛ اما زمینه و مقتضی آن، عبارت از حضور ما در آنجاست، که متأسفانه

---

۱ ـ صحیفهٔ امام، ج۱۱، ص: ۲۵۰.

ضعیف شده است؛ ما باید این‌ها را علاج کنیم.[۱]

با روحانیونی که در یک اداره‌ای مشغول کار می شوند، در حالی که پیش‌نماز مسجد هم هستند، مخالفم؛

من با روحانیونی که در یک اداره‌ای مشغول کار می شوند، در حالی که پیش‌نماز فلان مسجد هم هستند، مخالفم؛ چون یک روز در هفته، دو روز در هفته، سه روز در هفته برای اقامهٔ نماز جماعت به مسجد نمی روند. می گوییم چرا؟ می گوید گرفتار شدم؛ سرم شلوغ بود. یا می‌رود نماز، ولی دیر می‌رود؛ مردم در صف جماعت منتظر نشسته اند؛ حالا آقا بعد از مدتی دوان دوان می آید؛ گاهی یک کیف سامسونت هم دستش است! من با این روش موافق نیستم.[۲]

اگر ائمهٔ جماعت وظایفی که محول به آنهاست را فراموش کنند، کم کم ملّت از آنها جدا می شوند؛

چنانچه بین روحانیون، تمام طبقاتی که روحانیّت شامل آنهاست، از علما و فقها، از محصلین، از خطبا، ائمهٔ جماعت، همه اینها، اگر آن وظایفی که محوّل به خودشان است، آن وظایف را فراموش کنند، و یک راه دیگری که محوّل به آنها نیست بروند، این هم یک خلاف نظمی است، و این خلاف نظم موجب این می‌شود که اولاً شما را در بین ملّت یک‌جور دیگری، غیر از آنکه واقعیت هست معرفی کنند و ملّت را از شماها کم کم جدا کنند. همین مسئله‌ای که در اوایلی که رضا خان آمد و کودتا کرد و بعد مستقر شد، همان برنامه‌ها دارد حالا شروع می‌شود.[۳]

---

۱ . سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمهٔ جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور در آستانهٔ ماه مبارک رمضان ۱۴/ ۱۲/ ۱۳۷۰.

۲ . دیدار با روحانیون ۱۷/ ۰۸/ ۱۳۸۵.

۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۹.

اگر ائمۀ جماعات در عمل شخصی کوتاهی کنند، ایمان مردم به روحانیت و اسلام سست خواهد شد؛

آقایانی که در شهرها به تدریس، یا امامت جمعه، یا امامت جماعات، یا منبر مشغولند ... [بدانند] اگر خدای نکرده ما در تکلیف [شخصی در عمل] ... سستی کنیم و کوتاهی بخرج بدهیم، ایمان مردم به معنویت روحانیّت سست خواهد شد.[۱] اگر خدای نخواسته در منبر شما چیزی بگویید که خودتان عاملش نیستید و مسجد چیزی بگویید که خودتان بر خلاف او عمل می کنید، مردم دلهاشان از شما منصرف می‌شود و این کم کم موجب شکست اسلام می‌شود و این به عهده همۀ ماست.[۲]

منش روحانی مسجد نباید فرماندهی باشد و با امر و نهی و پسرو و پیشرو رفتار کند؛

منش روحانی نباید فرماندهی باشد؛ هرچند تشریفات فرماندهی اصلاً مردمی محض است. شما فرض کنید در فلان محلۀ تهران یا هر شهر دیگری پیش‌نماز یک مسجد هستید. پیش‌نماز یک مسجد چگونه رفتار می کند؟ با امر و نهی و پسرو و پیشرو رفتار می کند؟ اگر بکند، مردم به نمازش نمی‌آیند.[۳]

نباید بین روحانی و بسیج مسجد، اختلاف به‌وجود آید؛

بد است که بین روحانی مسجد و بسیج مسجد، اختلاف به وجود بیاید.[۴]

ائمۀ جماعات بر سر یک چیزهایی که مربوط به نفسانیت است نزاع نکنند؛

به مردم، به دستجات مختلف، به همۀ ائمۀ جمعه، ائمۀ جماعات، روحانیون سراسر

---

۱ . سخنرانی در جمع علما و روحانیون استان لرستان ۱۳۷۰/۰۵/۳۰.
۲ . صحیفۀ امام، ج۱۷، ص: ۴۹۴.
۳ . بیانات در دیدار مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۱۳۸۳/۱۰/۲۳.
۴ . در دیدار علما و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹.

کشـور و سـایر قشـرها این معنا توصیه بشـود که در سـر یـک چیزهایی کـه مربوط به نفسـانیت اسـت نزاع نکنند. آن طور نیسـت که بعضی نزاع‌ها مربوط به اسلام باشد، به خدا باشـد. برای خدا انسـان نمی‌شود اهانت کند به مؤمن، برای خدا انسان نمی‌شود که کشف ستر مؤمن بکند، این‌ها همه برای این است که نفسیت انسان این جوری است.[۱]

۱-۲-۲. تضعیف انقلاب و نظام اسلامی

ائمـهٔ جماعات توجه کنند کـه در رفتار، کردار و گفتارشـان چیزهایی که مضر به جمهوری اسلامی است نزنند؛

ائمـهٔ جمعـه و جماعـات و روحانیـون دیگری کـه با مردم سـرو کار دارنـد... توجه بکننـد بـه اینکه ایـن جمهوری اسـلامی ربطش به آنها بیشـتر از دیگران اسـت و این جمهوری اسـلامی اگر از ـ خدای نخواسـته ـ یک نفر روحانی صدمه ببیند، بیشـتر از دیگران مؤاخذه دارد. باید آقایان توجه بکنند، در رفتارشان، در کردارشان، در گفتارشان؛ چیزهایی که مضر به حال جمهوری اسلامی [است] نزنند.[۲]

از ائمهٔ جماعات قابل پذیرش نیسـت که بگویند، انقلاب به اینجا رسیده و دیگر ما بی‌طرف باشیم و کنار برویم؛

امـروز آن چیـزی کـه وظیفهٔ همهٔ ملّت ما هسـت و این وظیفه بـر دوش روحانیون بیشـتر اسـت و بر دوش خطبای اسـلام ـ گویندگان ـ هم بیشـتر اسـت، این اسـت که کوشش کنند که باقی بماند این جنبش و جلو برود. توده‌های مردم آن طور که ملاحظه می‌کنیـد، حاضرنـد برای پذیرایی حرف‌هایی که گفته می‌شـود از روحانیون یا از خطبا. و لهـذا، حجّـت بر روحانیون و بر خطبا و بر گویندگان، بر ائمهٔ جماعت و همه قشـرهای

---

۱. صحیفهٔ امام، ج ۲۰، ص: ۳۰۰.
۲. صحیفهٔ امام، ج ۱۶، ص: ۴۱۵.

روحانی از طرف خدا، تمام است. شما در زمان محمّدرضا و رضا عذر داشتید که ما چه بکنیم؟ ما که با دست خالی نمی‌توانیم به جنگ مسلّحانه اینها برویم. مردم هم که به ما گوش نمی‌دهند که ما حرف بزنیم. حرف‌ها را هم نمی‌گذارند گفته بشود. اینها عذرهایی بود که در آن وقت بود، لکن امروز این عذر هست؟ پیش خدا پذیرفته است؟ امروز گویندگان، نویسندگان، علما، در هر جا که هستند، پذیرفته است از آنها که این انقلاب اسلامی به اینجا که رسیده، دیگر ما بی‌طرف باشیم، کنار برویم؟[۱]

ائمهٔ جماعات توجه داشته باشند که اگر دخالت‌های بیجا انجام دهند، جمهوری اسلامی لکه‌دار می‌شود؛

همه آقایانی که در هر جای از این کشور هستند و صدای من را می‌شنوند، چه از طبقهٔ علما و ائمهٔ جماعات و جمعه و چه از طبقهٔ خطبا ـ که آنها هم از علما هستند ـ و کسانی که در بلاد ـ از روحانیون ـ متصدّی این امور هستند، توجه به این معنا داشته باشند که امروز آبروی جمهوری اسلامی به دست شما بسته است. اگر ـ خدای نخواسته ـ یک دخالت‌های بیخود و بیجا، یک کارهایی که از روحانیون صحیح نیست، انجام بدهید، این جمهوری اسلامی لکه‌دار می‌شود.[۲]

اگر ائمهٔ جماعت، قدم و کلامی بر خلاف مصالح اسلام بردارد، معاقب است؛

اگر ائمهٔ جمعه و ائمهٔ جماعت و کسانی که در این جمهوری اسلامی از روحانیین مشغول یک کاری هست، اگر ـ خدای نخواسته ـ یک قدمی، یک کلامی بر خلاف مصالح اسلام بردارد، معاقب است.... متصدیان همهٔ امور که مشغول به خدمت هستند، اگر ـ خدای نخواسته ـ یک خلافی در کار باشد و لو اشتباهاً باشد، باید با کمال دقّت

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۳۲۷.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۶، ص: ۳۴۸.

ملاحظـه کننـد و مداقـه کنند که مبادا یک مطلبی واقع بشـود بر خـلاف آنچه که باید واقع بشود.[۱]

ائمهٔ جمعه و جماعات کوشـش فرمایند از هر سـخنی که موجب نگرانی و تفرقه شود خودداری نمایند؛

ائمـهٔ جمعـه و جماعـات ـ ایّدهـم الله تعالی ـ در خطبه‌ها و منابر و سـایر گویندگان کوشش فرمایند که آرامش در کشور برقرار باشد و از هر سخنی که موجب نگرانی مردم و تفرقه شود خودداری نمایند.[۲]

اگر از مسـئول دولتی مطلبی که بر خلاف ذائقهٔ شـما یا اسـلام است صادر شود، تضعیف نکنید، نصیحت کنید؛

ائمهٔ جماعات ... توجه به این معنا داشته باشند که ... مأمورینی که از دولت می‌آیند، در همه جا، مأمورین دولت اسـلامی هسـتند. اگر ـ خدای نخواسـته ـ از یک مأمور که من حیث اینکه درست اطلاع بر مسائل ندارد یا اشتباه می‌کند، یک مطلبی که بر خلاف ذائقه شماست یا بر خلاف مسائل اسلامی است، از او صادر بشود، مقابله نکنید، تضعیف نکنید، او را نصیحت کنید.[۳]

۲-۲. توطئه‌ها

سـلطه‌گران در بلاد اسـلامی با جدا کردن مردم از امام جماعت می‌خواهند ملّت‌ها را تحت سلطه در بیاورند؛

اینهـا بـا مطالعه‌های طولانی که از مردم شـرق و مسـلمانان و بلاد اسـلامی دارند

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۶، ص: ۲۷۹.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۴، ص: ۲۰۲.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۶، ص: ۳۴۸.

و داشته‌اند، و کارشناس‌های آنها در این بلاد اسلامی با شکل‌های مختلف آمده‌اند و مطالعه کرده‌اند و بررسی کرده‌اند، این را یافتند که توده‌های مسلمین با روحانیین نزدیکند، و روحانیین در آنها نفوذ دارند. در هر شهری ملّای آن شهر، امام جماعت آن شهر با مردم روابط دارد و مردم از او حرف‌شنوی دارند، پس اگر بخواهند این ملّت را بشکافند و تحت سلطه بیاورند باید مردم را از این روحانیین جدا و آنها را از آنها جدا کنند.[۱]

انحراف ائمهٔ جماعات موجب می‌شود مخالفان دائماً انحرافات را بگویند و مردم را نسبت به علما اغفال کنند؛

امانت [اسلام] به دست ماهاست چنانچه به این امانت خیانت بکنیم؛ خیانت به اسلام است خیانت به احکام نورانی خداست؛ و خیانت به ملّت‌های ضعیف است... روحانیون در سرتاسر کشور...و چه آنهایی که ائمهٔ جمعه و جماعات هستند و چه آنهایی که در دادگاه‌ها و مقامات قضایی هستند و چه آنهایی که در کمیسیون‌ها و جاهای دیگر هستند، توجه کنند که... انحراف شما ولو بعضی از شما موجب می‌شود که اشخاصی که با شما و با اسلام دشمن هستند با قلم‌های خودشان و گفتار خودشان به شما حمله کنند و یک مطلب را بزرگ کنند: مجاهدات شما یک کلمه از آن گفته نشود، لکن انحراف شما دائماً گفته بشود و به گوش مردم خوانده بشود؛ مردم را از مجاهدات شما اغفال کنند.[۲]

۳. شاخص‌ها و ویژگی‌ها

۳-۱. الگو سرمشق

ائمهٔ جماعت در کیفیت و کمیّت نمازهای فریضه و نافله سرمشق دیگران باشند؛

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۳۳۰.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۴، ص: ۱۸۸.

ائمـهٔ جماعـت ... مانند اصحاب معروف ائمه‌ﷺ در کیفیت و کمیّت نمازهای فریضه و نافله سرمشق دیگران باشند.[۱]

اگر امام جماعت، آقای وارسـته‌ای باشـد و توجه به دنیا نداشته باشد، مردم از او تبعیّت می‌کنند؛

اگر این امام جماعت و آقا، آقای وارسته‌ای باشد، توجه به دنیا نداشته باشد، توجه به خدا داشته باشد، مردم تبعیت از او می‌کنند. از این جهت یک تکلیف زاید بر همه تکالیف به عهدهٔ طبقه روحانیین است.[۲]

ائمهٔ جماعت خیلی توجه داشته باشند که ترک اولی نکنند؛

آنهایی کـه مخالفنـد با روحانیّـت، می‌خواهند که یک نقطه ضعفی پیـدا بکنند، این نقطه ضعف را بزرگ بکنند. اگر فرض کنید که از یک کسی که متکفّل قضا هست یا از کسی که متکفّل یکی از امور اجرایی ـ مثلاً ـ اگر هست، بخواهد یا حتّی از ائمهٔ جمعه و جماعت اگر یک وقت یک چیزی که به خیال آنها خلاف اسـت یا ترک اولی هسـت، بداننـد، ایـن را بزرگش می‌کنند، دامن به آن می‌زنند، روی همین مقصدی که دارند که این طایفه وجهٔ خودشان را از دست بدهند. آقایان باید این معنا را هم خیلی توجه بکنند کـه ـ خـدای نخواسـته ـ از بعض ـ مثلاً ـ جوان‌هـا، از بعض طلبه‌های جوان، از بعض علمای جوان، یک وقت یک چیزی که بر خلاف مذاق اسـت و ـ خدای نخواسـته ـ بر خلاف شـرع اسـت این، پیدا نشـود که اسباب دست بشـود برای آنهایی که می‌خواهند نگذارند این کشور آرام باشد.[۳]

---

۱ . پیام به نهمین سمینار نماز ۱۳۷۸/۰۶/۱۸.
۲ . صحیفهٔ امام، ج ۱۱، ص: ۲۵۰.
۳ . صحیفهٔ امام، ج ۱۵، ص: ۳۷۹.

۳-۲. مربی دلسوز

یک واجب عینی بر ائمهٔ جماعت است و آن اینکه باید هم خود و هم شعاعی که دارند را تربیت کنند؛

یک تکلیف الهی بزرگ معیّناً بر هر یک از ماست. نه منِ تنها؛ نه آقایِ تنها؛ نه شما تنها؛ یک تکلیف الهی به طور وجوب عینی بر همه افراد ما طلبه‌ها و روحانیین است و آن حفظ خودمان؛ که یک وقت قدم خلاف نگذاریم؛ و حفظ کسانی که با ما رابطه دارند. هر کس به اندازه خودش؛ یکی امام جماعت است آن جمعیت را، یعنی آقای یک شهر است به همان مقداری که هست. یکی طلبه است و توی مدرسه است، با آنهایی که تماس دارد. همه ما الآن موظفیم در این زمانی که ما مدّعی هستیم که می‌خواهیم آن رژیم نباشد و یک رژیم روحانی، یک رژیم انسانی، یک رژیم اسلامی باشد. اگر در این وقت که ما این ادّعا را داریم که ما آن رژیم را کنار گذاشته‌ایم و می‌خواهیم اسلام را بیاوریم روی کار، اسلام را هم ماها باید معرفی‌اش بکنیم، اگر در یک همچو مقطع از زمانی، خدای نخواسته ملّت از ما یک چیزی دید که نباید ببیند، یک مسائلی دید که نباید باشد، این اسباب این می‌شود که روحانیّت شکست بخورد. با شکست روحانیّت، اسلام شکست خورده است. این تکلیفی است که بر همه ماست، و هر کدام باید هم شخص خودمان را و هم شعاعی که داریم تربیت بکنیم.[۱]

ائمهٔ جماعات با دیدهٔ رحمت به نظام و متصدیان امور نظاره و با موعظهٔ حسنه، خطاکاران را تربیت کنند؛

از عموم علمای عظیم الشأن و ائمهٔ جمعه و جماعات تقاضا دارم که با دیده رحمت و عطوفت به جمهوری اسلامی و متصدیان امور نظاره کنند و با ارشاد و موعظه حسنه،

---

۱. صحیفهٔ امام، ج ۱۰، ص: ۲۴.

خطاکاران را تربیت کنند و کجی‌ها را راست فرمایند که این شیوه انبیای عظام و اولیای خداوند است. و تأثیر موعظه حسنه در نفوس بسیار زیادتر است از عیبجویی و بدگویی، و ممکن است قلم‌ها و زبان‌های عیبجو در بعضی از نفوس عصیان بیاورد و به جای اثر مثبت و نیکو اثر منفی و بد به جا گذارد و به جای اصلاح، موجب افساد شود. باید حضرات اعلام بدانند که با وجود اشتباه و خطا در متصدّیان امور آثار نیک و مثبتی که در کشور به دست متصدّیان و به کمک ملّت عزیز انجام گرفته بسیار بیشتر است از اشتباهات و خطاها، و چنانچه تمام قلم‌ها و زبان‌ها به ارشاد آنان به کار افتد و با دیده رحمت و سنّت انبیاء﵈ با آنان رفتار شود، بزودی با تأیید خداوند رحمان، امور اصلاح و نقیصه‌ها مرتفع می‌شود.[۱]

۳-۳. پرتلاش و پرکار

پیش‌نمازی یعنی روحانی، مسجد را واقعاً محل کار خود بداند؛

پیش‌نمازی، یعنی آدم مسجد را واقعاً محل کار خودش بداند؛ قبل از وقت، حتی قبل از دیگران، به آن جا برود؛ اوضاع مسجد را ببیند؛ اگر اشکالاتی در وضع ظاهری مسجد هست، برطرف کند.[۲]

پیش‌نماز باید مسجد را خانه، جایگاه و اداره خود بداند و وقتی وارد مسجد شد، «کالسمک فی الماء» باشد؛

پیش‌نماز مسجد، باید مسجد را خانهٔ خود، جایگاه خود و ادارهٔ خود بداند؛ وقتی وارد مسجد شد، «کالسمک فی الماء» باید باشد؛ احساس کند که اینجا جای اوست و عجله‌ای برای بیرون رفتن از مسجد نداشته باشد؛ این درست است. جلسات مذهبی

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۴، ص: ۲۱۷.

۲. بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی نمایندگان ولی فقیه در دانشگاه‌های کشور و مسئولان دفاتر نمایندگی. ۱۳۶۹/۰۷/۰۸.

هم همین‌طور است. البته در درجهٔ اول مسجد، بعد هم در درجهٔ بعد، جلسات مذهبی و عرفیات فراوانی که ما در این زمینه بحمدالله داریم. این اولین وظیفهٔ ماست و این را باید قدر بدانیم.[۱]

ائمهٔ جماعت در تحصیل شرایط نمازِ مقبول مجاهدت بلیغ کنند؛

ائمهٔ جماعت و کسانی که در عمل، خود مقتدای دیگرانند، در تحصیل شرایط نمازِ مقبول مجاهدت بلیغ کنند.[۲] ائمهٔ جماعت ... نماز را که ده‌ها سال پیش از انقلاب در کشور ما مورد بی‌مهری و تهاجم تبلیغات گوناگون قرار گرفته بود، در کیفیتی شایسته همگانی کنند.[۳]

۳-۴. مردمی و جوان‌گرا

پیش‌نماز باید مردمی باشد؛ یعنی با مردم گرم بگیرد، جواب مسئله‌شان را بدهد و مشکل مردم را تسکین دهد؛

همیشه گرم‌ترین نماز جماعت ها متعلق به پیش‌نمازهای مردمی است: با مردم گرم می‌گیرند؛ با مردم خوش اخلاقی می کنند؛ بی‌حوصلگی نشان نمی‌دهند؛ بدخلقی نشان نمی‌دهند، جواب مسئله‌شان را می‌دهند؛ یک وقت اگر کسی بیماری و مشکلی داشته باشد، اگر با پول نتوانند، با اخلاق آن مشکل را تسکین می دهند.[۴]

پیش‌نماز باید خود را بر مردم عرضه کند و در معرض مراجعات مردم قرار دهد؛

پش‌نماز ... [باید] سجاده‌اش را پهن نماید؛ منتظر مردم بماند که بیایند؛ با یک یک افرادی که می‌آیند، تا آن‌جایی که می تواند، تماس بگیرد؛ به آنها محبت بکند؛ از آنها

---

۱. دیدار با روحانیون ۱۳۸۵/۰۸/۱۷.
۲. پیام به نهمین سمینار نماز ۱۳۷۸/۰۶/۱۸.
۳. پیام به نهمین سمینار نماز ۱۳۷۸/۰۶/۱۸.
۴. بیانات در دیدار مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۱۳۸۳/۱۰/۲۳.

احوال‌پرسی نماید؛ اگر مشکلی دارند، در آن حدّی که برایش میسّر است، برطرف کند، نه این که پادوی کارهای خدماتی مردم بشود ـ در بعضی از مساجد، چنین چیزهایی وجود دارد که قطعاً غلط است ـ در آن جا بنشیند، مردم به او مراجعه بکنند، درد دل بکنند، خودش را بر مردم عرضه کند، در معرض مراجعات مردم قرار بدهد؛ نماز را که تمام کرد، برای مردم مسئله و تفسیری بگوید، حرفی بزند و بلند شود، بیرون برود؛ یعنی این طور، ساعتی از وقت خودش را در این جا صرف بکند.

به نظر من، این طور پیش‌نمازی، یک فرد خیلی مفید و مؤثر و با برکت و جلب کنندهٔ عواطف است. در سایهٔ چنین پیش‌نمازی‌ای است که وقتی او به آن کسانی که با مسجدش سروکار و رفت‌وآمد دارند؛ حتی کسانی که وقت هم نمی‌کنند به مسجد بروند، اما دورادور می‌دانند و از دیگران شنیده‌اند که این آقا، چه آقای خوبی است، اشاره کند که فلان کار باید انجام بگیرد، نه بودجه می خواهد، نه قدرت قانونی می‌خواهد و نه بخش‌نامه لازم دارد؛ آن کار طبق نظر و گفتهٔ او انجام خواهد گرفت.[۱]

رفتار ائمهٔ جماعت با مردم باید رفتار پدرانه و برادرانه باشد؛

ائمهٔ جمعه، ائمهٔ جماعت ... با مردم باید سمت پدری داشته باشند، اینها با مردم باید رفتارشان رفتار پدرانه باشد. بین خودشان برادر باشند، رفتار، رفتار برادری باشد.[۲]

پیش‌نماز باید ابرویش گشاده و با مردم و جوانان مرتبط باشد؛

به عنوان آخوندی، دست ما گشاده نیست؛ اما ابرویمان که می‌تواند گشاده باشد. بنده خودم سال‌ها پیش‌نمازی کرده‌ام؛ می‌دانم انسان چگونه باید با مردم رفتار کند. وقتی نماز تمام می‌شد، برمی‌گشتم رو به مردم می‌نشستم. تسبیحات حضرت زهرا را

---

۱ . بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی نمایندگان ولی فقیه در دانشگاه‌های کشور و مسئولان دفاتر نمایندگی ۱۳۶۹/۰۷/۰۸.

۲ . صحیفهٔ امام، ج۱۹، ص: ۲۵۰.

هـم کـه می‌گفتم، افراد می‌آمدند و می‌دیدند راه باز اسـت. جوان می‌آمد، مزلّف می‌آمد، بـازاری می‌آمـد، ریش‌دار می‌آمـد، بی‌ریش می‌آمد. آن زمان، پوشـیدن پوسـتین‌های وارونـه در میـان جوان‌هـای بیتل مد شـده بود. یک روز رفتم نمـاز، دیدم یکی از همین جوان‌های آلامد که موهایش را روغن زده، آمده و صف اول کنار متدیّنین و بازاری‌های خوب و افراد محاسن سفید نشسته. احساس کردم این جوان با من حرفی دارد. نشستم و بـه او پاسـخِ نـگاه دادم؛ یعنی اجازه دادم بیاید حرفش را بزنـد. جلو آمد و گفت آقا! من صف اول بنشـینم، اشـکال دارد؟ گفتم نه، چه اشـکالی دارد؟ شـما هم مثل بقیه. گفت: ایـن آقایان می‌گویند اشـکال دارد. گفتم: ایـن آقایان بیخود می‌گویند! این جوان، دیگر از این مسجد پا نمی‌کِشد. این جوان، دیگر از این پیش‌نماز دل نمی‌کند. همین‌طور هم بـود؛ از ما دل نمی‌کندند. بنده وقتی مسـجد می‌رفتم، در میـان صد نفر، اقلاً نود نفرش جوان‌ها بودند. بنده هیچ‌چیز خاصی نداشـتم؛ نه یک مایهٔ آنچنانیِ معنوی، نه یک‌مایهٔ دنیوی؛ اما با مردم بودم.[۱]

بـا روی خوش و مدارا، پذیرای جوان‌ها باشـید؛ حتی اگر ظاهر زننده‌ای داشـته باشند؛

[شـما ائمـهٔ جماعـت] پذیـرای جوان‌ها باشـید. با روی خـوش هم پذیرا باشـید؛ با سماحت، با مدارا. فرمود: «و سنّه من نبیّه»، که ظاهراً عبارت است از «مداراه النّاس»؛ مدارا کنید. ممکن اسـت ظاهر زننده‌ای داشـته باشد؛ داشته باشد. بعضی از همین‌هایی که در استقبالِ امروز بودند و شما ـ هم جناب آقای مهمان‌نواز، هم بقیهٔ آقایان ـ الان در این تریبون از آنها تعریف کردید، خانم‌هایی بودند که در عرف معمولی به آنها می‌گویند «خانم بدحجاب»؛ اشک هم از چشمش دارد می‌ریزد. حالا چه کار کنیم؟ ردش کنید؟ مصلحـت اسـت؟ حق اسـت؟ نه، دل، متعلق به این جبهه اسـت؛ جـان، دلباختهٔ به این

۱. بیانات در دیدار مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی ۲۳/ ۱۰/ ۱۳۸۳.

اهداف و آرمان‌هاست. او یک نقصی دارد. مگر من نقص ندارم؟ نقص او ظاهر است، نقص‌های این حقیر باطن است؛ نمی‌بینند. «گفتا شیخا هر آنچه گویی هستم / آیا تو چنان که می‌نمایی هستی؟» ما هم یک نقص داریم، او هم یک نقص دارد. با این نگاه و با این روحیه برخورد کنید. البته انسان نهی از منکر هم می‌کند؛ نهی از منکر با زبان خوش، نه با ایجاد نفرت.[۱]

امامان جماعت در صورت کهولت سن، برای ارتباط با جوانان، در کنار خود فضلای جوان را به کار گیرند؛

امامان محترم جماعت اگر خود بر اثر کهولت و غیره نمی‌توانند وظیفهٔ رابطه و انس و راهنمایی را برای نمازگزاران به‌ویژه جوانان فراهم کنند، در کنار خود فضلای جوان و پرنشاط را به کار گیرند و آنان را در کار با خود شریک سازند.[۲]

۳-۵. بصیر و انقلابی

پیش‌نماز باید سیاسی باشد؛ یعنی آگاهی سیاسی، قدرت تحلیل سیاسی، قطب‌نمای سالم سیاسی داشته باشد؛

اینکه ما می‌گوییم روحانیون ـ حالا روحانیونی که درگیر کار سیاسی هم نیستند؛ روحانی است، مدرّس است، پیش‌نماز است، مشغول یک شأنی از شئون روحانی است ـ سیاسی باشند، یعنی چه؟ این، آن نکتهٔ اساسی است؛ یعنی قدرت تحلیل سیاسی داشته باشد. من همیشه به دانشجوها و طلبه‌ها می‌گویم، به شما هم عرض می‌کنم، و این به همهٔ روحانیّت مربوط می‌شود: باید سیاسی باشید؛ منتها نه به معنای ورود در باندها و جناح‌های سیاسی؛ نه به معنای ملعبه و آلت دست شدن این یا آن حزب

---

۱. در دیدار علما و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹.
۲. پیام به اجلاس سراسری نماز، ۱۳۸۰/۰۶/۱۵.

یا گروه سیاسی، یا سیاست‌بازان حرفه‌ای؛ این مطلقاً مورد نظر نیست؛ بلکه به معنای آگاهی سیاسی، قدرت تحلیل سیاسی، داشتن قطب‌نمای سالم سیاسی که جهت را درست نشان بدهد. گاهی ما طلبه‌ها اشتباه می‌کنیم؛ قطب‌نمای ما درست کار نمی‌کند و جهت‌یابی سیاسی را درست نشان نمی‌دهد. این، چیزی نیست که به‌خودی‌خود و یک شبه به وجود بیاید؛ نه، این مُزاولت در کار سیاست لازم دارد؛ باید با مسائل سیاسی آشنا شوید، حوادث سیاسی کشور را بدانید و حوادث سیاسی دنیا را بدانید. طلبه‌ها امروز به این‌ها نیاز دارند. یک گوشه‌ای نشستن، سر خود را پایین انداختن، به هیچ کار کشور و جامعه کاری نداشتن و از هیچ حادثه‌ای، پیشامدی، اتفاق خوب یا بدی خبر نداشتن، انسان را از جریان دور می‌کند. ما مرجع مردم هم هستیم؛ یعنی مورد مراجعهٔ مردمیم و اگر خدای نکرده یک علامت غلط نشان بدهیم، یا یک چیزی که مطلوب دشمن است بر زبان ما جاری بشود، ببینید چقدر خسارت وارد می‌کند. بنابراین، یک وظیفهٔ مهمی که امروز ماها داریم، ارتباط با سیاست است. کناره‌گیری از سیاست درست نیست و کار روحانی شیعه نیست.[۱]

ائمهٔ جماعت باید مستقیم باشند تا بتوانند دیگران را مستقیم کنند؛

ائمهٔ جماعت باید مستقیم باشند تا بتوانند مستقیم کنند دیگران را. بنابراین، ما باید وظیفه خودمان را که بزرگترین وظیفه است، بدانیم، و بعد از اینکه مطلبمان حق است، مستقیم باشیم در این مطلب حق. اشکالی در کار نیست که مطلب ما حق است؛ ما به‌حق هستیم؛ ما در مقابل باطل هستیم؛ رژیم شاهنشاهی باطل بود و شما در مقابل رژیم شاهنشاهی ایستادید، پس شما حق هستید؛ در مقابل باطل ایستاده‌اید؛ استقامت می‌خواهد. تا استقامت در کار نباشد، نمی‌توانید به پیروزی نهایی برسید. ما بین راه هستیم الآن. این طور نیست که ما صددرصد پیروز شدیم. ما یک سدّی را شکستیم؛

---

۱. دیدار با روحانیون ۱۳۸۵/۰۸/۱۷.

شـماها شکسـتید؛ قدرت ملّت شکسـت؛ اسـلام شکست؛ قرآن شکسـت؛ ماها چیزی نیسـتیم؛ ایمان مردم شکسـت این سـد را؛ این سد شکسته شد، پشت سد وقتی که وارد شـدید، دیدید که همه چیز آشـفته است. نه فقط دانشگاه آشفته است، دانشگاه شما هم آشـفته اسـت؛ منبرهایمان هم آشفته اسـت؛ محراب‌هایمان هم آشفته است. ـ عرض کردم چون خودمانی هستیم باید بگویم ـ مجامع علمیمان هم آشفته است. پشت این سـد همه چیز را ما آشـفته دیدیم و باید همه در سـازندگی این آشفتگی‌ها شرکت کنیم. به عهده یکی گذاشـتن یا یک جمعی گذاشـتن یک امری اسـت که نخواهد شـد. اگر شـما بخواهید که این آشـفتگی‌ها را به عهده دولت بگذارید، به عهده مثلاً مراجع عظام بگذارید، نمی‌شود.[۱]

روحانی اهل مسجد به گونه‌ای رفتار کند که همه بدانند این روحانی، خود را خادم انقلاب می‌داند؛

باید مثل عمّار هوشـیار بود و فهمید که وظیفه چیسـت. نمی‌شود گفت به من ربطی ندارد. امروز هر روحانی و هر عمّامه به‌سر، به مقتضای تلبّس به این لباس، موظف است از حکومت اسلام و حاکمیت قرآن دفاع کند؛ هرکس هرطور می‌تواند. یکی شمشیر به دسـت می‌گیرد و به جبهه می‌رود؛ یکی زبان گویایی دارد، به منبر می‌رود؛ یکی پسـت قضاوتـی یـا غیر قضاوتی از عهده‌اش برمی‌آیـد، آن را انجام می‌دهد؛ یکی این کارها را نمی‌تواند بکند، اما اهل مسـجد و اهل محراب اسـت اشـکالی ندارد همه بدانند که این روحانـی، خـود را خـادم این انقلاب می‌داند. این، افتخار اسـت. خدمـت به این انقلاب، افتخار است.[۲]

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۴۷۹.

۲ . سخنرانی در جمع علما و روحانیون استان لرستان ۱۳۷۰/۰۵/۳۰.

تکلیف ائمهٔ جماعات همگامی با انقلاب و خدمت در جهت پیشبرد انقلاب است؛

آقایانی که در شهرها به تدریس، یا امامت جمعه، یا امامت جماعات، یا منبر مشغولند ... [بدانند تکلیف آنها] همگامی با انقلاب و خدمت در جهت پیشبرد انقلاب است.[۱]

آقایان در مساجدشان کارهایی که این انقلاب کرده به مردم گوشزد کنند؛

آقایان باید در منابرشان، در مساجدشان، در خطبه‌هایشان به این مسائل رسیدگی بکنند و کارهایی که این انقلاب کرده گوشزد کنند به مردم. در هر ـ فرض کنید ـ جمعه‌ای یک بحثش را اطلاع پیدا کنند و گوشزد کنند که تا حالا چه شده است؛ در طول مدت پنجاه سالی که اینها سلطنت می‌کردند و غارت می‌کردند کشور را. شما در این روستاها ببینید؛ هیچ چیز نبود، یک چیز کمی. بله، بعضی جاهایی که اعلی‌حضرت! می‌خواستند از آنجا عبور کنند، آنجا را یک کارش می‌کردند.[۲]

در مساجد مسائلی که لازمه انقلاب است به مردم گوشزد شود و مسائل واقعی به مردم گفته شود؛

تبلیغاتی که در داخل هست، این تبلیغات داخلی که می‌شود، شما در مساجد بگویید مسائلی که شده است، مردم ببینند، و مسائلی که لازمه یک انقلاب است به مردم گوشزد بشود که مردم را نریزند ـ هی عرض بکنم ـ که چه بکنند، چه بشود.[۳]

ائمهٔ جماعت ارشادات ملّت را محکم حفظ کنند و در عین حال مراقب اوضاع مملکت باشند؛

ائمهٔ جماعت محکم مساجد خودشان را و ارشاد ملّت را حفظ کنند. و خطبای ملّت هم باید منابر خودشان را و موعظه‌های خودشان را و ارشاد خودشان را حفظ کنند. و در عین

---

۱. سخنرانی در جمع علما و روحانیون استان لرستان ۱۳۷۰/۰۵/۳۰.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۴۶.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۴۴.

حال مراقب اوضاع مملکت خودشان باشند.[۱]

امام جماعت از جماعت خود دلسرد نشود و برای امور سیاسی حاضر باشد؛

هر مؤمنی حفظ عِرض خودش برایش واجب است، لکن علما بیشتر مأمورند به این امور. حجت بر علما تمام‌تر است. این وظیفه ماهاست که باید هر کسی شغل خودش را محترم بشمارد. دلسرد نشود امام جماعت از جماعتش، اهل منبر از منبرش، و ـ عرض می‌کنم که ـ مراجع از مرجعیتشان، علمای بلاد از مسائلی که خودشان دارند. اینها باید حفظ کنند آن چیزهایی که مال خودشان است و حاضر باشند برای امور سیاسی.[۲]

ائمهٔ جماعت با تفاهم با مردم و مسئولین امور، محیط خود را اصلاح کنند؛

الآن یک مسئولیت بزرگی به دوش همهٔ ماها هست؛ همهٔ ائمهٔ جمعه، همهٔ ائمهٔ جماعت و همهٔ علمای بلاد؛ یعنی، خدا دیگر عذر را برداشته است. اگر ما در چند سال پیش از این عذر داشتیم که خوب با سرنیزه که ما نمی‌توانیم مقابله کنیم، یک کلمه بگوییم حبس است، اینها خوب، یک عذر بود. امروز دیگر تمام عذرها منقطع شده است؛ یعنی، خدا حجّت را بر ماها تمام کرده است. نمی‌توانیم بگوییم که ما نکردیم چون نمی‌توانستیم. الآن همه شما توانایی دارید که هرکدام در محیط خودتان، آن محیط را اصلاح کنید. به اصلاح خودتان، و با تفاهم با مردم و تفاهم با مسئولین امور می‌توانید اصلاح کنید مسائل را.[۳]

ائمهٔ جماعت همانند دیگر اقشار مسئولیت دارند که مصالح و استقلال کشور را حفظ کنند و مسامحه نکنند؛

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۳.
۲ . صحیفهٔ امام، ج۱۳، ص: ۱۴.
۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۴۸۴.

امروز قدرت دارید برای اینکه حفظ کنید حیثیت اسلام را و حفظ کنید مصالح کشور را و حفظ کنید استقلال خودتان را و حفظ کنید آزادی خودتان را. اگر مسامحه کنید، مسئول هستید پیش خدای تبارک و تعالی. اگر نروید و رأی ندهید و آنها که جدیّت دارند به اینکه وارد بشوند در مجلس و به هم بزنند اوضاع ایران را، آنها خدای نخواسته بروند، مسئولیتش به عهده شماست مستقیماً. مسئولیت همهٔ طبقات دارند. مراجع مسئولند. علما مسئولند. ائمهٔ جماعت مسئولند، خطبا مسئولند. تجّار مسئولند. بازرگانان مسئولند. دانشگاهی‌ها مسئولند. طلّاب علوم دینیه مسئولند. کارگرها مسئولند. همه مسئولند. تمام قشرهای مملکت امروز مسئولند. امروز روزی است که آنهایی که از اول تا حالا مخالف با جمهوری اسلامی بودند، مخالف با اسلام بودند، اسلام را مخالف مقاصد خودشان می‌دیدند، آنها به دست و پا افتاده‌اند و دارند تبلیغات می‌کنند. اگر مؤمنین کنار بروند، آنهایی که متعهّد به اسلام هستند کنار بروند و اینها بیایند و قبضه کنند، مثل صدر مشروطه که رفتند کنار اشخاصی که متعهّد بودند، و قبضه کردند مشروطه را آنهایی که متعهّد به اسلام نبودند. اسلام را به آنجا کشاندند که همه دیدید.[۱]

ائمهٔ جماعت محترم گویندگانی را دعوت نمایند که معتقد و علاقه‌مند به نهضت اسلامی باشند؛

حضرات ائمهٔ جماعت محترم ـ دامت برکاتهم ـ گویندگانی را دعوت نمایند که معتقد و علاقه‌مند به نهضت اسلامی و با هدفی اصیل روشنگری مردم را بر عهده گیرند ... و فداکاری در راه اسلام و مصالح مسلمین را در رأس برنامه خود قرار دهند.[۲]

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۱۲، ص: ۱۸۲.
۲ . صحیفهٔ امام، ج۳، ص: ۴۳۴.

۳-۶. معرفت بخش و بصیرت دهنده

امام جماعت، با ذکر حقایق دین افکار را باز کند و با ذکر مناقب ائمهٔ دلها را روشن نماید؛

امامت جماعت ... در هر وعدهٔ نماز، یا لااقل در هر شبانه‌روزی یک وعدهٔ نماز، با مردم حرف بزنید و افکار را باز کنید. با ذکر حقایق دین و مناقب ائمه‌ﷺ دل‌ها را روشن کنید؛ دل‌ها روشن می‌شود.[۱]

ائمهٔ جماعات، ترجمه و مفهوم و روح نماز را به شکل نوین و جذّاب آموزش دهند؛

ائمهٔ محترم جماعات، ... آموزش ترجمه و مفهوم و روح نماز را به شکل نوین و جذاب، در برنامه های خود بگنجانند.[۲]

تکلیف ائمهٔ جماعت این است که قیام حضرت سید الشهدا را به مردم درست بفهمانند؛

تکلیف همه روحانیون، چه خطبایی که منبر تشریف می‌برند، یا ائمهٔ جمعه و جماعت و هر کس که با مردم سر و کار دارد و با آنها صحبت می کند، این است که وضعیت قیام حضرت سید الشهدا‌ﷺ را به مردم درست بفهمانند که قیام برای چی بود، چه بود و با چه عدّه‌ای قیام شد و با تحمّل چه مصایبی آن قیام به آخر رسید که به آخر نخواهد رسید.[۳]

ائمهٔ محترم جماعات تا سرحد امکان برای محتوا بخشیدن به مراسم عزاداری سالار شهیدان تلاش کنند؛

---

۱ . در دیدار علما و روحانیون خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹.
۲ . پیام به اجلاس نماز ۱۳۷۶/۰۷/۰۷.
۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۵۵.

اینجانب همهٔ مردم ـ به‌خصوص جوانان ـ را به پُر کردن مساجد و حضور در نمازهای جمعه و جماعت و گرم نگهداشتن مراسم عزاداری سالار شهیدان حسین بن علی علیه‌السلام توصیه می‌کنم. البته روح و مضمون حقیقی این شعایر و مراسم باید به طور شایسته حفظ شود و معنویت و توجه و فراگیری بر آن حاکم باشد. حضرات ائمهٔ محترم جمعه و جماعات و گویندگان مذهبی نیز تا سرحد امکان باید برای پُربار کردن و محتوا بخشیدن به این مراسم تلاش کنند و این کانون‌های معنویت و صفا را گرم نگهدارند.[۱]

ائمهٔ جماعات مسائل را به ملّت بگویند و مردم را به مسائل سیاسی و اجتماعی توجه دهند؛

باید ائمهٔ جماعات و ائمهٔ جُمعات همه‌شان توجه کنند به اینکه تکلیفشان این است که مسائل را به ملّت بگویند. توجه بدهند مردم را به مسائل سیاسی، به مسائل اجتماعی، خصوصاً، ائمهٔ جمعه که بحمد الله امروز در سرتاسر کشور جمعه‌ها بسیار خوب است و مردم هم باید بیشتر باز توجه کنند. مردم خودشان را غنی ندانند راجع به مسائل. این مسائل، مسائلی است که باید بروند و گوش کنند و عمل کنند.[۲]

ائمهٔ جماعات، مردم را به حضور در صحنه دعوت کنند؛

علمای بلاد، ائمهٔ جمعه و جماعات، مبلغین، مردم را دعوت کنند به حضور در صحنه.[۳]

مردم را به صلاح و اینکه دنبال مسائل نظام باشند و استقامت کنند دعوت کنید؛

مردم را مجهز نگه دارند، و اسلام را با دست مردم نگه دارید و خودتان هم در مساجد،

---

۱ . پیام به ملّت شریف ایران، در پایان چهلمین روز ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۸/۰۴/۲۳.
۲ . صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۴۱۵.
۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۱۱۹.

در منابر مردم را دعوت به صلاح بکنید، و دعوت به اینکه دنبال مسائل باشند، و بگویید بـه آنهـا که فَاسْتَقِمْ كَما اُمِرْتَ وَمَنْ تابَ مَعَكَ، آنی که پیغمبر ﷺ را نگران کرده اسـت. الآن بدانید که اولیای خدا توجه دارند و نگرانند از اینکه خدای نخواسته، این ملّت ما از این راهی که رفته است یک وقت خدای نخواسته سستی کند.[۱]

مردم را به اسـتقامت دعوت کنید؛ اسـتقامت اهل هر مسـجدی بـه عهده امام مسجد است؛

الآن اسـتقامت ملّت با شـما روحانیون اسـت؛ یعنی خطابِ فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ. یک نهضـت حاصل شـده، اسـتقامت لازم دارد. یک جمهوری اسـلامی تحقـق پیدا کرده، اسـتقامت در مقابل او لازم اسـت، باید نگهش دارید؛ و همه اشخاصی که با شما هستند هم به عهدهٔ شماست که استقامتشان را حفظ کنید. اهل مسجدید، اهل مسجد را. امام جماعتید، اهل مسجد را باید استقامتشان را حفظ کنید. خطیب هستید، مستمعین را باید حفظ بکنید. هر چه هسـتید و در هر جا هسـتید، زمام امور مردم به دسـت شماهاست. و پیغمبر اکرم می‌فرماید که شَيَّبَتْنی سورة هود. پیرم کرد سوره هود؛ برای اینکه استقامت امّت را هم به عهده من گذاشته‌اند. این یک چیز بزرگی است. استقامت هر مسجدی و اهل هر مسـجدی به عهده امام مسـجد است. استقامت هر شنونده‌ای به عهده گوینده است. گوینده‌ها باید مستقیم باشند تا بتوانند مستقیم کنند.[۲]

برای مردم این قضیه سـاده را روشـن کنید که در اسلام مصلحت نظام مقدم بر هر چیز است؛

طلّاب عزیز، ائمهٔ محترم جمعه و جماعات، روزنامه‌ها، و رادیو ـ تلویزیون، باید برای

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۴۹۷.
۲ . صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۴۷۹.

مردم این قضیه ساده را روشن کنند که در اسلام مصلحت نظام از مسائلی است که مقدم بر هر چیز است، و همه باید تابع آن باشیم.[۱]

باید از طرف ائمهٔ جماعات همه چیزها در دنیا منتشر شود؛

باید ما وضع را در نماز جمعه‌ها، در مساجد، در ائمهٔ جمعه و جماعت، در همه جا [روشن کنیم] که از اینجا از طرف ائمهٔ جمعه و جماعات باید همه چیزها در دنیا منتشر بشود.[۲]

۳-۷. وحدت‌آفرین

علما در مساجد مردم را به وحدت دعوت کنند؛

علما در مساجد مردم را دعوت به وحدت کنند، این جمهوری باقی می‌ماند و امور به‌تدریج درست می‌شود. ما هم میل داریم که احکام اسلام صد در صد اجرا شود.[۳] شما هم باید در مساجدتان، در منابرتان ـ عرض می‌کنم ـ مردم را دعوت به اجتماع بکنید. این اجتماعات است که اسلام را حفظ کرده، این اجتماعات، این فریادها، این زنده بادها، این مرده بادها، اینهاست که ما را پیش برد.[۴]

آقایان ائمهٔ جماعت مسائل مردم را حل کنند و آنها را به اتّحاد و همبستگی دعوت کنید؛

در هر صورت من راجع به آقایان، هم خیلی ملتمس دعا هستم و هم مردم را دعوت کنید به اتحاد، دعوت کنید به بستگی به هم، همبستگی به هم. اگر یک اختلافی دارند

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۲۱، ص: ۳۳۵.
۲. صحیفهٔ امام، ج۱۷، ص: ۴۰.
۳. صحیفهٔ امام، ج۱۹، ص: ۳۰۴.
۴. صحیفهٔ امام، ج۸، ص: ۵۳۶.

حل کنید شما آقایان. ممکن است حالا در هر جایی اختلافات کوچکی هست، آقایان ائمهٔ جماعت و جمعه باید حل بکنند مسائل مردم را، باید بروند با مردم تفاهم کنند، با هم صحبت کنند.[۱]

زبان و عمل کسانی که پشت تریبون مساجد قرار می گیرند باید در خدمت وحدت و یکپارچگی باشد؛

کسانی که پشت تریبون‌ها قرار می گیرند ... مثل مساجد و حسینیه ها ...، باید زبان و عملشان در خدمت وحدت و یکپارچگی باشد. هیچ کس به هیچ عنوانی نباید حرکتی بکند که مردم یا عدّه‌ای از مردم را در مقابلهٔ با یکدیگر برانگیخته کند.[۲]

ائمهٔ جماعات مردم را به پشتیبانی از ملّت و تمام ارگان‌ها و نهادهای انقلابی و قوای مسلح تشویق فرمایند؛

ائمهٔ جمعه و جماعات ...مردم را در پشتیبانی از ملّت و تمام ارگان‌های جمهوری اسلامی و نهادهای انقلابی و قوای مسلّح و مردمی تشویق فرمایند.[۳]

لزوم تشریک مساعی در تمام امور کشوری، لشکری، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به مردم گوشزد نمایید؛

علمای اعلام و ائمهٔ جماعت و خطبای محترم بر حجم ارشاد و رهنمودهای خود بیافزایند و قشرهای میلیونی مردم را متوجه طرق نگهبانی از اسلام و احکام مقدسه و حراست از جمهوری اسلامی نمایند، و به توده‌های متعهد میلیونی اسلامی لزوم تشریک مساعی در تمام امور کشوری و لشکری و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی

---

۱ . صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۴۵.
۲ . سخنرانی در مراسم اولین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی قدس‌سره ۱۳۶۹/۰۳/۱۴.
۳ . صحیفهٔ امام، ج۱۴، ص: ۲۰۲.

را گوشزد نمایند و به آنان توصیه کنند که برای کمک به اقتصاد کشور ـ که امروز از اهمّ مسائل است ـ از اسراف، تبذیر و استعمال امور تشریفاتی و تجمّلی اجتناب نمایند، و از سپردن پول‌های خود اگر چه اندک باشد به بانک‌های دولتی برای به راه افتادن چرخ‌های اقتصاد و کمک به دولت اسلامی دریغ ننمایند، و از کمک کردن به جنگ و جنگ‌زدگان غفلت ننمایند، و از شرکت در بسیج مستضعفان و تعلیم و تربیت دیدن برای حراست از اسلام عزیز کوشا باشند.[۱]

ائمهٔ جماعت شهر بروند نزد دیگر روحانیون و از آنها خواهش کنند که اختلاف نداشته باشند و رفیق باشند؛

اختلافاتی که در بلاد مختلفه من می‌شنوم که گاهی بین بعضی از مثلاً اشخاص هست، اشخاص روحانی هست، بسیار ناراحت‌کننده است ... اگر شما فرض کنید که در یک جایی که تشریف دارید دیدید که بعضی از اشخاص مخالف با بعضی هستند، خوب، ممکن است یک سوء تفاهمی باشد؛ ممکن است یک اشتباهاتی باشد. خود آقایان شهر و خود ائمهٔ جماعت شهر و خود اهل منبر و خطبای شهر بروند پیش آقایان، از آقایان خواهش بکنند که اختلاف نداشته باشند؛ رفیق باشند؛ برادر باشند؛ با هم باشند.[۲]

ائمهٔ جماعت نگذارند عدّه‌ای بین روحانی و مردم اختلاف بیندازند و این اختلاف ریشه‌دار شود؛

خود آقایان توجه بکنند در هر جا که تشریف دارند که اگر یک همچو دست‌هایی پیدا شد که به واسطه یک فضولی‌هایی که می‌کنند، بخواهند اختلاف بین روحانی و روحانی بیندازند، یا روحانی و مردم بیندازند و اینها توجه بکنند به اینکه نگذارند این کار

---

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۳۸۸.
۲. صحیفهٔ امام، ج۹، ص: ۴۷۷.

بشود، از اوّل جلویش را بگیرند؛ نگذارند ریشه‌دار بشود. این از مسائل بسیار مهمی است که باید به آن توجه بشود؛ هم از طرف ائمهٔ جمعه که هر جمعه خطبه می‌خوانند برای مردم تنبّه داده بشود و هم بر ائمهٔ جماعت [است] که با مردم تماس دارند، و توجه [کنند] به اینکه مبادا یک‌وقتی ما بیدار بشویم و اختلاف حاصل شده باشد. باید از حالا جلویش را، اوّلی که می‌خواهند یک کاری، یک فضولی می‌خواهند بکنند، جلویش را بگیرند.[1]

دفتر مطالعات پژوهش‌ها و ارتباطات حوزوی

۱. صحیفهٔ امام، ج۱۵، ص: ۳۷۹.

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

فهرست تفصیلی

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی

فصل اول
اهمیّت و جایگاه مسجد

۱. منزلت مسجد در صدر اسلام

پدید آوردن هویتی به نام مسجد، در شمار زیباترین و پرمغزترین ابتکارهای اسلام در آغاز تشکیل جامعه اسلامی است.

ارتش اسلام هر جا رفته است اول مسجد درست کردند و برای آباد کردن مساجد کوشش می‌کردند.

پیغمبر ﷺ همه کارهای بزرگ دنیا رادر مساجد انجام می‌دادند.

مسجد در صدر اسلام، مرکز همهٔ تصمیم‌گیری‌های مهم و کارهای بزرگ بود.

در صدر اسلام مسجد ابزاری بود در دست کسانی که می‌خواستند در امور کشوری فعالیّت کنند.

۲. تأثیر متقابل مسجد و انقلاب اسلامی

۲-۱. وضعیت مساجد در قبل از انقلاب

عمّال استعمار با تظاهر به مسلمانی، کمر به نابودی اسلام بسته‌اند و می‌خواهند مساجد را قبضه کنند.

رژیم پهلوی دست به کار شده که مساجد را تحت نظارت سازمان ضد اسلامی اوقاف قرار دهد و یا سنگرهای اسلام را به انزوا و تسلیم وادارد.

غایت آمال رضاخان این بود که مسجدی‌ها دست از کار خود بردارند و متدیّنین میدان را برای جولان آنها خالی کنند.

قبل از انقلاب، روحانی جرأت نداشت در گوشهٔ مسجد علیه امریکا یک کلمه حرف بزند.

۲-۲. نقش مساجد در پیروزی انقلاب

مساجد نهضت را درست کرده است.

انقلاب از خانهٔ مذهب یعنی مسجد شروع شد.

مساجد از جمله عواملی است که در پیروزی انقلاب نقش تعیین کننده داشت.

اقبال مردم به مساجد و تبدیل آن به مرکزی برای آگاهی، نهضت و افشای اسرار زمامداران طاغوت، یکی از علل پیروزی انقلاب است.

بسیج عمومی در نهضت که منجر به پیروزی شد، از سنگرهای الهیِ مساجد انجام می‌شد.

ما برای خدا انقلاب کردیم؛ انقلاب کردیم تا مسجد درست کنیم.

۲-۳. جایگاه مسجد در تداوم انقلاب

مساجد از جمله عواملی است که در تداوم انقلاب نقش تعیین کننده داشته است.

هیچیک از ما نباید خود را از برکات عظیمی که مسجد طراز اسلامی به کشور و نظام و مردم هدیه می‌کند، محروم سازیم.

در همهٔ مراحل تاریخ پُرافتخار انقلاب اسلامی، مساجد همیشه پایگاه دین‌داری و حرکت مردم در جهت دین بوده است.

مساجد را آباد کنید؛ زیرا به حرکت انقلابی و بزرگ شما برکت خواهد داد.

اگر مسجد قوی باشد، ترس از فانتوم‌ها نداشته باشید؛آن روز باید ترس داشته باشید که به مساجد پشت کنید.

اگر مسجد، کیفیت شایسته بیابد، هزینه‌های مادی و معنوی بسیاری از دوش مردم و مسئولان برداشته خواهد شد.

امروز جوان‌های فراوانی در مساجد کشور تلاش دینی می‌کنند و از معنویّت آن الهام می‌گیرند.

به‌خاطر لطف خداوند به این ملّت، در ماه رمضان دست‌های جوانان ما در مساجد به سوی آسمان بلند می‌شود .

۲-۴ . نقش انقلاب در ارتقاء جایگاه مسجد

هر چه قدرت اسلام و احکام الهی بیشتر باشد، مساجد آن آبادتر است.

امروز دل‌های ما برای مسجد می تپد و مساجد ما با حضور نسل جوان پاک نهاد و روحانیون، مظهر آمیختگی دنیا و آخرتند.

از اوّل انقلاب تا امروز، مساجد بهتر و مسجدسازی بیشتر شده است.

به برکت انقلاب در این سال‌های اخیر، حضور در مساجد زیاد شده و کیفیت پیدا کرده است.

به یاد نداریم که در سال های قبل از انقلاب مردم در مساجد کشور اعتکاف کنند؛ اما امروز مساجد سرتاسر کشور مملو از معتکفین است.

چند سالی است که در ایّام اعتکاف در خیلی از شهرها مساجد عمده پُر از معتکف می‌شود.

جوانان ما در شب‌های قدر از همهٔ انواع سلایق گوناگون مردم به مساجد می‌روند.

در ساعت تحویل عید، بیشتر مردم در مراکز دینی و در مساجد مشغول توجه و دعا و ذکرند.

۳. جایگاه مسجد در بیداری اسلامی

مسجد، در نقاط مختلف عالم، منشأ آثار بزرگ و نهضت‌ها و حرکت‌های اسلامی بزرگی شده است.

امروز به برکت انقلاب اسلامی، مساجد کشورهای اسلامی، جایگاه جوانان و کانون جنبش‌هاست.

نهضت فلسطین و بسی نهضت‌های دیگر، امروزه از مساجد نیرو و توان می‌گیرد.

قیام مردم کشورهای مسلمان شمال آفریقا مثل الجزایر، از مساجد شروع شد.

انقلاب الجزایر، انقلاب مساجد و علمای دین بود.

انقلاب در کشورهای مسلمان شمال آفریقا آن روزی رو به شکست رفت که رابطه خود را با مساجد قطع کردند.

با محوریت مساجد و همکاری و همفکری روحانیون و نخبگان، فضا و محیط امن و آرام در کشورهای بحرانی ایجاد خواهد شد. بر ائمهٔ جماعت مساجد در همهٔ ممالک اسلامی فرض است که مردم را بیدار کنند.

حجّاج با حضور در نمازهای جماعت مسجد الحرام، مسجد النّبی ﷺ و مساجد دیگر وحدت را نشان دهند.

مسلمان‌ها روز قدس در محافل و مساجد فریاد بزنند.

مسلمان‌ها مساجد را پر کنند و در آنجا مسائل روز را بگویند و فریاد کنند.

امروز حفظ مساجد از سوی مسلمانان، جزء اموری است که حفظ اسلام به آن وابسته است.

در سال های اخیر میزان گرایش به مسجد و شعائر اسلام در ملّت‌ها از مصر و اردن تا ترکیه و مالزی و ... افزایش یافته است .

۴. ترس و کینه دشمنان از مسجد طراز اسلامی

دشمنان اسلام در نقاط مختلف جهان، به مساجد با بغض و کینه‌ای عمیق می‌نگرند.

دشـمنان اسـلام یک عدّه را علیه مساجد تحریک می کنند تا زندگی را بر مسلمانان تلخ نمایند.

زمانی که کمونیسـت‌ها بر آذربایجان شـوروی مسلّط شدند، مساجد را به انبار تبدیل کردند.

مخالفان و ایادی دشمنان از مسجد می‌ترسند.

دشـمن از مسـاجد پر از معتکفان می‌لرزد؛ زیرا یکی از ابعاد عظمت انقلاب اسلامی است.

فصل دوم
چیستی مسجد طراز اسلامی

۱. ماهیت

مسجد، فرد و جامعه را به طراز اسلامی نزدیک می کند.

مسجد، مظهر آمیختگی دنیا و آخرت و پیوستگی فرد و جامعه است.

مسـجد، ارتباط زمین و آسـمان و جایی است که انسان خود را به منبع لایزال فیض و قدرت الهی وصل می کند.

مسـجد، مظهری از درهم آمیختگی ذِکر و نماز و نیایش با سـامان زندگی اجتماعی

است.

خلوت انس با خدا و جلوت حشر با مردم و جایگاه عبادت و پایگاه سیاست، دوگانه‌های بهم پیوسته مسجد اسلامی است.

روح مسجد، کالبد زندگی را پرنشاط و پرانگیزه می‌سازد.

مساجد مراکزی هستند که به مردم معنویت می‌بخشند.

مساجد پایگاه‌های معنویت، تزکیه و هدایت است.

مساجد اصلی‌ترین پایگاه دین، معنویت و اخلاق است.

مسجد مهبط رحمت و هدایت الهی است.

مساجد، مراکز بسط حقیقت و فقه اسلام است.

مسجد مرکز ستاد اسلام است.

مساجد، پایگاه‌های انقلاب و اسلام هستند.

مسجد، کانون ذکر و عبادت و اندیشه و معرفت است.

مساجد پایگاه معرفت و روشن‌بینی و روشنگری و استقامت ملی است.

مساجد پایگاه حرّیت، جایگاه رابطه با خدا و مرکز آگاهی از شیطنت‌های شیاطین زر و زور است.

مساجد سنگرهای اسلام در مقابل شیاطین است.

مساجد، دژهای محکم اسلام است.

مساجد سنگرهای اسلام و محراب و محل حرب است.

۲. شاخص‌ها

۲-۱. آباد و پررونق

آباد کردن مسجد ملاک است چون تأثیر بسزایی دارد.

مساجد باید آباد باشد و همه نشانه‌های توجه به اقامه نماز در شهر اسلامی دیده

شود.

بنای مسجد و حضور روحانی شایسته در آن امر مهمی است.

مساجد روزبه روز گرم‌تر و پررونق تر شود.

مساجد در وقت نماز، سرشار از انسان‌های ذاکر و ساجد و راکع باشد.

اگر اینجا قبه الإسلام است، وقت اذان حتّی در سحرها باید در پشت بام مساجد یا مساجد بزرگ از طریق بلندگو اذان گفته شود.

نماز صبح در مساجد اقامه شود.

۲-۲. مرکز و کانون شهر و روستا

هر جا سامان زندگی است، باید مسجد مرکز و کانون اصلی باشد.

در شهرها و شهرک‌های در حال ساخت، مسجد جامع به عنوان نخستین بنا و مرکز حقیقی شهر ساخته شود.

در بنای شهر و روستا باید مسجد را همچون قطب و محور بنا نهاد.

۲-۳. دارای آرایه‌های ظاهری و معنوی

عمران مساجد و پرداختن به آرایه‌های معنوی و ظاهری آن، وظیفهٔ همگان است.

مسجد باید پاکیزه، زیبا و آرام‌بخش باشد.

تنظیف و تطهیر و پاک‌سازی و غبارروبی و عطرافشان مساجد، جزو کارهای خوب است.

مسجد را همچون دل‌های جوان، پاکیزه و پیراسته، و لبریز از شور و انگیزه و نشاط کنید.

مساجد پاکیزه و مرتب و رغبت‌انگیز باشد.

ساختمان مساجد باید به اقتضای نیاز و تناسبِ با محیط و استفادهٔ عملی و کاربرد،

شکل‌های مهندسی مناسب پیدا کند.

مسجد باید کانونی باشد که مشکات نماز در آن بدرخشد و نور معرفت و محبّت و انس و صفا از آن ساطع شود.

به برکت نماز، فضای مسجد نورانی و عطرآگین می‌گردد و آموزش دین و اخلاق و سیاست بیش از هر جای دیگر بر دل می‌نشیند.

۲-۴. مایه برکت و به دور از زحمت

مسجد در هر محل، مأمن و مایه خیر و برکت باشد و وسیله زحمت و آزار مجاوران نگردد.

در سحرها، برای اذان صبح، از بلندگو استفاده نشود؛ البته با حنجره اشکالی ندارد.

در هنگام سحر، همه مساجد با بلندگو اذان نگویند.

تنها بانگ اذان، با صوت خوش و دلنواز طنین افکن شود.

۲-۵. دارای روابط مستحکم با مردم

مسجد رابطه خود را با کسانی که به موفقیّت‌های علمی، اجتماعی، هنری و ورزشی دست می‌یابند و با غمدیدگان برقرار و مستحکم کند.

دانش‌آموزان برجسته و ممتاز در هر محل، در مسجد و در برابر چشم مردم تشویق شوند.

مسجد رابطه خود را با جوانانی که ازدواج می‌کنند و حتی نوزادانی که متولد می شوند، برقرار و مستحکم کند.

مساجد در ماه رمضان، افطاری بدهند تا ارتباطات معنوی با مردم زنده شود.

افطاری دادن‌های ساده و بی‌پیرایه در مساجد، سنتی بسیار خوب برای نزدیکی با فقرا و مستمندان است.

۲-۶. مکانی جذاب برای جوانان

نباید فقط پیرمردها و از کار افتاده‌ها به مساجد بروند؛ مساجد باید از جوان‌ها مجتمع شود.

زمزمه محبت متولیان، مدیران و امنای مساجد، دل‌های پاک جوانان را مجذوب و مشتاق کند.

برای مسجد، جاذبه درست کنید تا بچه ها، جوانان و زن و مرد، مجذوب مسجد شوند.

۳. آثار و برکات

۳-۱. کارکرد عبادی

برای کیفیت یافتن نماز، آن را در مسجد و به جماعت برگزار کنید.

نمازِ در مسجد و با جماعت مؤمنان، بارشِ رحمت الهی را انبوه‌تر و دل‌نشین‌تر می‌سازد.

مسجد فقط برای نماز نیست؛ در مسجد انواع عبادات از جمله تفکر وجود دارد.

در مساجد، تلاوت و انس با قرآن و انس با ادعیه وارده از اهل بیت علیهم‌السلام را مغتنم بشمرید.

۳-۲. کارکرد سیاسی اجتماعی

اینکه اهل یک بلد در مساجد مجتمع شوند و مشکلات خود را حل کنند، یک امر اجتماعی ـ سیاسی است.

در مسجد پیغمبر صلی‌الله‌علیه‌وآله، مسائل سیاسی اجتماعی بیشتر از مسائل عبادیِ نماز و روزه بود.

مسجد مرکز اجتماع سیاسی و تبلیغ احکام سیاسی اسلام است.

مسجد در صدر اسلام مرکز سیاست بود و از آنجا مسائل سیاسی طرح‌ریزی می‌شد.

امیدواریم این محتوا دوباره برگردد که مسجد ابزار طرح کارهای مهم و اجرای مسائل سیاسی بود.

در مسجد، مردم مجتمع می‌شوند و همه اموری که اسلام را به پیش می‌برد مطرح می‌شود.

تدبیر شود تا مساجد مرکز سیاست باشد.

مساجد، توجه مردم و هماهنگی بین آنها را ایجاد می‌کند.

مسلمین روزی چند مرتبه در مساجد اجتماع می‌کنند تا به برپایی نماز جماعت بپردازند و از احوال خود و مستضعفین مطلع شوند.

این از برکات مساجد است که هرگاه حرکت و بسیج سیاسی مردم مطرح می‌شود، مساجد کانونند.

امیدواریم حالا هم مساجد ما برگردد به آن وقتی که مسجد، محلّ حل و عقد امور بود.

مسجد پایگاهی برای رتق و فتق امور مسلمین است.

مساجد بهترین سنگرها و مناسبترین میدان تشکل و بیان مصالح مسلمین می‌باشند.

۳-۳. کارکرد تبلیغی

پایگاه عظیم تبلیغ مسجد را مغتنم بشمارید.

مساجد را محلی برای تبلیغ اسلام و حرکت اسلامیه قرار دهید.

تبلیغ سنّتی ما در مسجد بدیل ندارد.

۳-۴. کارکرد آموزشی تربیتی

مساجد باید مرکز تربیت های صحیح اسلامی باشد.

مسجد، مدرسه و دانشگاه است؛ مرکز تفکر و تأمل و تصفیه روح است.

مساجد، مَدرَسِ تفسیر و حدیث و منبرِ معارف اجتماعی و سیاسی و کانون موعظه و پرورش اخلاق باشد.

در ماه مبارک، تربیت و تعلیم به تمام معنا و در همه بُعدهایش در مساجد باشد.

تشکیل کلاس سواد آموزی در مساجد و بدون چشم‌داشت، علم و سواد را به مردم یاد دادن، یک جهاد است.

در مساجد و منابر، باید مردم را انذار کنیم؛ باید آگاهی بخشی به مردم داد و روح معنویت را در میام آنها بیدار کرد.

در سخنرانی‌های مساجد بارها معارف نماز همچون مسائل آن بازگو شود.

۳-۵. کارکرد مبارزاتی و نظامی

مسجدها در صدر اسلام محلی بود که در آن روحیه مبارزه ایجاد می شد و ارتش برای جنگ با کفار و قلدرها راه می‌افتاد .

مسجد در صدر اسلام همیشه مرکز جنبش و حرکت‌های اسلامی بوده است.هرگاه حرکت و بسیج نظامی مردم مطرح می‌شود، مساجد کانونند.

فصل سوم
چگونگی مسجد طراز اسلامی

۱. آسیب‌شناسی

۱-۱. آفات

این طور نباشد که عدّه ای خیال کنند حالا که پیروز شدیم، دیگر مسجد می‌خواهیم چه کنیم؛ قیام ما برای اداره مسجد بود.

قدر مساجد را بدانیم و مورد بی‌اعتنایی قرار ندهیم.

اداره مساجد با افت کیفی و کمّی نسبت به قبل از انقلاب مقتضای حق و مصلحت نیست.

کمبود مسجد در شهر و روستا، نپرداختن به پاکیزگی مساجد و نپرداختن امام جماعت به رابطه با مأمومین، نقاط ضعف است .

هیچیک از ما نباید از خطری که از کمبود مسجد یا ضعف و نارسائی مساجد، جامعه را تهدید می کند، غافل بمانیم.

چرا وقت ظهر بازار را رها نمی کنید و به مسجد نمی‌روید.

چرا بنده باید بشنوم برای نماز صبح در اول اذان، چندان مسجدی باز نیست و نماز جماعتی برقرار نمی‌شود؟!

پیامبر اسلام نیازی به مساجد اشرافی و مناره‌های تزئیناتی ندارد.

شدیداً از زرق و برق ساختمان‌های مساجد اسلام امریکایی جلوگیری شود.

پول گرفتن مسجد از مردم عیب ندارد، منتها مراقبت شود که به یک دستگاه پول‌سازی تبدیل نشود.

پخش صداهای آزاردهنده به‌ویژه در شب، کاری ناروا است.

حفظ قداست مساجد و تقویت هماهنگ جنبه‌های معنوی،انقلابی، تعلیمی و تبلیغی آن، نیازمند دور ماندن از منازعات و مناقشات داخلی است.

خطاست کسی خیال کند در مسجد فقط چند رکعت نماز می‌خوانند و بیرون می‌آیند.

این طور نباشد که اگر امام جماعتی بخواهد در مورد اجتماع مسلمین صحبت کند مورد طعن واقع شود.

اگر مسجدی مسجد ضِرار شد و نتوانستیم آن را اصلاح کنیم، خرابش می کنیم.

این خسارت است که برخی در مساجد فلسفه تدریس می کنند؛ مرکز فلسفه باید حوزه علمیه باشد.

تعرّض شـیعیان به مسـاجد اهل سـنّت کمک به مقاصد دشمنان اسلام و ملّت‌های مسلمان است.

در مشـروطیت، همان گرایش ضد کلیسـائی در غرب به عنوان ضد مسـجد و ضد روحانیّت و دین بروز پیدا کرد.

۱-۲. موانع

این یک توطئه است که می‌خواهند مسجدها را کم کم خالی کنند.

دشـمنان تلاش می‌کنند مسـجدها را خالی کنند و بعد از خالی کردن این سـنگرها، حمله کنند.

دشمنان می‌خواهند روحانی مسجد را کنار بزنند تا مساجد خالی شود.

آنهایی که می‌خواهند نقشـه بکشـند و شـما را دور کنند از مساجد، دشمن‌های شما هستند.

می‌خواهنـد مسـاجد، این سـنگرهای اسـلامی و محل تهییجِ قیام بـر ضد ظلم را از دست شما بگیرند.

در صدر اسـلام دشـمنان از طریق مسجد سـازی قصد ضربه به حکومت اسلامی را داشتند.

دشـمنان به منظور ضربه زدن به وحدت اسـلامی، برای سـاختن مسجد ضرار پول خرج می‌کنند.

۲. تکلیف‌شناسی

۱-۲. مردم و جوانان

ملّت، مساجد را حفظ نمایند.

مردم، مساجد را با حضور در نمازهای جماعت رونق بخشند.

قدر مساجد را بدانید و آنها را هر چه بیشتر گرم و مجهّز نگه دارید.

ملّت شریف اجتماعات خود را در مساجد هر چه بیشتر و باشکوه‌تر برپا کنند.

حضور در مساجد و نماز جماعت را به جوانان توصیه می کنم.

جوانان حضور در مساجد و نماز اول وقت را مغتنم بشمارند.

جوان‌هایی که شب‌های قدر در مساجد گرد هم آمدند و دل‌هایشان را با محبت الهی نورانی کردند، این رابطه را حفظ کنند.

ائمهٔ جماعت در مساجد را محترم و مهم بشمارید.

خدمت به مسجد، کاری مردمی و همگانی شمرده شود.

انسان چقدر لذّت می‌برد که می‌بیند به ابتکار مردم، افطارهای بی‌نام و نشان در مساجد داده می‌شود.

۲-۲. مسئولین و نهادهای نظام

از چیزهایی که حتماً باید مورد توجه قرار گیرد و مسئولین به آن توجّه کنند، پرداختن به مساجد است.

باید به مساجد خیلی اهتمام شود.

مراکز رسیدگی به امور مساجد در همه جا باید امامان جماعت را یاری دهند.

سهم مسجدسازی و مسجدپردازی، در ردیف اوّل اعتبارات فعالیّت‌های فوق برنامه مدیران آموزش و پرورش و علوم قرارگیرد.

دسترسی آسان به مسجد، نیاز ضروری مؤمنان و جوانان و نوجوانان ما است.

در همهٔ بناهای عمومی و جاهایی که مردم در آن گرد می آیند مسجد بنا شود.

در جاده‌های بیابانی مسجد به قدر کافی ساخته شود.

در شهرهای سر راه، در بیست و چهار ساعت، مسجد باز و آماده وجود داشته باشد

ساخت‌های هنری، هزاران صف جماعت پر شور و حال و گروه‌های انبوهی که از کار روزانه دست کشیده و به مسجد می‌روند را نشان دهند.

مساجد را در دهه فجر فعال کنید.

۲-۳. متولیّان و امام مسجد

این سؤالی است که باید از خودمان بکنیم که برای تحول بخشیدن و پیشرفت دادن به مساجد و مجالس تبلیغ چه می‌خواهیم بکنیم؟

باید از سوی علما و مسئولان روحانی، نظمی برای مساجد به وجود آید؛ تا خوب اداره شوند.

روحانیون و ائمهٔ جماعات برای مساجد برنامه‌ریزی کنند.

می‌توان شیوه گذشته را با محتوای بهتر ادامه داد؛ البته اگر امام جماعت مصلحت دانست می‌تواند از وسایل تبلیغاتی جدید هم استفاده کند.

مسئولین مساجد مراقب باشند برنامه‌های جنبی جوری نباشد که با خلوت معتکفین منافات پیدا کند.

علما و ائمهٔ جماعات با آن سنگرهایی که دارند، مردم را در سنگر حفظ کنند.

ائمهٔ جماعات، مساجد را محکم نگه دارند و فعّال‌تر کنند.

در هر محل، میان مسجد و مراکز آموزشی همکاری و پیوند تعریف شده و شایسته‌ای برقرار گردد

روحانی مسجد با همکاری بسیج، کانون های فرهنگی ـ هنری مساجد را مؤثر کنند.

۲-۴. نیروی مقاومت بسیج

مساجد را رها نکنید و مساجد را مسجد نگه دارید.

نماز را به جماعت در مسجد بخوانید و در مراسم دینی مسجد و تبلیغات آن شرکت کنید.

با امام جماعت و عبادت کنندگان مسجد، صمیمی باشید و این صمیمیت را بیشتر کنید.

شما و امام جماعت مشترکاً مسجد را حفظ کنید.

حضور روحیه‌های بسیجی باید محیط مسجد را زنده، پرنشاط، آینده‌پو و لبریز از امید سازد.

۲-۵. حوزه‌های علمیه و روحانیون

حوزه‌های علمیه، روحانیان را برای مدیریت خردمندانه و مسئولانه و عاشقانه در مسجد آماده نمایند.

حوزه‌های علمیه در همه جا باید امامان جماعت را یاری دهند.

علمای دینی و فضلا، امامت مسجد را وظیفه ای بزرگ بشمرند.

شایسته است علمای دینی و فضلا به عمران معنوی مساجدی که در آنها نماز جماعت اقامه نمی شود، بپردازند.

فضلایی که در بخشهای گوناگونِ دولتی مشغولند، امامت در مسجد را وظیفه‌ای بزرگ بشمرند.

فضلایی که برای فراگیری علم به قم رفته اند به شهرهای خود بروند و مساجد را آباد کنند.

۲-۶. دانشگاه و دانشگاهیان

در دانشگاه پرچم اسلام را بالا ببرید و مسجد بسازید.

من تکلیفم را باید ادا کنم و به شما دانشگاهی‌ها بگویم بروید مساجد را پر کنید.

منافات ندارد که دانشگاهی باشید و مسجد هم بروید.

مسجدِ دانشگاه‌ها و مدارس، جایگاه امن و صفا باشد.

فصل چهارم
امام جماعت طراز اسلامی

۱. منزلت و جایگاه

به سنّت پیش‌نمازی، خیلی معتقدم ؛ کار خوب، مؤثر، پرفعالیت و پرتلاشی است.

کـراراً سـفارش علمای اعـلام و ائمهٔ جماعت را نموده‌ام؛ اگـر خللی در موقعیت آنها وارد شود، اجانب چپاولگر به آمال خود خواهند رسید.

روحانی پرهیزگار، خردمند، کارشناس و دلسوز در مسجد، روح و مایه حیات مسجد است.

چشم و گوش و همه هوش مردم به امام جماعت توجه دارد.

امروز اسلام به شما ائمهٔ جماعات که شاخص و اولی هستید، سپرده شده است.

امروز اسلام در دست ائمهٔ جماعت و دیگر روحانیون امانت است.

ائمهٔ جمعه و جماعت پدر ملّت هستند.

آنچه مردم را مجتمع می کند همین ائمهٔ جماعت و جمعه‌هاست.

مدیریت محتوایی و معنوی مسجد بر دوش روحانی مسجد است.

۲. آسیب‌ها و چالش‌ها

۲-۱. آفات

از ائمهٔ جماعات قابل پذیرش نیسـت که بگویند، انقلاب اسـلامی به اینجا رسیده و دیگر ما بی‌طرف باشیم و کنار برویم.

اگـر ائمـهٔ جماعت وظایفـی که محول به آنهاسـت را فراموش کننـد، و راه دیگری بروند، این خلاف نظم است.

اگـر ائمهٔ جماعات در عمل شـخصی خود کوتاهی کننـد، ایمان مردم به روحانیت و

اسلام سست خواهد شد.

متأسفانه حضور روحانی در مسجد و انجام وظیفه پیش‌نمازی مسجد ضعیف شده است.

اگر ائمهٔ جماعت، قدم و کلامی بر خلاف مصالح اسلام بردارد، معاقب است.

ائمهٔ جماعات توجه کنند که در رفتار، در کردار و در گفتارشان چیزهایی که مضر به حال جمهوری اسلامی است نزنند.

ائمهٔ جماعات توجه داشته باشند که اگر دخالت‌های بیخود و بی‌جا انجام دهید، جمهوری اسلامی لکه‌دار می‌شود.

ائمهٔ جمعه و جماعات کوشش فرمایند از هر سخنی که موجب نگرانی و تفرقه شود خودداری نمایند.

اگر مطلبی که بر خلاف ذائقه شما یا مسائل اسلامی است، از سوی مسئول دولتی صادر شود، او را تضعیف نکنید؛ بلکه نصیحت کنید.

نباید بین روحانی و بسیج مسجد، اختلاف به وجود آید.

ائمهٔ جماعات بر سر یک چیزهایی که مربوط به نفسانیت است نزاع نکنند.

منش روحانی مسجد نباید فرماندهی باشد و با امر و نهی و پسرو و پیشرو رفتار کند.

با روحانیونی که در یک اداره‌ای مشغول کار می شوند، در حالی که پیش‌نماز مسجد هم هستند، مخالفم.

۲-۲. توطئه‌ها

سلطه گران در بلاد اسلامی با جدا کردن مردم از امام جماعت آن شهر می‌خواهند ملّت‌ها را تحت سلطه در بیاورند.

انحراف ائمهٔ جمعه و دیگر روحانیون موجب می‌شود مخالفان دائماً انحرافات را بگویند و مردم را از مجاهدات علما اغفال کنند.

۳. شاخص‌ها و ویژگی‌ها

۳-۱. الگو و سرمشق

ائمهٔ جماعت در کیفیت و کمیّت نمازهای فریضه و نافله سرمشق دیگران باشند.

اگر امام جماعت، آقای وارسته‌ای باشد و توجه به دنیا نداشته باشد، مردم از او تبعیت می‌کنند.

ائمهٔ جماعت خیلی توجه داشته باشند که ترک اولی نکنند.

۳-۲. مربی دلسوز

یک واجب عینی بر همه ائمهٔ جماعت است و آن اینکه باید هم خودمان را و هم شعاعی که داریم تربیت کنیم.

از ائمهٔ جماعات تقاضا دارم با دیده رحمت به جمهوری اسلامی و متصدیان امور نظاره کنند و با موعظه حسنه، خطاکاران را تربیت کنند.

۳-۳. پرتلاش و پرکار

پیش‌نمازی یعنی روحانی، مسجد را واقعاً محل کار خود بداند.

پیش‌نماز باید مسجد را خانه، جایگاه و اداره خود بداند و وقتی وارد مسجد شد، «کالسمک فی الماء» باشد.

ائمهٔ جماعت در تحصیل شرایط نمازِ مقبول مجاهدت بلیغ کنند.

۳-۴. مردمی و جوان‌گرا

پیش‌نماز باید مردمی باشد؛ یعنی با مردم گرم بگیرد و خوش اخلاقی کند، جواب مسئله‌شان را بدهد و مشکل مردم را تسکین دهد.

پیش‌نماز باید خود را بر مردم عرضه کند و در معرض مراجعات مردم قرار دهد.

رفتار ائمهٔ جماعت با مردم باید رفتار پدرانه و برادرانه باشد.

پیش‌نماز باید ابرویش گشاده و با مردم و جوانان مرتبط باشد.

با روی خوش و مدارا، پذیرای جوان‌ها باشید؛ حتی اگر ظاهر زننده‌ای داشته باشند.

امامان جماعت در صورت کهولت سن، برای ارتباط با جوانان، در کنار خود فضلای جوان و پرنشاط را به کار گیرند.

۳-۵. بصیروانقلابی

پیش‌نماز باید سیاسی باشد؛ یعنی آگاهی سیاسی، قدرت تحلیل سیاسی، قطب‌نمای سالم سیاسی داشته باشد.

ائمهٔ جماعت باید مستقیم باشند تا بتوانند دیگران را مستقیم کنند.

روحانی اهل مسجد و اهل محراب به گونه‌ای رفتار کند که همه بدانند این روحانی، خود را خادم انقلاب می‌داند.

تکلیف ائمهٔ جماعات همگامی با انقلاب و خدمت در جهت پیشبرد انقلاب است.

آقایان در مساجدشان کارهایی که این انقلاب کرده به مردم گوشزد کنند.

در مساجد مسائلی که لازمه انقلاب است به مردم گوشزد شود و مسائل واقعی به مردم گفته شود.

ائمهٔ جماعت ارشادات ملّت را محکم حفظ کنند و در عین حال مراقب اوضاع مملکت باشند.

امام جماعت از جماعت خود دلسرد نشود و برای امور سیاسی حاضر باشد.

ائمهٔ جماعت با تفاهم با مردم و مسئولین امور، محیط خود را اصلاح کنند.

ائمهٔ جماعت همانند دیگر اقشار مسئولیت دارند که مصالح و استقلال کشور را حفظ کنند و مسامحه نکنند.

ائمـهٔ جماعـت محترم گویندگانی را دعوت نمایند کـه معتقد و علاقه‌مند به نهضت اسلامی باشند.

۳-۶. معرفت بخش و بصیرت دهنده

امام جماعت در هر وعده نماز، یا در یک وعده از شبانه روز، با ذکر حقایق دین افکار را باز کند و با ذکر مناقب ائمهٔ: دل‌ها را روشن نماید.

ائمهٔ جماعات، ترجمه و مفهوم و روح نماز را به شکل نوین و جذاب آموزش دهند.

تکلیف ائمهٔ جماعت این اسـت که قیام حضرت سـید الشـهدا﵇ را به مردم درسـت بفهمانند.

ائمهٔ محترم جماعات تا سرحد امکان برای پُربار کردن و محتوا بخشیدن به مراسم عزاداری سالار شهیدان﵇ تلاش کنند.

ائمـهٔ جماعات مسـائل را بـه ملّت بگویند و مردم را به مسـائل سیاسـی و اجتماعی توجه دهند.

ائمهٔ جماعات، مردم را به حضور در صحنه دعوت کنند.

مردم را به صلاح و اینکه دنبال مسائل نظام باشند و استقامت کنند، دعوت کنید.

مردم را به اسـتقامت دعوت کنید؛ اسـتقامت اهل هر مسجدی به عهده امام مسجد است.

ائمهٔ محترم جماعات باید برای مردم این قضیه سـاده را روشـن کنند که در اسـلام مصلحت نظام از مسائلی است که مقدم بر هر چیز است.

باید از طرف ائمهٔ جماعات همه چیزها در دنیا منتشر شود.

۳-۷. وحدت‌آفرین

علما در مساجد مردم را به وحدت دعوت کنند.

آقایان ائمهٔ جماعت مسائل مردم را حل کنند و آنها را به اتحاد و همبستگی دعوت کنید.

زبان و عمل کسانی که پشت تریبون مساجد قرار می‌گیرند باید در خدمت وحدت و یکپارچگی باشد.

ائمهٔ جماعات مردم را به پشتیبانی از ملّت و تمام ارگان‌های جمهوری اسلامی و نهادهای انقلابی و قوای مسلّح تشویق فرمایند.

ائمهٔ جماعت لزوم تشریک مساعی در تمام امور کشوری و لشکری و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی را به مردم گوشزد نمایند.

ائمهٔ جماعت شهر بروند نزد دیگر روحانیون و از آنها خواهش کنند که اختلاف نداشته باشند و رفیق باشند.

ائمهٔ جماعت نگذارند عده ای بین روحانی و مردم اختلاف بیندازند؛ از اول جلویش را بگیرند ونگذارند ریشه‌دار شود.

دفتر مطالعات پژوهش ها
وارتباطات حوزوی